

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Neringa Grabienė

**KORUPCIJOS PREVENCIJOS POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS
LIETUVOS POLICIJOS SISTEMOJE: KLAIPĖDOS APSKRITIES
ATVEJIS**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovė

Doc.dr. Eglė Vaidelytė

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

TVIRTINU
L. e. direktorės pareigas
(parašas) Doc. dr. Audronė Telešienė
2016 01

KORUPCIJOS PREVENCIJOS POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS
LIETUVOS POLICIJOS SISTEMOJE: KLAIPĖDOS APSKRITIES
ATVEJIS

Baigiamasis magistro projektas

Viešoji politika (621L22008)

Projektą atliko

(parašas) Neringa Grabienė

2016 01 06

Vadovė

(parašas) Doc.dr. Eglė Vaidelytė

2016 01

Recenzentė

(parašas) Lekt. dr. Ligita Šarkutė

2016 01

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Neringa Grabienė
Viešosios politikos programa

Baigiamojo projekto „Korupcijos prevencijos politikos įgyvendinimas Lietuvos policijos sistemoje:
Klaipėdos apskrities atvejis“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2016 01 06
Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Neringos Grabienės** baigiamasis magistro projektas tema „Korupcijos prevencijos politikos įgyvendinimas Lietuvos policijos sistemoje: Klaipėdos apskrities atvejis“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

SANTRUMPŲ ŽODYNĖLIS

EK – Europos komisija.

STT – Specialiųjų tyrimų tarnyba.

VPK – vyriausiasis policijos komisariatas.

PD prie VRM – Policijos departamentas prie vidaus reikalų ministerijos.

LPGK – Lietuvos policijos generalinis komisaras.

TI – Transparency International.

IT – Imuniteto tarnyba.

IV – Imuniteto valdyba.

VTB – viešosios tvarkos biuras.

ONTV – Organizuoto nusikalstamumo tyrimų valdyba.

NKKP – Nacionalinė kovos su korupcija programa.

GRECO – Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupė.

OECD – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

LENTELĖS

1. lentelė. Korupcijos pasireiškimo sritys.....	19
2. lentelė. Nacionalinės kovos su korupcija programos pokyčiai.....	34
3. lentelė. Nacionalinės kovos su korupcija programų uždaviniai.....	36
4. lentelė. Kovos su korupcija policijoje 2015-2017 metų strategija.....	44
5. lentelė. Kovos su korupcija Klaipėdos policijoje 2015-2017 metų strategija.....	45
6. lentelė. Klaipėdos apskrities VPK prevencinių priemonių įgyvendinimas.....	49
7. lentelė. Pagrindiniai korupcijos tyrimai pagal Palidauskaitę (2010).....	53
8. lentelė. Respondentams pateikti klausimai.....	60
9. lentelė. Pareigūnų nuomone labiausiai pažeidžiamos korupcijos sritys Lietuvos policijoje.....	62
10. lentelė. Pareigūnų nuomone labiausiai pažeidžiamos korupcijos sritys Klaipėdos policijoje.....	63
11. lentelė. Efektyviausi kovos su korupcija būdai Lietuvos policijoje.....	64
12. lentelė. Efektyviausi kovos su korupcija būdai Klaipėdos policijoje.....	65
13. lentelė. Ekspertų požiūris apie Imuniteto tarnybos veiklą.....	67

PAVEIKSLAI

1 pav. Korupciją sąlygojantys veiksniai.....	15
2 pav. Pagrindinės korupcijos priežastys.....	16
3 pav. Užburtas blogo administravimo ratas	17
4 pav. Korupcija pagal Heidenheimer.....	18
5 pav. Masinių informacijos priemonių įtaka formuojant visuomenės nuomonę apie korupciją.....	25
6 pav. Labiausiai korumpuotomis laikomos institucijos Lietuvoje.....	30
7 pav. NKKP įgyvendinančių subjektų schema.....	32
8 pav. STT struktūra.....	41
9 pav. Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato struktūra.....	47
10 pav. Akcijos „Kyšis išpurvina“ socialinė reklama.....	48
11 pav. Korupcijos suvokimo indeksas.....	54
12 pav. Eurobarometro apklausos rezultatai apie korupciją policijoje.....	55
13 pav. Pasitikėjimas Lietuvos institucijomis.....	56
14 pav. Nepasitikėjimo policija priežastys.....	57
15 pav. Ar policija dažnai ima kyšius.....	58
16 pav. Eurobarometro 397 tyrimas apie atlygį toleravimą pinigais.....	58
17 pav. Tyrimo schema.....	60
18 pav. Labiausiai pažeidžiamos sritys. Lietuvos ir Klaipėdos policijos atvejis.....	64
19 pav. Efektyviausi kovos su korupcija būdai.....	66

TURINYS

SANTRUMPŲ ŽODYNĖLIS	4
LENTELĖS.....	5
PAVEIKSLAI	6
TURINYS	7
SUMMARY	8
ĮVADAS	8
1. KORUPCIJOS IR JOS PREVENCIJOS TEORINĖ ANALIZĖ	12
1.1. Korupcijos reiškinių istoriniai aspektai.....	12
1.2. Korupcijos tipai ir atsiradimo prielaidos.....	13
2. KORUPCIJOS PREVENCIJOS POLITIKOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	27
2.1. Korupcijos prevencijos politika Europos Sąjungoje.....	27
2.2. Korupcijos prevencijos teisinis reglamentavimas Lietuvoje.....	30
3. KORUPCIJOS PREVENCIJOS POLITIKOS APŽVALGA LIETUVOS POLICIJOS SISTEMOJE.....	39
3.1. Europolo tarptautinis bendradarbiavimas.....	39
3.2. STT veikla korupcijos prevencijos įgyvendinime.....	40
3.3. Policijos imuniteto tarnybos veikla.....	44
4. TYRIMŲ METODOLOGIJOS PAGRINDIMAS	53
4.1. Korupcijos tyrimų apžvalga.....	53
4.2. Tyrimo metodologijos pagrindimas.....	59
5. TYRIMO „KORUPCIJOS PREVENCIJOS POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS KLAIPĖDOS APSKRITIES VYRIAUSIAJAME POLICIJOS KOMISARIATE“ REZULTATŲ ANALIZĖ.....	62
IŠVADOS	69
REKOMENDACIJOS.....	70
LITERATŪRA.....	71
ŠALTINIAI.....	72
1 PRIEDAS Anketa.....	76
2 PRIEDAS Pareigūnų daromų korupcinio pobūdžio daromų nusikaltimų rūšys.....	78

Grabienė, Neringa. *The Implementation of Corruption Prevention Policy in Lithuania's Police System: the Case of Klaipėda District*. Master's thesis in Public Policy/ supervisor assoc. Doc. Dr. Eglė Vaidelytė. Institute of Public Policy and Administration, the Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: Political science, Social sciences.

Key words: Corruption, prevention of corruption, preventive program, police, trust in police, Policy.

Kaunas, 2016. 78 p.

SUMMARY

Subject, which is analyzed in project, is called „Implementation of Corruption Prevention in Police System of Lithuania: case of Klaipėda district“. Though, recent public surveys show, that phenomenon of corruption is not very topical in Lithuania, but information shown in media about researches dedicated for police officers, allow to realize, that problem of corruption in public management still exists. The affair of Implementation of Corruption Prevention in Police System is new enough. Foreign and lithuanian authors analyzed corruption in public sector but there are no scientific studies dedicated for analysis of phenomenon of corruption in police system. Also, a phenomenon of corruption has not been investigated in police of Klaipėda district. Programs of corruption prevention in police system are new and constantly rotatory so it is necessary to adapt it to current changes. The constant changes of phenomenon of corruption encourage to improve plans of means of prevention, identify the most corrupted areas and subdivisions of police activity, search for a new ways to fight corruption in police system and realize correctly provided means of prevention. Estimating all these criterions, in this project will be attempted to answer is corruption prevention, which is held in Klaipėda's District Chief Police Commissariat, is efficient. Corruption – difficult phenomenon of economical, social, political and cultural aspects, which is hard to annihilate. Efficient policy of corruption prevention can not be bounded only by the standart set of anti-corruption means, because every case of corruption is special. Corruption is characteristic for most of the world countries. The danger of corruption occur as a factor of crime increase and democracy benefits reduction. Purpose of work: to analyze and evaluate implementation of means of corruption prevention in Klaipėda's District Chief Police Commissariat. Policy of corruption prevention in Lithuania's police system. Tasks of work: 1. Reveal theoretical aspects of corruption and it's prevention; 2. Make analysis of law acts related to corruption prevention in police system; 3. Make depth, half structured interview and analyze the results of it; 4. Give conclusions and recommendations. Main conclusions of work: It is very important to analyze implementation of changes of policy of corruption prevention in country properly and to create totality of solution ways to fight this negative phenomenon so it is necessary to invoke society, stimulate civic activity. Police institutions invoke by their analyzed experience, sorts of crimes which are done in the police, the most vulnerable fields of police, analysis of secondary data. Police institutions adjust the purposes, change inefficient tools for solutions. After analysis of the results received in time of research, the reached conclusion was that implementation of solution ways of corruption prevention Klaipėda's District Chief Police Commissariat is being done properly. According to an experts, corruption prevention and anti-corruption education is identified as the main method of fight with corruption. Most of the experts stated that officers of qualified immunity contributed a lot to an assessment rates growth of public trust in police. Work consists of introduction, 5 parts, conclusions, recommendation and references. In the first part corruption and prevention theoretical aspects are examined. The second part of the work is dedicated to discuss law regulation of corruption prevention in Lithuania. In the third part of the work a review of corruption prevention in police system of Lithuania is given. The fourth part of the work will show review of the corruption researches and also will describe methodology of qualitative research. The fifth part of the work shows the results analysis of the research „Implementation of Corruption Prevention in Klaipėda's District Chief Police Commissariat“.

IVADAS

Temos aktualumas. Korupcija – sudėtingas ekonominių, socialinių, politinių ir kultūrinių aspektų turintis reiškinys, kurį sunku išnaikinti. Veiksminga korupcijos prevencijos politika negali apsiriboti vien tik standartiniais antikorpucinių priemonių rinkiniais, nes kiekvienas korupcijos atvejis yra ypatingas. Korupcija - daugeliui pasaulio šalių būdingas reiškinys. Jos pavojingumas pasireiškia tuo, kad tai nusikalstamumą didinantis ir demokratijos privalumus mažinantis veiksnys.

Viešojo valdymo požiūriu, pagrindinės korupcijos priežastys viešajame sektoriuje yra nepakankama valdininkų sprendimų kontrolė (Neild, 2002, p. 13).

Remiantis korupcinių santykių analize, bei nusikaltimų ir bausmės ekonominės teorijos principais, galima teigti, kad korupcija – tai ekonominis sandoris, kai viešajame ir privačiajame sektoriuje dirbančių asmenų piktnaudžiavimas savo pareigomis įgauna konkrečią ekonominę formą (Gavelis, 2006, p. 55-61).

Šalyse, kuriose korupcija yra labai paplitusi, prasčiau veikia valstybės tarnyba, valstybės ištekliai papuola į svetimas rankas, stabdoma valstybės pažanga ir reformos augimas. Kova su korupcija turi būti kompleksiška, pripažįstanti įvairius korupcijos paplitimą sąlygojančius veiksnius. Siekiant užkirsti kelią šiam negatyviam reiškiniui, turi būti nuolat kuriamos korupcijos prevencinės programos, įstatyminė bazė turi numatyti griežtas sankcijas korumpuotiems pareigūnams.

Antikorpucinės programos numato kovos su korupcija politiką, apsprendžia kovos su korupcija proceso įgyvendinimą. Korupcija – valdžios ir jos veiklos produktas, todėl veiksmingiausia priemonė yra pačių korupcijos ištakų ribojimas ir panaikinimas, kuriant tinkamą antikorpucinę politiką.

Mokslinis naujumas. Korupciją nagrinėjo nemažai Lietuvos ir užsienio autorių: Ackerman (2001), Groose (2000), Klitgaard (2005), Dobryninas (2001), Palidauskaitė (2005, 2010), Gaivelis (2001), Neild (2002), Raudonienė (2004), Vingevičiūtė (2007), Heidenheimer (2002), Piliponytė (2004), Pope (2000), Šatienė (2005), Gaycar (2013) ir kt.

Dauguma išvardintų autorių, analizavo korupciją viešajame sektoriuje apskritai, tačiau mokslo studijų skirtų konkrečiai reiškinio analizei policijos sistemoje - nerasta. Taip pat korupcijos reiškinys netirtas Klaipėdos apskrities policijoje. Korupcijos prevencijos programos, policijos sistemoje, pakankamai naujas ir nuolat kintantis dalykas, todėl korupcijos prevencinės priemonės turi būti pritaikomos esamiems pokyčiams. Nuolatiniai korupcijos reiškinio pokyčiai, skatina tobulinti korupcijos prevencijos priemonių planus, nustatyti korumpuočiausias policijos veiklos sritis bei padalinius, ieškoti naujų kovos su korupcija policijos sistemoje priemonių ir tinkamai įgyvendinti jau numatytas prevencines priemones. Įvertinus visus šiuos kriterijus, projekte bus bandoma atsakyti, ar veiksmingai vykdoma korupcijos prevencija Klaipėdos apskrities vyriausajame policijos komisariate.

Problema. Korupcijos prevencinių programų kūrimo ir įgyvendinimo politika, tai vienas iš būdų valstybėje įgyvendinti šio reiškinio prevenciją. Nuo pirmosios Nacionalinės kovos su korupcija

programos (2002) įteisinimo, policijos įstaigos neturėjo savo įstaigos Kovos su korupcija programos. Policijos departamente prie vidaus reikalų ministerijos, įkūrus Imuniteto valdybą, 2012 metais Lietuvos policijoje buvo parengtas 2012–2014 metų, Korupcijos prevencijos planas, numatyta strategija ir patvirtintas Kovos su korupcija policijoje priemonių planas. Projekte įvertinus visus kriterijus bus bandoma atsakyti, ar veiksmingai korupcijos prevencija vykdoma Klaipėdos apskrities VPK.

Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) užsakymu 2014 metais (Vilmorus, 2014), buvo atlikta apklausa „Lietuvos korupcijos žemėlapis“, kurioje buvo analizuojama korupcijos problema valstybėje. Gyventojų nuomone, labiausiai pažabotų korupciją baudžiamasis persekiojimas (58 proc.), antras pagal efektyvumą įvardinamos korupcijos prevencijos priemonės (25 proc.) ir mažiausiai turinčia įtakos korupcijos prevencijai gyventojai įvardino antikorupcinį švietimą (9 proc.). Siekiant gerų korupcijos prevencijos politikos įgyvendinimo rezultatų, būtina suprasti, kad už šio žalingo reiškinio plitimą ar sustabdymą atsakingi ne tik valdžia ir teisėsaugos institucijos, bet ir kiekvienas iš mūsų.

Korupcijos suvokimo indekso tyrime (Transparency International 2014), Lietuva yra 39 vietoje iš 175 šalių. 2013 metais Lietuva užėmė 43 vietą iš 177 valstybių. Taigi statistiniai duomenys rodo, kad šalyje korupcijos suvaldymo prevencinis lygis pakankamai geras, tačiau dažnai žiniasklaidoje pasirodantys pranešimai apie Specialiųjų tyrimų tarnybos ir Vidaus reikalų ministerijai pavaldžių statutinių organizacijų, Imuniteto tarnybos, nustatytus ir sulaikytus korumpuotus policijos pareigūnus, leidžia manyti, kad korupcijos prevencijos politika vis dar nėra labai veiksminga.

Plečiantis informacinėms technologijoms, korupcija įgauna vis naujas formas, todėl labai svarbus nuolatinis prevencijos įgyvendinimo politikos prisitaikymas prie kintančių socialinių aplinkybių. Prielaidas atsirasti korupcijai sudaro tiek pats viešasis sektorius, ypač tos sritys, kuriose plačios valdymo funkcijos, tiek ir patys piliečiai.

Darbo objektas. Korupcijos prevencijos politika Lietuvos policijos sistemoje.

Darbo dalykas. Korupcijos prevencijos politikos įgyvendinimas Lietuvos policijos sistemoje.

Darbo tikslas. Išanalizuoti ir įvertinti korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimą Klaipėdos apskrities VPK.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti korupcijos bei jos prevencijos teorinius aspektus.
2. Atlikti teisės aktų susijusių su korupcijos prevencija policijoje analizę.
3. Atlikti giluminį pusiau struktūrizuotą interviu ir išanalizuoti rezultatus.
4. Pateikti išvadas ir rekomendacijas.

Darbo metodai: mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė, antrinių duomenų analizė, interviu.

Darbo struktūra: Darbą sudaro įvadas, 5 dalys, išvados ir literatūros sąrašas. Pirmoje dalyje nagrinėjama korupcijos ir jos prevencijos teoriniai aspektai.

Antra darbo dalis skirta aptarti korupcijos prevencijos teisinį reglamentavimą Lietuvoje. Trečioje darbo dalyje bus atlikta korupcijos prevencijos apžvalga Lietuvos policijos sistemoje. Šioje dalyje analizuojamos policijos sistemos korupcijos prevencijos programos, STT veikla, vidaus kontrolės perdavimas 2012 metais naujai įsteigtai Imuniteto tarnybai.

Ketvirtoje dalyje pateikiama korupcijos tyrimų apžvalga bei aprašyta kokybinio tyrimo metodologija. Penktoje dalyje tyrimo „Korupcijos prevencijos politikos įgyvendinimas Klaipėdos apskrities vyriausiąjame policijos komisariate“ rezultatų analizė.

1. KORUPCIJOS IR JOS PREVENCIJOS TEORINĖ ANALIZĖ

Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę, socialinės permainos visuomenėje sukėlė socialinę euforiją, kurią politikai panaudojo savo tikslams: žadėjo žmonėms asmeninę laisvę, ekonominę gerovę ir geresnę gyvenimo kokybę. Tolimesnė valstybės raida buvo kiek kitokia, todėl lūkesčius keitė nusivylimas savo valstybe, žmogiškosiomis vertybėmis, įtarumas dėl korupcijos plėtros visoje šalyje.

1.1. Korupcijos reiškinių istoriniai aspektai.

Lietuva, kaip ir kitos postkomunistinių šalių visuomenės, turėjo moralinio-dorovinio pagrindo naikavimo visuomenėje problemą, nesugebėjo tinkamai veikti, buvo neišplėtotą bei nekoordinuotą demokratių institucijų visumą, taip pat vyravo akivaizdi politinių tradicijų ir kultūros stoka. Politiniame gyvenime buvo švaistomasi nerealiais pažadais ir šūkiais. Tai kėlė nusivylimą nepriklausoma valstybe, skaldė visuomenę į atskiras grupes ir tokiu būdu sukūrė sąlygas plisti korupcijai (Šatienė, 2005, p. 113-121).

Korupcija nėra dabartinis fenomenas (Measures to prevent corruption, 1999, p.29). Ji buvo žinoma jau senovėje, veikusiai nuo tada, kada kūrėsi pirmosios valdžios struktūros. Seniausias liudijimas apie korupciją – dokumentas iš Sirijos, parašytas prieš maždaug 5400 metų. Tai apie 150 dantiraščio įrašų, kuriuos danų archeologų grupė rado Sirijoje, Rakka mieste. Juose teigiama, kad šioje vietoje buvo asirų civilizacijos, egzistavusios XIII a. pr. Kr., administracinis centras. Rastas specialus archyvas, priklausęs institucijai, atitinkančiai šių dienų vidaus reikalų ministeriją, kur surinkti duomenys apie kyšius ėmusius valdininkus, tarp kurių yra ir vyresniųjų valdininkų bei asirų princesės vardai.

Prieš du tūkstančius metų, Indijos karaliaus ministras Kautila parašė galbūt pirmą darbą apie korupciją, kurį pavadino *Arhashastra* ir jame aprašė šį fenomeną.

Dantė patalpino korumpuotus tarnautojus „giliausioje pragaro lygyje“, o Šekspyras nurodė korupciją kaip esminį daugelio dramų motyvą. Amerikos konstitucijos kūrėjai nurodė ją kaip vieną iš dviejų pagrindinių priežasčių leidžiančių atšaukti prezidentą iš užimamų pareigų.

Korupcijos tema buvo analizuojama Antikos ar Naujųjų laikų filosofų rate. Aristotelis (384 – 322 m.p.m.e.) „Nikomacho etikoje“ pabrėžė, kad lengva gauti psichologinius malonumus – nes jų nereikia siekti, o dorybės ir moralaus gyvenimo reikia siekti. Apie tai taip pat kalbėjo Dž. Lokas (1632–1704 m.), kuris teigė, kad reikia veiksmingos taisyklių sistemos, nustatančios kaip turi elgtis galią turinčios institucijos, užtikrinančios tų taisyklių laikymąsi. I.Kantas (1724–1804 m.) analizavo moralės savarankiškumą. Vokiečių filosofo nuomone, moralę sukūrė pats žmogus be jokių autoritetų ar išorinių jėgų, kurioms paklusti kartais yra neišvengiama. Kanto nuomone, moralei sukurti pakanka žmogaus proto. Protas nustato elgesio principus ir pats jiems paklūsta. Anglai D. Bentham (1748–1832 m.) ir J. Stiuart Mill (1806–1873 m.) teigė, kas nemoralus ir savanaudiškas gyvenimo būdas visuomet

buvo smerktinas kaip viena iš blogiausių, elgesio normų, kurios yra žalingos viešųjų reikalų administravimui, kuomet yra įtraukiami valstybės pareigūnai bei renkamieji atstovai.

Lenkijos istorija taip pat turi galias korupcijos tradicijas. Pakanka prisiminti tarnybos vietų ir net bajorystės pirkimo tradicijas pirmosios Žečpospolitos laikais. Politinė sistema, paremta reikalingo kliento ryšiais, kaip ir visi politiniai rinkimai (iki karaliaus rinkimų imtinai) sudarė sąlygas vietiniams magnatams ir Europos šalių karalių rūmams masiškai papirkinėti valdininkus (Groose, 2000, p. 4).

Korupcija nėra susijusi tik su demokratine politine santvarka. Ji buvo ir yra autoritarinėse ir diktatūrinėse sistemose. Korupciją plėtoja visos kultūros ir kontinentai.

Per paskutinius 100 metų, korupcija paplito ir privataus sektoriaus srityse. Iki šiol nėra tikslaus ir universalaus, visas veikas apimančio korupcijos apibrėžimo, kurį laikytume išeitiniu tašku.

Korupcijos reiškiniai sudėtingi, formos ir tipai visose pasaulio šalyse skirtingi, todėl po ilgų ieškojimų buvo prieita išvada, kad surasti vienodą definiciją, greičiausiai neįmanoma. „Ką vienas laiko kyšiu, kitas laiko dovana. Politinis lyderis ar valstybės pareigūnas, padedantis draugams, šeimos nariams ar savo šalininkams, vienuose visuomenėse gali būti laikomas vertu pagyrimo, o kituose korumpuotu“ (Ackerman, 2001, p. 19).

Piliponytė (2004) pateikė pavyzdį apie antrąjį pasaulinį karą, kurio metu Vokietijoje veikė įstatymas, draudžiantis žydų emigraciją. Jeigu žydų šeima sumokėdavo atsakingam inspektoriui 1000 Vokietijos markių, jai buvo leidžiama išvažiuoti. Pareigūnas atlikdavo korumpuotą, netinkamą veiksmą, sprendimas paaimti pinigus vienareikšmiškai neleistinas, tačiau žmogaus gyvybės kaina, negali būti prilyginta korupcijai. Toks inspektoriaus elgesys, atsižvelgiant į tuometinę žydų bendruomenės padėtį, galimai pateisinamas. Daugelis žmonių pritartų, kad įstatymų sugriežtinimas žydams yra blogybė, o aprašytas įstatymo apėjimas, leidimas už mokestį žydams palikti šalį, yra etiškas veiksmas (Piliponytė, 2004, p. 84-90).

1.2. Korupcijos tipai ir atsiradimo prielaidos

Dėl korupcijos sudėtingumo, jos formų, pasaulyje priskaičiuota per 300 korupcijos apibrėžimų ir visi šį reiškinį nagrinėjantys mokslininkai sutinka, kad tai reiškia piktnaudžiavimą tarnyba, siekiant asmeninės naudos. Kada asmeniui yra suteikiami įgaliojimai veikti institucijos ar privačios įstaigos vardu, tokia tarnyba yra grindžiama pasitikėjimu, o korupcija yra toks reiškinys, kurio metu už tam tikrą paslaugą ar piktnaudžiavimą tarnyba neteisėtais veiksmais „uždirbamas“ neteisėtas mokestis (Palidauskaitė, Raudonienė, 2004, p. 56).

Eigen (2006), teigia, kad korupcija yra didžiausias šių laikų blogis ir prilygina šį reiškinį bjauriam veidui. Autoriaus teigimu, korupcija griaua sąžiningą verslą, iškreipia konkurenciją, daro įtaką politikai ir suteikia galimybę klestėti organizuotiems nusikaltėliams bei teroristams (Eigen, 2006, p. 11).

Klitgaard ir kt., (2005) teigia, kad korupcija egzistuoja nuo tada, kai atsirado visuomeninė santvarka ir tapo neatsiejama žmonių kolektyvinės veiklos dalis. Autorių nuomone, priimti korupciją ir susitaikyti su ja negalima, nes korupcija ardo valstybės ekonominę struktūrą ir moralinius jos pagrindus. Autoriai įvardija korupciją, kaip prasto valdymo simptomą, kuris pasireiškia patronavimu, biurokratija, mokesčių nesurinkimu, kyšininkavimu viešuosiuose pirkimuose ir nesugebėjimu teikti paslaugų miesto gyventojams (Klitgaard, Mac Lean-Abaroa, & Paris, 2005, p. 9,11).

Graycar (2013), pateikė tokius korupcijos tipus:

Kyšininkavimas. Korumpuotas elgesys, pasireiškia tuo, kad už netinkamą priimtą sprendimą, siūloma atsiskaityti piniginiu atlygiu.

Turto prievartavimas. Valdininkas užsimena, ar kitaip parodo, kad asmuo turi atsiskaityti už atliktą paslaugą. Turto prievartavimas, autoriaus nuomone, gali būti psichologinis ir fizinis.

Pasisavinimas, vagystė. Valdininkas gali pasisavinti ir iššvaistyti valstybės turtą arba kitaip jį sugadinti. Pinigų pasisavinimas nėra valdžios korupcija. Toks asmuo yra vagis.

Piktnaudžiavimas savo nuožiūra. Valdininkas už atlygį, naudodamasis savo įtaka, savo elgesiu pažeidžia galiojančius įstatymus.

Globa. Valdininkas globoja įstaigas, organizacijas, reikalingus asmenis, palaiko juos, ir savo įtakingumu skatina veikti asmeniniam labui.

Nepotizmas. Nepriklausančių socialinių ir kitų išmokų parūpinimas savo artimiesiems.

Šališkumas. Priimdamas į tarnybą specialistus, valdininkas pirmenybę teikia ne kvalifikacijai, bet asmeninėms pažintims, seniems draugams.

Prekyba poveikiu. Šis reiškinys atsiranda viešuosiuose sandoriuose. Tai teisėtų ir neteisėtų veikų ar neveikimo sandoris už atlygį.

Viešieji pirkimai. Valdininkai už atlygį pritaiko paslaugų pirkimo konkurso sąlygas suinteresuotai įstaigai (Graycar, 2013, p. 52).

Korupcijos skandalai kelia didelį susidomėjimą ir rezonansą visuomenėje. Tuo pasinaudamos, visuomenės informavimo priemonės, hiperbolizuoja šio reiškinio lygį Lietuvoje. Korupcijos reiškinio plėtrą šalyje skatina ir tokie faktoriai: pilietinis visuomenės pasyvumas ir socialinė apatija, žemas politinės kultūros lygis, silpna piliečių teisių ir laisvių apsauga, įmonių, įstaigų, organizacijų teisių ir interesų apsauga ir t.t.

Gavelis (2001), pateikė pagrindinius, jo nuomone, korupciją sąlygojančius veiksnius. Pasak autoriaus, nebaigtos reformos, ministrų, savivaldybių, ūkių vadovų ir jų komandų kaita, pvz., 11 Vyriausybių per 11 metų, aukštas nedarbo lygis, privačių įmonių nemokumas ir kt., gimdo nestabilumo ir netikrumo jausmą rytdiena ne tik tarp eilinių dirbančiųjų, bet ir valdininkijos sluoksniuose. Netikrumas rytdiena gimdo „lovio“ veiksnį, įsitikinimą, kad nesuspėjus pasinaudoti tarnybine padėtimi asmeniniais tikslais, liksi be nieko. Valdininkas naudojasi tarnybine padėtimi ir

supranta, jog po jo atėjusi komanda jokių pretenzijų neturės, nes pati nenorės atskleisti „lovio“ prieigas. Valdininko nestabilumo ir netikrumo veiksnys gerai žinomas visuomenės galingiesiems. Ir tuo jie naudojasi.

1 pav. Korupciją sąlygojantys veiksniai (Gavelis, 2001)

Korupcijos plėtotei valstybėje didelę įtaką turi įvairios organizacijos - nevykdančios arba vykdančios jų teisinei kompetencijai nepriskirtas funkcijas. Kontrolės ir viešumo stygius sukuria nebaudžiamumo atmosferą.

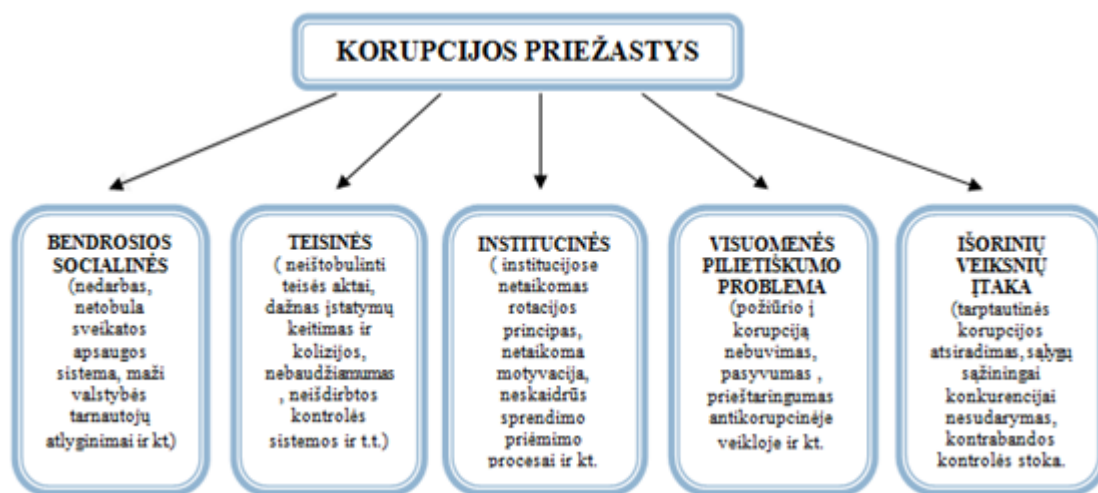
Korupcijos lygį sąlygoja ir teisiniai veiksniai, tokie kaip teisės aktų nepakankamas aiškumas bei apibrėžtumas, neįgyvendintas asmeninės atsakomybės už priimtus sprendimus principas. Konkretaus pareigūno pripažinimas atsakingu už netinkamus sprendimus, mažina galimybes nagrinėti privačių interesų įtaką, tuos sprendimus priimant.

Nestabili ekonominė situacija, maži atlyginimai, taip pat darbo vietos nebranginimas turi didelę reikšmę korupcijos augimo tendencijoms.

Visi keturi (žr. 1 paveikslas) išvardinti veiksniai tarpusavyje glaudžiai susiję – vienas kitą sąlygoja ir papildo. Todėl galima teigti, korupcija yra veiksmų visumos produktas, o ne vienos specifinės veiksmų grupės rezultatas (Gavelis, 2001, p. 11).

Gavelis (2001) įvardino ir pateikė pagrindinius korupciją lemiančius požymius. Autoriaus nuomone, korupciją sąlygoja aukšta korupcijos subjektų visuomeninė padėtis. Paprastai visuomenėje įtakingi asmenys būna išsilavinę, gerai susipažinę su galiojančiais teisės aktais ir įstatymais. Dar vienas požymis, autoriaus nuomone – korupcijos nenusipėjumas. Dabartinės kartos teisėsaugos ir teisėtvarkos pareigūnai gerai susipažinę su įstatymais, todėl gali iššifruoti korupcines sferas loginiu keliu. Prie korupcijai būdingų požymių yra priskiriamas latentiškas (prigimtis, rūšys, prevencijos matmenys). Autoriaus teigimu, visuomenės atlidumas valdininkams ir korupcijos požymių priėmimas bei laikymas kasdienybe – dar vienas neigiamas reiškinys kovoje su korupcija. Korupcija pasižymi slaptumu ir abiejų pusių susitarimu, siekiant naudos, todėl pasireiškia labai specifinių ir konfidencialių valstybinių santykių sferoje, kurioje neprofesionalui orientuotis sunku. Kadangi veikia abipusės kaltės sindromas, korupciniai sandoriai yra neskundžiami. Smulkiosios korupcijos atžvilgiu, valstybė yra bejėgė, nes pajutus naudą, korupciniai santykiai nuolat atsinaujina (Gavelis, 2001, p. 27).

Kaip teigia Pope (2000) ilgą laiką korupcija buvo laikoma politine problema, tačiau 1999 metais Pasaulio bankas kartu tarptautinėmis organizacijomis bei Tarptautiniu valiutos fondu atliko tyrimus, kurių metu nustatyta, kad korupcija buvo ir yra globali ekonominė problema, kurios pasekmės – skurdas, finansinės krizės ir žmogaus teisių pažeidimas bei teismų nepajėgumas užtikrinant sprendimus (Palidauskaitė, 2010, p. 267).

2 pav. Pagrindinės korupcijos priežastys (Pasaulio bankas, 2000)

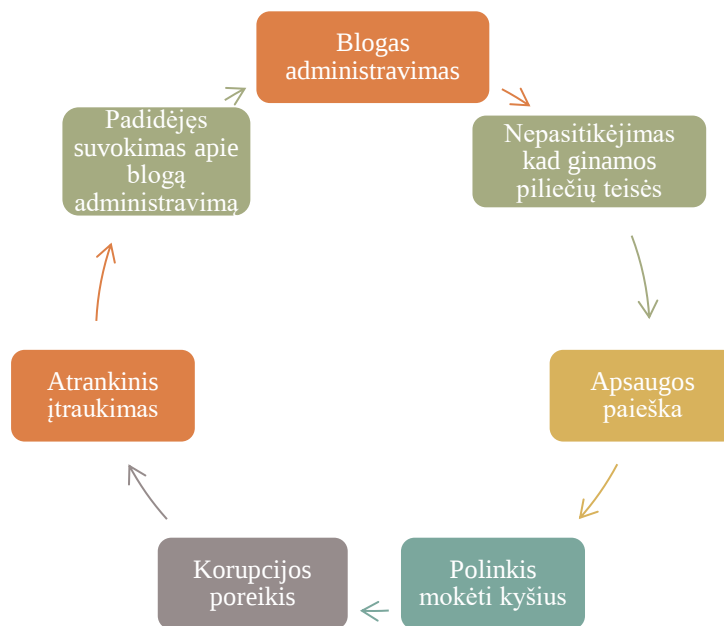
Pasaulio bankas (2000), atliko analizę ir įvardino pagrindines korupcijos priežastis (žr. 2 paveikslas). Kitaip negu Gavelis (2001), Pasaulio bankas korupcijos priežastimi laiko skurdą, nedarbą, mažus atlyginimus. Abu autoriai mano, kad pareigūnų nebaudžiamumas, pilietiškumo stoka bei teisės aktų spragos, lemia korupcijos priežasčių atsiradimą.

Dažnai literatūroje minima, kad tiek, kiek egzistuoja tarnyba, pareigos, pasitikėjimas jų vykdytojais, tiek egzistuoja ir pati korupcija (Justickis, 2001, p. 344-345).

Kita autorė Steponavičienė (2005) sutinka su Justickiu (2001) ir teigia, kad sąlygos palankios korupcijos pasireiškimui atsiranda tada, kai pareigūnas turi galimybę savarankiškam sprendimui. Tiek pareigūnas, tiek interesantas siekia naudoti sau, todėl jei sandoris pelningas, pareigūnas linkęs rizikuoti (Steponavičienė, 2005, p. 165).

Italų sociologė D. Della Porta (2002), korupciją sieja su blogu socialiniu kapitalu ir teigia, kad korupcija ir nepasitikėjimas sukuria užburtą ratą (žr. 3 paveikslas). Pats korupcinis sandoris yra nelegalus, todėl abiems pusėms svarbu neatskleisti įvykusio veiksmo (Palidauskaitė, 2010, p. 232).

Blogo administravimo organizavimas prasideda „blogu administravimu“ ir daro įtaką korupciniam sandoriui. Visuomenė nepasitiki valdininkais, todėl pradeda ieškoti galimybių kaip „apeiti“ biurokratinį aparatą. Polinkis „atsiskaityti“ pasireiškė nuo pirmo atsiradusio įtakingo valdininko ir tas polinkis gali išnykti tik pasikeitus kartoms.

3pav. Užburtas blogo administravimo ratas pagal Porta (2002)

Korupcijos poreikis atsiranda iš sunkiai sprendžiamų klausimų, kuriuos lengviau apeiti kitu, teisės aktais nenumatytu būdu. Vėliau pasirenkamas palankus valdininkas ir asmuo sutvarkęs asmeninius reikalus, suvokia, kad kyšis jam padėjo, reiškia paslaugų administravimas vyksta blogai, ir žmogus valstybinę įstaigą charakterizuoja kaip blogo administravimo instituciją.

Garsaus korupcijos fenomeno tyrinėtojo Heidenheimerio, A.J. (2002) požiūris į korupciją yra vienas įtakingiausių pasaulyje. Jo tyrinėjimais naudojamosi norint išstudijuoti skirtingus korupcijos tipus ir atlikti lyginamąją analizę. Savo studijose tyrinėtojas pagrindu laiko viešąją tarnybą ir skiria tris skirtingus korupcijos tipus:

Smulkioji korupcija. Valstybės pareigūno elgesys nelabai nukrypsta nuo esamų taisyklių bei normų siekiant naudos draugams, artimiesiems. Ši korupcijos forma paplitusi pilietinės kultūros visuomenėje, tačiau nėra tipinė praktika nors ir pasitaiko labai dažnai.

Rutiniška korupcija. Šiam korupcijos tipui gali būti priskiriama:

- dovanos, skirtos gerai valiai vykdyti, kurias gauna valstybės tarnautojai ar partijos;
- nepotizmo atvejais, kai skiriama į pareigas, sudaromos sutartys;
- pasinaudojimas sprendimo priėmimo galia;
- įsipareigojimas balsuoti pagal patrono nurodymus.

Įsisenėjusi korupcija. Ši korupcija aptinkama kai globojamajam reikia globėjo pagalbos norint pakliūti į valdymo procesą, pareigūnai tikisi atlygio kaip būtinos sąlygos, toleruoja organizuotą nusikalstamumą mainais už nelegalius mokėjimus, keičiama nuomonė dėl naudos ir t.t.

Toks korupcijos skirstymas grindžiamas korupcijos paplitimo dažnio ir rimtumo kriterijais, pažymimas jos paplitimas visuomenėje, bet tai nereiškia, kad toks elgesys yra įprastas skirtinguose politinių įsipareigojimų santykiuose. Įsipareigojimai vykdyti viršininko nurodymus aptinkami tik

pilietinės kultūros visuomenėje, bet tokiais atvejais, kai egzistuoja kolektyviniai veiksmai. (Piliponytė, 2004, p. 89-90).

Įsisenėjusi korupcija retai pastebima pilietinės kultūros visuomenėse. Modernioje viršininko-pavaldinio visuomenėje ji nuolat kinta. Tradicinėse savininko-kliento visuomenėse, korupcijos paplitimas skiriasi nuo paplitimo viršininko-pavaldinio visuomenėse tuo, kad pirmojoje tradicinėje sistemoje gerus ryšius turintis klientas gali naudotis korupciniais ryšiais daug ir įvairiai (Heidenheimer, 2002, p. 151). Savininkas yra svarbus klientui beveik visuose visuomeniniuose santykiuose.

Visuomenės ir elito suvokimas į tam tikrus veiksmus skirtingas, kaip ir skirtingas suvokimas politinėse sistemose. Heidenheimer (2002, p.152) išskyrė korupciją į juodąją, pilkąją ir baltąją.

4pav. Korupcija pagal Heidenheimer (2002)

Juodoji korupcija - jeigu elito atstovai ar visuomenės dauguma tam tikrą veiksmą suvokia kaip korupcinę, tuomet tas veiksmas priskiriamas juodajai korupcijai.

Pilkoji korupcija – neapibrėžia aiškos nuomonės apie veiksmus arba nuomonė priklausomai nuo situacijos gali keistis, viskas priklauso nuo piliečių polinkio bausti už korupcinius veiksmus. Kai kurios socialinės grupės, paprastai dažniausiai elitas, laiko tam tikrą elgesį neteisėtu ir siekia, kad už jį būtų baudžiama, kai tuo tarpu, kitos socialinės grupės to nesiekia. Daugumos nuomonė yra neapibrėžta. Pasak Heidenheimer (2002), pilkosios korupcijos atvejais, elitas dažniausiai yra nepatenkintas, o visuomenė – indiferentiška (neveikli, nesidominti).

Baltoji korupcija – tam tikra korupcija, kuri yra toleruojama tiek elito, tiek visuomenės daugumos. O veiksmai nukreipti prieš tokį elgesį ne visada sulaukia aktyvios paramos.

Heidenheimer teigia, kad modernioje pilietinės kultūros visuomenėje, įsisenėjusios korupcijos atvejai yra reti arba tiesiog netipiniai bei apibūdinami kaip juodoji korupcija. Dovanų ir nepotizmo atvejais, jeigu sandoriai yra kolektyviniai, kaip, pavyzdžiui, partijų finansavimas, aptinkama pilkoji korupcija. Smulkioji korupcija aptinkama dažniau ir yra laikoma pilkąja.

Pagal pasireiškimą sritis, korupcija skiriama į politinę, valstybės užvaldymo, administracinę-biurokratinę, privatine ir tarptautinę (Palidaukaitė, 2010, p. 240-244).

1 lentelė. Korupcijos pasireiškimo sritys

Pasireiškimo sritis	Apibūdinimo autorius	Apibūdinimas
Politinė korupcija	Offe, C. (2002) Sartoti, G.(2001) Glodal corruption report (2004) Piliponytė, J. (2004) Justickis, V. &Raudonienė A. (2001)	Visuomeninių sprendimų pardavimas ir pirkimas; Politika niekada nebus skaisti, o politinė korupcija jokia naujiena; Politikos lyderių piktnaudžiavimas viešąja galia, siekiant asmeninės naudos; Galima būti piktnaudžiuojama dėl atstovaujamos partijos ar kitos politinės institucijos. Kuo daugiau politikui reikia pinigų ir priedangos, tuo didesnė bus korupcijos kaina; Korupcija nukreipta prieš rinkimų teisę.
Valstybės užvaldymas	World Bank (2000) Hellmanas, J.S. &Kaufmannas, D. (2001) Kaufmanas, D. (2003) Karklins, R. (2005) Palidauskaitė, J. &Ibenskas, R.	Individų ir grupių veiksmai valstybiniame ir privačiame sektoriuje, kuriais siekiama savo naudai paveikti įstatymų, taisyklių, dekretų ir kitų valdžios politikų formavimą, neteisėtai už tai atsidėkojant valstybės pareigūnams; Verslo oligarchai manipuliuoja politikos formavimu, nustatydami sau palankias taisykles, užtikrinančias jų pranašumą; Valstybės užvaldymą vertina kaip rimtesnę problemą nei administracinę korupciją; Valstybės užvaldymas – tai sisteminė korupcija, kuri sukuria slaptą politinį režimą, prieštaraujantį valstybinių institucijų tikslui; Valstybės užvaldymas labiau sietinas su sisteminiu reiškiniu, kai piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi beveik yra norma ir galima kalbėti apie institucijų užvaldymą ar slaptą institucijų privatizavimą.
Administracinė (biurokratinė) korupcija	Stojimo į ES stebėsenos procesas: korupcija ir antikorporacinė politika (2002) Stapenhurst, F., &Langseth, P. (1997) Pope, J.D. (2000)	Pavieniai asmenys ar verslo atstovai, siekdami asmeninės naudos, neteisėtais būdais bando paveikti valstybės tarnautojų veiklą, kitaip tariant neoficialūs mokėjimai, siekiant paveikti oficialių taisyklių įgyvendinimą; Kaip biurokratinės korupcijos rezultatas atsiranda „mirusios sielos“, vykstama į nereikalingas tarnybines komandiruotes ilgam laikui, aukštinant pareigas nekinta atlyginimas, šalia pagrindinio darbo dirbama nelegaliai, nemokami mokesčiai; Administracinė korupcija nemaža dalimi atspindi pareigūnų piktnaudžiavimo suteiktais įgaliojimais lygi. Gali būti veikiami per taisykles, arba joms nusižengiant.
Korupcija privačiame sektoriuje	Tanzi, V. (1998)	Mažų įmonių veikla yra gana svarbus ekonominio augimo rodiklis, nes jos sukuria darbo vietas, teikia paslaugas bei prekes, todėl bet koks dirbtinių kliūčių sudarymas, stabdo visos ekonomikos augimą. Didžiosios įmonės specialistų pagalba išsprendžia panašaus pobūdžio problemas, o mažosioms sunku susigaudyti biurokratinėse „džiunglėse“;

	Pope, J.D. (2000) Raudonienė, A. (2003)	Kyšiai užsakymams gauti – viena labiausiai paplitusių privačiame sektoriuje formų; Ūkio subjektai, tarpusavyje derėdamiesi dėl sutarčių, gali susitarti ir neteisėtas mokėtis, bus neteisėti mainai už reikalingą užsakymą. Korupcija galima ir bendrovės viduje. Korupcija susipina su sukčiavimu ir atsiranda korupcinė rinka.
Korupcija tarptautiniuose sandoriuose	Caiden, G. E. (2001) Pope, J.D. (2000)	Nereguliuojami tarptautiniai mainai, autonomiškų tarptautinių agentūrų veikla, taip pat sudaro korupcijos pagrindą; EBPO pasirašė konvenciją, dėl užsienio korupcinės veiklos, nukreiptą prieš kyšius bandant papirkti kitų šalių politikus bei tarnautojus tarptautiniuose verslo sandoriuose. Išskiriama didelė korupcija bandant gauti sutartis ir smulki, vadinami įsigerinimo pinigai.

Šaltinis: Palidauskaitė (2010) p. 240-244

Apibendrinant pateiktą lentelę galima teigti, kad korupcijos pasireiškimo sritys nesikeičia jau daugelį metų ir išlieka tos pačios. Tačiau suinteresuoti asmenys, valdininkai, verslininkai įgauna naujos patirties kyšininkavime. Ištirti korupcijos atvejį, vystantis informacinėms technologijoms, darosi sudėtinga, nes korumpuoti valdininkai, domisi naujovėmis, (Misevičius & Urbonienė, 2006, p. 23), o tai reiškia – tampa atsargūs, todėl kovoti su šiuo reiškiniu tampa vis sunkiau.

Kaip teigė 2001 metais vykusios konferencijos „Kova su korupcija Lietuvoje“ metu, savo pranešimą pristatęs Doc. dr. Dziegoraitis (2001): „Paradoksalu, tačiau kuo intensyviau Lietuvos įstatymų leidyboje ir žiniasklaidoje akcentuojamas kovos su korupcija priemonės, šios kovos būtinumas, tuos išradingiau ir efektyviau korumpuotos jėgos pasinaudoja teisės aktų spragomis. Kova su šiuo blogiu yra paviršutiniška ir neišbaigta“.

Mokslininkas teigia, kad korupcija yra dėsningai ir plačiu mastu įsiskverbusi į visas visuomenės gyvenimo sritis ir iš esmės skatinama pasyvios ar net nusikalstamos valstybės tarnybos teisėsaugos ir teisėtvarkos institucijų veiklos. Didelę įtaką korupcijos plėtotei šalyje turi įvairios organizacijos nevykdančios, nepakankamai vykdančios arba vykdančios jų teisinei kompetencijai nepriskirtas funkcijas. Kontrolės ir viešumo stygius sukuria pareigūnų nebaudžiamumo už padarytus teisės pažeidimus atmosferą, pakerta atsakomybės didinimo politikos pagrindus, o linkę į korupciją asmenys esant tokioms sąlygoms „rizikuoja“ (Dziegoraitis, 2001).

Dobrynino (2001, p.11), teigimu korupcija kaip socialinis reiškinyis ir kriminalinis nusikaltimas yra ne tik problema, kurią reikia aiškinti ir spręsti, bet pastaruoju metu ir aktuali tema arba, kitaip tariant, „gerai parduodama prekė“. Autoriaus teigimu, žmonės apie nusikaltimus nori žinoti ne dėl smalsumo arba potraukio draudžiamiems dalykams, bet ir dėl asmeninės ir visuomenės saugumo gyvenamojoje vietovėje.

Teisinis korupcijos aspektas grįstas aiškiu turtinės žalos aspektu. Kitus neigiamus korupcijos efektus galima tik numatyti. Konkretus kyšininkavimo faktas, gali sąlygoti investicijų pristabdymą,

procentų augimą, autoriteto praradimą. Tačiau konkrečią šių efektų žalą, tokią kaip moralinę, galima tik numatyti (Gavelis, 2001, p. 12).

Viena iš nesėkmės su korupcija priežasčių - koncentravimasis ne organizaciniame, bet individo lygmenyje, pamirstant organizacijos vadovo pozicijos ir elgesio svarbą, aplinkos kontekstą. Korupcija, tapo globalia visuomenės problema, reikalaujančia didelio dėmesio ir pastangų rimtai kovoti su šiuo neigiamu reiškiniu. Individualių, organizacinių, socialinių-kultūrinių, psichologinių, ekonominių, politinių, ideologinių ir technologinių veiksmų visuma dažnai leidžia atsakyti į klausimą „Kas prašė, ko prašė ir iš ko buvo prašoma“. Ši frazė lyg ir priartina korupcinį sandėrį prie H. Lasswell pateikto politikos apibrėžimo (politiką jis įvardijo kaip procesą, kuriame aiškinamasi „kas, ką gauna, kada, kaip“) (Krupavičius, 1996, p. 8).

Korupcijos prevencija yra gana naujas ir vis daugiau atgarsio bei dėmesio sulaukiantis reiškinys Lietuvoje. Vienas svarbiausių kovos su korupcija elementų yra antikorupcinis švietimas. Įstatyme įtvirtinta, kad pagrindinis korupcijos prevencijos politikos tikslas – siekti, kad korupcija kuo mažiau trukdytų plėtoti ekonomiką, demokratiją, kurti socialinę gerovę, stiprinti nacionalinį saugumą, didinti viešųjų paslaugų teikimo kokybę (Vaisvalavičiūtė, 2007, p. 75).

Lietuvoje pastaruoju metu įsisiūbuoja kovos su korupcija „banga“, paremta įvairių visuomenės sluoksnių mokymu, tyrinėtojų bei mokslininkų veikla, antikorupciniais tyrimais bei verslininkų mokymusi vadovauti be kyšių. Be to, palyginti su kitomis posovietinėmis šalimis, mūsų valstybė šioje srityje yra padariusi didelę pažangą (Michael, Kennon, & Hansen, 2006, p. 8).

Vaisvalavičiūtės (2007) teigimu, antikorupcinio visuomenės švietimo mūsų valstybėje svarbą patvirtina įvairūs sociologiniai tyrimai, įstaigų ir organizacijų, kovojančių su korupcija sukaupta patirtis (Vaisvalavičiūtė, 2007, p. 76).

Šalyje veikiantys įstatymai kartu su visuomenės pagalba turi puikią galimybę susivienyti prieš korupciją. „Teisinė sistema bus pajėgi įgyvendinti etinius standartus kovojant su korupcija tik tada, kai visuomenė tam tikrą elgesį apibrėžia kaip korumpuotą ir remia teisinę sistemą, kuri įstatymais įtvirtina tą suvokimą ir numato kovos su ja priemones“ (Palidauskaitė, 2001, p. 102).

Palidauskaitė (2010) teigia, kad į korupcijos prevenciją galima pažvelgti trejopai: asmeniškai, instituciškai ir sistemiškai. Individualiai korupcijai kelias gali būti užkirstas taikant organizacijos sankcijas. Nustačius pažeidimą taikyti bausmes, koreguoti institucijos kontrolės mechanizmą, kitaip tariant, izoliuoti netinkamai besielgiančius darbuotojus. Institucinė pozicija ragina šalinti esamus įstatymų ir teisės aktų trūkumus. Sistemine perspektyva leidžia instituciją vertinti kaip sudėtingą socialinį reiškinį atsirandantį dėl daugelio sąveikų. Sistemine korupciją kontroliuoti daug sunkiau, nes pakeitus darbuotojus nėra garantijų, kad ji išnyks. Išsiaiškinimas apie pažeidimą gali tapti „pamoka“ kitiems, su tikslu pasimokyti kaip nepakliūti (Palidauskaitė, 2010, p. 277).

Kova su administracine korupcija apima daugybę sričių:

- visuomenės netolerancijos korupcijai ugdymas;
- lyderių rodomas asmeninis pavyzdys (Palidaskaitė, 2010, p. 280-281).

Vaisvalavičiūtė (2007) įvertino priemonių prieš korupciją visumą ir, jos nuomone, tik pakankamai informuota, pilietiškai subrendusi, atsakinga, morali visuomenė yra puikus vaistas nuo korupcijos, todėl galima daryti prielaidą, jog korupcija dar ilgą laiką nebus išgyvendinta iš žmonių gyvenimo, juolab, kad nėra metodikos, kaip išmatuoti antikorupcinio švietimo veiksmingumą ir jo poveikį visuomenės mąstymui, o kovos su korupcija rezultatus bus galima įvertinti tik praėjus tam tikram laikotarpiui (Vaisvalavičiūtė, 2007, p. 75-86).

Autorės Vaisvalavičiūtė (2007) ir Palidaskaitė (2001), teigia, kad antikorupcinis švietimas Lietuvoje yra patobulėjęs, visuomenė ir teisinė sistema jau gali padėti kovoti su korupcijos reiškiniu, tačiau autorėms nepitaria Dziegoraitis (2001), kuris teigia, kad dauguma mūsų piliečių jau abejingi korupcijos problemoms ir netiki valstybės gebėjimu pažaboti šį plintantį socialinį – „vėžinį“ reiškinių. Iki šiol skelbiamos daugiausia populistinės, stichiškos ir vienadienės kovos su korupcija priemonės ir programos (Dziegoraitis, 2001).

Visuomenės švietimas – vienas iš būdų, įgyvendinant antikorupcinį švietimą. Visuomenė pati sukuria korupciją, todėl ir kovoti su šiuo reiškiniu gali žmonės. Visuomenė turi suvokti, kad valdininkai yra mūsų visuomenės dalis, o jų pilietinė pozicija yra labai svarbi korupcijos prevencijos formavimo priemonė. (Vaisvalavičiūtė, 2007, p. 75-86). Autorė teigia, kad korumpuotą sistemą tvarkyti iš išorės yra beviltiška.

Autoriai Vaitiekus (2002) ir Vaisvalavičiūtė (2007) nurodo, kad pasitikėjimas politikais, teismais, policija, gydytojais, mokytojais ir kt., yra laisvos visuomenės pagrindas. Jeigu piliečiai nepasitiki valdininkais, reiškia, laisva visuomenė neegzistuoja, nes laisvos visuomenės pagrindas yra pasitikėjimas visuomeninėmis institucijomis (Vaitiekus, 2002, p. 278). Lietuvoje valstybės tarnautojų, politikų ir pareigūnų antikorupcinio švietimo sistema dar tik mezgasi, siūlomos idėjos, rengiami projektai ir t. t. Nors daugelis į darbą priimtų valdžios atstovų prisiekia sąžiningai vykdyti savo pareigas, tačiau neretai tokie jų moraliniai įsipareigojimai traktuojami kaip tam tikras formalumas. Dažniausiai į Lietuvos valstybės tarnautojų bei pareigūnų antikorupcinį švietimą žiūrima tik per etikos kodeksų prizmę (Vaisvalavičiūtė, 2007, p. 77).

Palidaskaitės (2005) nuomone, sistemingai ir nuosekliai įgyvendinamos antikorupcinės reformos, pasitelkiant visuomenę ir verslo atstovus, gali pakoreguoti administracinę ir politinę kultūrą ir sudaryti sąlygas socialiniam kapitalui augti. Tačiau vienas pirmųjų žingsnių šioje srityje turėtų būti valdininkų asmeninės atsakomybės peržiūrėjimas ir pakoregavimas, atkreipiant dėmesį ne tik į baudžiamąją, bet ir tarnybinę atsakomybę (Palidaskaitė, 2005, p. 35).

Vaisvalavičiūtė (2005) teigė, kad nėra tęstinumo valstybės tarnautojų mokyme bei metodikos, kaip patikrinti, ar jie savo veikloje laikosi antikorupcinių nuostatų. Trūksta teorinių studijų

antikorupcinio švietimo tematika, gilesnių ir kompleksinių tyrimų šiuo klausimu. Dvilypis žiniasklaidos vaidmuo antikorupciniame švietime, dažnai hiperbolizuoja informaciją apie valdininkų veiklą dar labiau sustiprina korupcijos nenugalimumo įspūdį ir, užuot skatinant visuomenę kovoti su šio negatyviu reiškiniu, sėjamas nepasitikėjimas valdžios institucijomis, sustiprinamas bejėgiškumo prieš korupciją jausmas, leidžiama tarpti visuomenės pasyvumui ir skepticizmui (Vaisvalavičiūtė, 2007, p. 74).

Mokslininkai dažnai remiasi „Transparency International“ siūlomu sisteminiu požiūriu į kovos priemones. Ši stambiausia pasaulyje kovos su korupcija organizacija iškėlė Nacionalinės sąžiningumo sistemos (*National Integrity System, toliau NSS*) idėją. Šiai idėjai sukurti ir įgyvendinti reikia visuomenės ar valdžios institucijų paramos. Vienas iš TI įkūrėjų, Pope, J. (2000) mano, kad į tokios sistemos kūrimą turi būti įtraukti parlamentas, vykdomoji valdžia, teisminė valdžia, generalinis auditorius, valstybės tarnyba, žiniasklaida, ombudsmenas, antikorupcijos agentūros, pilietinė visuomenė, privataus sektoriaus ir tarptautinė bendruomenė (Palidaukaitė, 2010, p. 288).

Mokslininkai Vaisvalavičiūtė (2005), Gavelis (2001), Vaitiekus (2002), Palidaukaitė (2005, 2010), įvardino pareigūnų etikos svarbą viešajame sektoriuje.

Etikos nusižengimai turtine žala nematuojami, teisiškai sunkiai įvertinami, o jų priskyrimą korupciniams santykiams, paprastai lemia plačiosios visuomenės nuomonė. Pastaroji valdininkų, politikų sluoksniui tampa svarbesnė nei įstatymo normos. Kartais visuomenės nuomonė būna per griežta ir suteikia buitiniams, asmeniniams ar tarnybiniais santykiams korupcinį atspalvį (Gavelis, 2001, p. 6-7).

Korupcija traktuojama kaip neigiamos įstaigos, organizacijos dorovinės aplinkos padarinys. Žema profesinė etika ar abejingumas vertybėms, atsirandanti dėl prasto vadovavimo, profesinio uždarumo ar dėl blogos atskiros asmenybės įtakos, nulemia korupcijai palankios kultūros atsiradimą organizacijoje. Antikorupcinės kultūros, akcentuojančios svarbias profesinės etikos vertybes, kūrimas būtų vienas iš priešnuodžių (Palidaukaitė, 2005, p. 31).

Etikos svarbą demokratinės valstybės viešajame administravime sąlygoja tai, kad pasitikėjimas valdžia apskritai ir atskiromis jos institucijomis priklauso nuo to, kaip eiliniai piliečiai vertina valdžios veiksmus ir priimamus sprendimus. Viešojo administravimo tarnautojai, būdami tarp politinės valdžios ir piliečių, turi jausti didelę atsakomybę. Jiems privalu tinkamai atstovauti piliečių interesams ir kartu įgyvendinti numatytą politiką (Palidaukaitė & Didžiulienė, 2002, p. 62-65).

Dažniausiai tik formalus antikorupcinių priemonių įgyvendinimas valdžios institucijose, tarnautojų etiško elgesio motyvacijos stoka, menkas visuomenės pilietinio sąmojingumo lygis trukdo efektyviai bei veiksmingai formuoti antikorupcines visuomenės nuostatas. Antikorupcinio švietimo projektai kol kas yra labiau teoriniai ir gana sunkiai realizuojami praktikoje. Valstybės tarnautojų

antikorupcinis švietimas daugiausia paremtas mokymu apie etikos kodeksus bei įstatymus, reglamentuojančius valdininkų etiško elgesio klausimus (Vaisvalavičiūtė, 2007, p. 77).

Kalbant apie korupcijos ypatumus ir reiškimosi sferas, būtina paminėti ir etines, nesilaikančias etikos principų probleminių darbuotojų grupes. Dažniausiai probleminių darbuotojų daromi pažeidimai:

apgavystė – tai žodžiai ar veiksmai, kuriais sąmoningai norima nusišlyti, ar nusišlyti tiesą, suklaidinti siekiant savanaudiškų tikslų (koks tai bebūtų melas, juodas, baltas, šventas, garbingas, reikia prisiminti, kad tai tiesiog melas);

korupcija - tai veiksmai, kuriais siekiama asmeninės ir grupinės naudos naudojantis turima valdžia, pažeidžiant teisės normas, visuotinius interesus bei moralės standartus. Asmeninės atsakomybės nustatymas bei auditas ir kontrolė yra realiausias būdas sumažinti korupciją;

piktnaudžiavimas – tai asmens tarnybinių pareigų netinkamas atlikimas, pažeidžiant profesinius reikalavimus (gali būti piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi, organizacijos lėšomis, sprendimų šališkumu ir t.t.);

interesų konfliktas – situacija, kai gali susidurti privatūs darbuotojo, jo šeimos narių ir visuomenės interesai, kuriems jis turi atstovauti eidamas tarnybą. Specialistai turi laikytis keturių visuomeninės tarnybos principų:

- paklusti įstatymams ir juos įgyvendinti;
- tarnauti visuomenės interesui;
- prisiimti asmeninę atsakomybę;
- vengti daryti žalą.

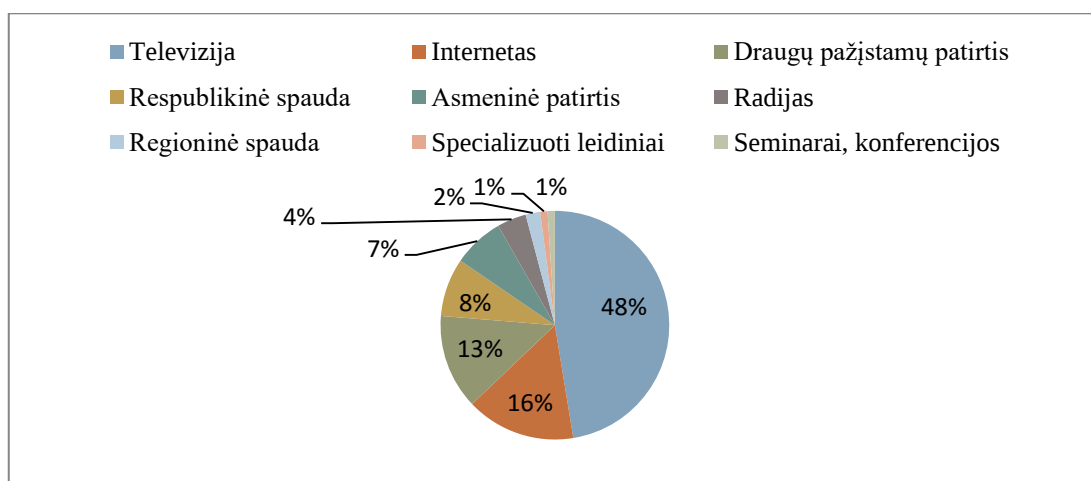
seksualinis priekabiavimas – tai užgaulus, žodžiais ar fiziniais veiksmais išreikštas seksualinio pobūdžio elgesys, su asmeniu, su kuriuo sieja darbo, tarnybiniai ar kitokie santykiai (Misevičius & Urbonienė, 2006, p. 192-193).

Pasaulio mokslininkai mano, kad kovai su korupcija reikia parengti tinkamą strategiją. Sėkmingą reformą galima padaryti tik tada, kai negaudome po vieną korumpuotą nusikaltėlį, o yra keičiama visa politinė ir įstatymų sistema bei padaroma nepakantumo korupcijos reiškiniui atmosfera. Būtina sukurti tam tikrą aplinką, informacinę struktūrą, paskatos priemones, kad valstybės tarnautojai ir paprasti žmonės įsitrauktų į kovą su visomis korupcijos formomis. Žinoma negalima pamiršti ir bausmių už kyšininkavimą. Jos turėtų būti didelės, darbuotojas turi jausti, kad gali būti sučiuptas, būtina susieti atlygį su veiklos rezultatais ir labai svarbu asmeninė atsakomybė (Klitgaard, Abaroa, & Parris, 2005, p. 27-35).

Kaip teigia Eigen (2006), kova su korupcija vyksta daugelyje sričių. Autoriaus nuomone, svarbiausi visuomenės pagalbininkai kovoje su korupcijos reiškiniu – žurnalistai, kurie nebijo atskleisti faktų apie korupciją (Eigen, 2006, p. 143).

Dabartinė Lietuvos visuomenės informavimo priemonėse pasirodanti korupcijos kritika stiprina bejėgiškumo jausmą, socialinį pasyvumą, skepticizmą ir nepasitikėjimą antikorupcinėmis priemonėmis. Lietuvos žiniasklaida sukelia korupcijos totalinio paplitimo ir nenugalimumo įspūdį, užuot skatinusi visuomenę kovoti su šiuo reiškiniu ir taip demonstruodama siektinus ir sektinus pilietiškos žurnalistikos pavyzdžius (Palidauskaitė, Raudonienė, 2004, p. 55-76).

Vingevičiūtės (2007) nuomone, reiktų atkreipti dėmesį į tą faktą, kad didelę įtaką visuomenės nuomonės formavimui turi žiniasklaida. Žurnalistų pagalba yra sudaromas teigiamas arba neigiamas įvaizdis apie valdininkus, politikus ir kitus visuomeninius veikėjus (Vaisvalavičiūtė, 2007, p. 75-86). Lietuvos spaudoje galima rasti daugybę publikacijų apie prasižengusius valdžios atstovus, tačiau informacijos apie tai, kodėl už jų paslaugas kas nors turi mokėti, kodėl valdžia turi tiek galių, kad be jos įsikišimo neįmanoma priimti net ir nevalstybinės svarbos sprendimų, kaip kovojama su korupcija, kas jau padaryta ir kas dar yra daroma, kaip baudžiami (nubausti) prasikaltę valdininkai, ne tiek jau ir daug (Vingevičiūtė, 2007, p. 75).

5 pav. Masinių informacijos priemonių įtaka formuojant visuomenės nuomonę apie korupciją (sudaryta autorės remiantis 2015 metais „Vilmorus“ atlikta apklausa)

Pateiktame paveiksle, matoma, kad tik 21 procentas respondentų apie korupciją susidaro nuomonę ne iš žiniasklaidos, o iš kitų patirčių, todėl galima teigti, kad masinės informavimo priemonės aktyviai dalyvauja formuojant nuomonę apie korupciją valstybėje.

Labai dažnai dėl žiniasklaidos suformuoto įvaizdžio žmonės pasmerkiami pirma laiko, dar neįrodžius jų kaltės. Tada pateikti korupcinių nusižengimų lieka neatskleisti, o teisėsaugos ir teisėtvarkos institucijos tampa bejėgės ir tai veikia visuomenės pasitikėjimą valdžios institucijomis. Išaiškinus faktą, kad vienas valdininkas paėmė kyšį, labai dažnai formuojama nuostata, kad visi valdininkai yra korumpuoti, o visa biurokratinė sistema sugedus (Palidauskaitė, 2005, p. 25).

Apibendrinant teorinę korupcijos ir jos prevencijos politikos dalį, galima teigti, kad užsienio ir Lietuvos autoriai, gana plačiai nagrinėjo korupcijos temą, klasifikavo, įvardino požymius bei reiškimosi sritis. Pasaulyje priskaičiuota per 300 korupcijos apibrėžimų, tačiau vieningos nuomonės apie korupcijos reiškinių neprieita. Korupcija - sudėtingas visuomeninis reiškinys, trukdantis valstybės ekonomikos, kultūros bei socialinės politikos efektyviam vystymuisi. Korupcijos formos nuolat kinta, taikosi prie aplinkos sąlygų, todėl nustatyti naujas korupcijos pasireiškimo sritis darosi vis sunkiau, todėl kitas svarbus vaidmuo tenka korupcijos prevencijos politikos įgyvendinimui Valstybėje, sukurtų priemonių visumai, kurios ir yra atramos taškas kovos su korupcija organizavime.

Tinkamam korupcijos prevencijos politikos įgyvendinimui, būtina pasitelkti visuomenę, skatinti pilietinį aktyvumą bei bendradarbiauti su masinėmis informavimo priemonėmis.

2. KORUPCIJOS PREVENCIJOS POLITIKOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

2.1. Korupcijos prevencijos politika Europos Sąjungoje

Korupcija daro didelę žalą ekonomikai ir visuomenei. Korupcijos reiškiny, trukdo ekonominiam vystymuisi, daro žalą socialiniam teisingumui, naikina demokratiją, kenkia teisinės valstybės principams. Nuo šio reiškinių kenčia daug šalių visame pasaulyje. Ne išimtis ir Europos Sąjungos šalys narės, kurios nėra apsaugotos nuo korupcijos rizikos.

Lietuvai įstojus į Europos sąjungą (toliau - ES), valdantysis elitas mažiau dėmesio skyrė korupcijai ir korupcijos prevencijos efektyvumas šiek tiek sumažėjo. Nuo 2008 m. ekspertai vėl fiksavo didėjančią antikorupcinės politikos efektyvumą, kurį išlaikant galima būtų tikėtis pasiekti naujos redakcijos.

Europos Komisija, 2014 metų vasario 3 d., pirmą kartą pateikė ES kovos su korupcija ataskaitą kurioje teigiama, kad sukūrusi plačią teisinę sistemą, Lietuva jau pademonstravo ryžtą užkirsti kelią korupcijai ir su ja kovoti, strateginės kovos su korupcija kryptys Lietuvoje yra teisingos. Europos Komisija (toliau – EK), Lietuvai siūlo teikti pirmenybę stambesnėms byloms tirti, rengti papildomas prevencijos priemones korupcijai viešojo pirkimo srityje nustatyti, sutelkiant dėmesį į vietos lygmenį ir sveikatos priežiūros sektorių, ir tai atitinka STT prioritetus.

Kaip teigiama ataskaitoje (2014), EK suvokė, kad kasmet ES ekonomikai korupcija padaro nuostolių už 120 milijardų eurų, todėl tikimasi, kad korupcijos problemą išskėlus europiniu lygiu, intensyviai vykdant korupcijos prevenciją, nuostoliai bus mažesni. Europos komisija, pateikdama kovos su korupcija ataskaitą, nenori akcentuoti labiausiai korumpuotų Europos Sąjungos narių, o siekia skatinti imtis visų įmanomų prevencinių priemonių ateityje, siekiant sumažinti korupcijos lygį.

EK, 2011 metais, priėmė kovos su korupcija paketą ir nusprendė kas du metus rengti apžvalgą korupcijos tema. Taip atsirado visų Europos šalių „Korupcijos žemėlapis“.

Tarptautiniu mastu veikia pagrindiniai stebėjimo ir vertinimo mechanizmai: Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupė (GRECO), Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) darbo grupė dėl kyšininkavimo ir JT konvencija prieš korupciją. Šie mechanizmai suteikia akstiną juos taikant dalyvaujančioms šalims priimti ir taikyti kovos su korupcija standartus, tačiau kiekvienas jų savaip ypatingas, todėl galimybių spręsti korupcijos problemas ES turi nedaug.

EK rengdama ataskaitą, remiasi GRECO, OECD, JT konvencija prieš korupciją. Nepriklausomi ekspertai teikia rekomendacijas, didelis dėmesys skiriamas mokslinių tyrimų analizei ir išvadoms. Rengėjų manymu, Eurobarometro tyrimai, Europos sąjungos agentūrų Europolo, Eurojusto ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimas gali tapti dideliu įnašu į korupcijos prevenciją.

Kovos su korupcija ataskaitą sudaro:

- **teminė dalis**, kurioje pabrėžiami tyrimais paremti kovos su korupcija Europos Sąjungoje aspektai, apžvelgiami teminiai, įvairių atvejų tyrimai bei pateikiami geriausios patirties pavyzdžiai ir rekomendacijos;

- **šalies analizė**, joje pateiktos tik numatytai valstybei narei aktualios rekomendacijos, pagrįstų stebėjimo mechanizmai ir taikymo rezultatais bei iš atitinkamų šaltinių gautų įrodymų peržiūros išvados. Šalies analizės dalis gali būti papildoma rekomendacijomis Europos Sąjungai dėl atitinkamų veiksmų;

- **tendencijos Europos Sąjungoje**, numato kas dvejus metus Eurobarometro atliekamas apklausas, kurių metu vertinama, kaip ES piliečiai suvokia įvairių sričių korupciją, rezultatus, taip pat kitus informacijos apie korupciją Europos Sąjungoje šaltinius.

Planuojant kuo efektyvesnę korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimą teisėsaugos srityje, valstybės narės turi imtis visų reikiamų priemonių ir užtikrinti veiksmingą korupcijos atvejų nustatymą, baudžiamąjį persekiojimą, nuoseklų atgrasomųjų bausmių taikymą ir neteisėtai įgyto turto susigrąžinimą. Todėl labai svarbu, kad ES valstybių narių teismai ir policija bendradarbiautų, kad būtų vykdomi finansinių nusikaltimų tyrimai, mokomi teisėsaugos darbuotojai ir saugomi informatoriai.

Kaip teigiama ES parengtoje ataskaitoje (2014), valstybės narės turi įdiegusios daugumą teisinių priemonių ir įsisteigusios institucijų, reikalingų korupcijos prevencijai. Tačiau siektini rezultatai visoje ES nėra patenkinami, nes taisyklės taikomos aplaidžiai, su problemomis kovojama neveiksmingai. Susidūrusios su ekonominiais sunkumais, dauguma valstybių narių parengė kovos su korupcija programas.

Ataskaita nėra grindžiama prielaida, kad norint užkirsti kelią korupcijai ar su ja kovoti yra privalomos plačios kovos su korupcija strategijos. Ilgalaikis kovos su korupcija strategijų nebuvimas kai kuriose valstybėse narėse, susiduriančiose su sistemine korupcijos problemomis, pasirodė esąs rūpestį keliantis klausimas, nes tos problemos, kurias reikia spręsti, reikalauja išsamaus koordinuoto požiūrio centriniu lygmeniu, teigiama ataskaitoje (2014). Kai kuriose iš šių valstybių narių neseniai buvo priimtos nacionalinės kovos su korupcija strategijos, o kitose tokios strategijos dar nėra.

ES niekada neturėjo vieningos kovos su korupcija politikos. Specialus padalinys kovai su korupcija ir sukčiavimu buvo įkurtas tik 1999 m. Tarp reikalavimų stojant į ES ir vėliau narystės metu tiesioginiai įsipareigojimai mažinti korupciją nebuvo numatomi, tačiau reikalavimai ekonomikos liberalizacijai, valstybės institucijų reformos netiesiogiai prisideda prie korupcijos mažinimo. Be to, vykstant deryboms dėl narystės ES su pokomunistinėmis valstybėmis, pastebėtas didesnis Europos Komisijos susidomėjimas kovos su korupcija politika, šioms šalims buvo planuojamos didelės ES struktūrinės lėšos ir siekta kuo skaidresnio ir efektyvesnio jų skirstymo bei naudojimo.

Kaip teigiama STT parengtoje Korupcijos prevencijos poveikio vertinimo ataskaitoje (2011), manyta, jog šalyse kandidatėse svarbiausia stiprinti teisės aktų kūrimo, planavimo ir įgyvendinamos

politikos poveikio vertinimo elementus: institucijų, užsiimančių teisės įgyvendinimu gebėjimų stiprinimą, kampanijų susijusių su korupcijos problemomis organizavimą bei antikorupcinių įstatymų, leidžiančių įgyvendinti ES teisės aktus leidybą.

Europos teisinių, socialinių ir ekonominių tyrimų projektų Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimo ataskaitoje, pateiktoje 2002 metais, buvo teigiama, kad sisteminių tyrimų antikorupcinės politikos įgyvendinime labai trūksta, todėl atviros visuomenės instituto ekspertai, 2002 metais atliko tyrimą apie padėtį valstybėse kandidatėse į ES. Ekspertai pateikė įvertinimą, kuriame pažymėjo, kad etalonų valstybių antikorupcinei politikai vertinti dar labai trūksta. Nors EK rekomendavo pratęsti šį tyrimą bei išplėsti analizuojamų valstybių narių ratą, šis tyrimas buvo atliktas tik kartą ir liko vienintelis. Taip yra dėl to, kad ES kompetencija antikorupcijos srityje apsiriboja ES finansinių interesų apsauga, o šalys narės nėra suinteresuotos, kad Europos Komisija antikorupcijos srityje įgytų daugiau kompetencijos. EK spaudimas šalims kandidatėms ir atitinkamai lyginamasis požiūris buvo įmanomas tik iki joms įstojant į Europos Sąjungą (Europos socialiniai tyrimai, 2011, p. 19).

Europos Sąjungos valstybės narės sukūrė ir įgyvendino daug teisinių priemonių įsteigus institucijas, reikalingas užkirsti kelią korupcijai ir vykdyti reiškinių prevenciją. Galima teigti, kad pasiekti rezultatai, nevista tenkina. Taisyklės turinčios pažaboti korupciją laužomos arba jų nepakankamai principingai laikomasi, institucijos ne visada turi pakankamai pajėgumų užtikrinti taisyklių laikymąsi.

Atviros visuomenės instituto (2002, p.23-26), atlikusio tyrimą teigimu, Europos Komisijos vertinimai ne visada buvo nuoseklūs, o pati EK pirmenybę teikė baudžiamojo persekiojimo priemonėms, o ne korupcijos prevencijai ar platesniam požiūriui į korupcijos priežastis bei kovos būdus.

Stojimo į Europos Sąjungą metu Lietuva buvo pripažinta šalių kandidačių lydere, kuri sukūrė vieną iš išsamiausių ir sudėtingiausių antikorupcinių strategijų šiame regione, priėmė daug labai svarbių įstatymų, kurie vis geriau įgyvendinami, o svarbiausia, kad ji vienintelė iš visų šalių kandidačių sukūrė tikrai nepriklausomą antikorupcinę instituciją. Nepaisant geriausiai išplėtos politikos, Lietuva nei tada, nei dabar antikorupciniu požiūriu nėra labiausiai pažengusi naujoji ES valstybė narė.

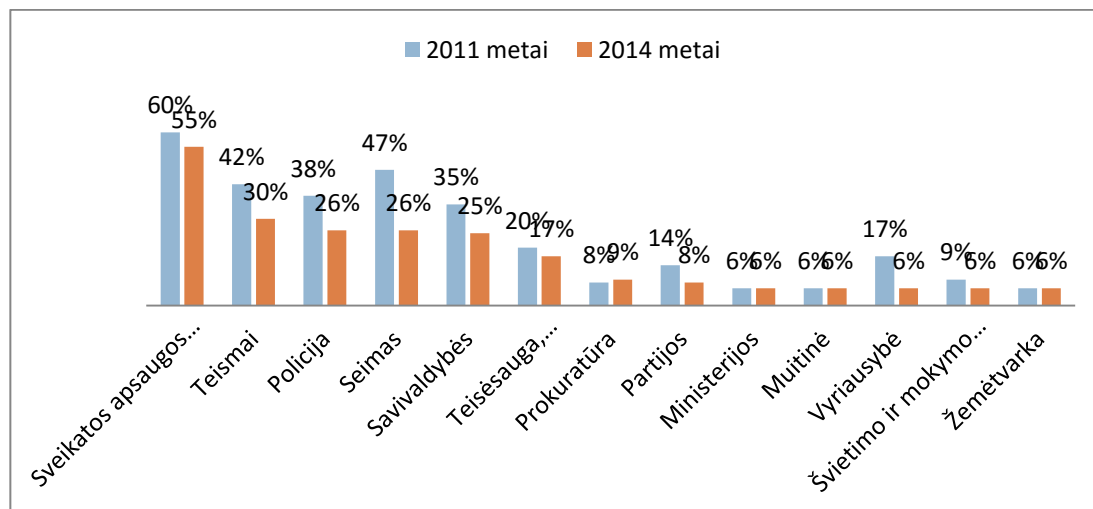
Vertinant „gerąją praktiką“, ES ataskaitoje (2014), Lietuva įvertinta įgyvendinant elektroninius viešuosius pirkimus. Ekspertų teigimu, Lietuva padarė didelę pažangą, suteikdama internetinę prieigą prie viešųjų pirkimų duomenų. Remiantis ES teisės reikalavimais, skelbiama informacija apie projektus, sudarytas ir įvykdytas viešųjų pirkimų sutartis. Tiekėjai privalo savo pasiūlymuose nurodyti subrangovus. Nuo 2009 metų, ne mažiau kaip 50 proc. viešųjų pirkimų bendrosios vertės turi sudaryti

elektroniniai viešieji pirkimai. Todėl 2010 metų elektroninių viešųjų pirkimų dalis išaugo nuo 7,7 proc. iki 63 proc., o 2013 metais priartėjo prie 70 proc. tikslo (ES ataskaita, 2014).

2.2. Korupcijos prevencijos teisinis reglamentavimas Lietuvoje

Lietuvoje korupcijos problemų sprendimas buvo aktualus nuo pirmųjų atkurtos nepriklausomybės metų. Korupcijos prevencijos institucionalizacija vyko gana nuosekliai. 1993 metais buvo įkurtas padalinys Generalinėje prokuratūroje, 1997 metais – prie Vidaus reikalų ministerijos. 1999 metais buvo priimta Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programa. Intensyvėjant deryboms su ES, daugėjo priemonių ir iniciatyvų kovai su korupcija. 2002 m. gegužės 28 d., buvo priimtas Korupcijos prevencijos įstatymas, kuris nustatė pagrindinius korupcijos prevencijos principus, tikslus ir uždavinius valstybės tarnyboje bei privačiame sektoriuje, korupcijos prevencijos priemones ir jų teisinius pagrindus, korupcijos prevencijos subjektus bei jų teises ir pareigas korupcijos prevencijos srityje.

Lietuvos Respublikos Korupcijos prevencijos įstatyme (2002), teigiama, kad korupcijos prevencija, tai – korupcijos priežasčių, sąlygų atskleidimas ir šalinimas sudarant bei įgyvendinant atitinkamų priemonių sistemą, taip pat poveikis asmenims siekiant atgrasinti nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo.

6 pav. Labiausiai korumpuotomis laikomos institucijos Lietuvoje (sudaryta autorės remiantis 2011-2014 metais „Lietuvos korupcijos žemėlapis“)

Remiantis pateiktais „Vilmorus“ apklausos duomenimis (žr. 6 paveikslas), „Lietuvos korupcijos žemėlapyje“ pateikiamas, gyventojų nuomone, labiausiai korumpuotų valstybinių įstaigų sąrašas. Pateiktame paveiksle galima palyginti 2011 ir 2014 metų duomenis. Gyventojų nuomone, 2014 metais korupcijos pasireiškimas valstybinėse įstaigose sumažėjo. Policijai lentelėje atiteko trečia vieta (38 proc.). Labiausiai korumpuotais laikoma sveikatos apsauga (60 proc.) ir teismai (42 proc.).

Lietuvos Respublikos Korupcijos prevencijos įstatymas (2002) numato, kad korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos yra kyšininkavimas, prekyba poveikiu, papirkimas, piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimas, piktnaudžiavimas oficialiais įgaliojimais, dokumentų ar matavimo priemonių suklastojimas, sukčiavimas, turto pasisavinimas ar iššvaistymas, tarnybos paslapties atskleidimas, komercinės paslapties atskleidimas, neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas, nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas, kišimasis į valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens veiklą, kitos nusikalstamos veikos, kai tokių veikų padarymu siekiama ar reikalaujama kyšio, papirkimo arba nuslėpti ar užmaskuoti kyšininkavimą ar papirkimą.

Kovoti su korupcija ir jos pasekmėmis, reikia šviečiant visuomenę ir vykdant korupcijos prevenciją. Korupcijos prevencija siekiama, kad korupcija kuo mažiau trukdytų plėtoti ekonomiką, demokratiją, kurti socialinę gerovę, stiprinti nacionalinį saugumą, didinti viešųjų paslaugų teikimo kokybę. Korupcijos prevencijos politikos Lietuvoje tikslai, uždaviniai ir priemonės yra įtvirtinti Korupcijos prevencijos įstatyme (2002), kuris nuo to laiko koreguotas tik keletą kartų. Įstatyme teigiama, kad pagrindinis korupcijos prevencijos politikos tikslas – siekti, kad korupcija kuo mažiau trukdytų plėtoti ekonomiką, demokratiją, kurti socialinę gerovę, stiprinti nacionalinį saugumą, didinti viešųjų paslaugų teikimo kokybę.

Vykdant korupcijos prevencijos politiką Lietuvoje numatyti uždaviniai, kuriais siekiama atgrasinti asmenis nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo, atskleisti korupcijos priežastis ir jas šalinti, užtikrinti veiksmingą korupcijos prevencijos teisinį reguliavimą, teisinėmis, organizacinėmis, ekonominėmis ir socialinėmis priemonėmis sukurti tinkamą ir veiksmingą korupcijos prevencijos organizavimo, įgyvendinimo, priežiūros ir kontrolės mechanizmą, į kovą su korupcija įtraukti gyventojus bei visuomenines organizacijas, skatinti skaidrų bei atvirą viešųjų paslaugų teikimą.

Pagrindinėmis korupcijos prevencijos priemonėmis yra laikomos: korupcijos rizikos analizė, kovos su korupcija programos, teisės aktų ar jų projektų antikorupcinis vertinimas, informacijos apie asmenį, siekiantį eiti pareigas viešajame sektoriuje pateikimas, informacijos pateikimas valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams, visuomenės švietimas ir informavimas, korupcijos atvejų paviššinimas ir kitos įstatymų numatytos korupcijos prevencijos priemonės.

Kaip teigiama Korupcijos prevencijos įstatyme, kovos su korupcija programos gali būti nacionalinės, šakinės, institucinės ir kt.

Nacionalinę kovos su korupcija programą (toliau – NKKP) rengia, organizuoja, kontroliuoja ir įgyvendina Vyriausybė, dalyvaujant Specialiųjų tyrimų tarnybai (toliau – STT).

Šakines (apimančias kelių valstybinių įstaigų veiklos sritis), institucines ir kitas kovos su korupcija programas rengia valstybinės ir nevalstybinės įstaigos, kurias Nacionalinė kovos su korupcija programa ir kiti teisės aktai įpareigoja tokias programas parengti.

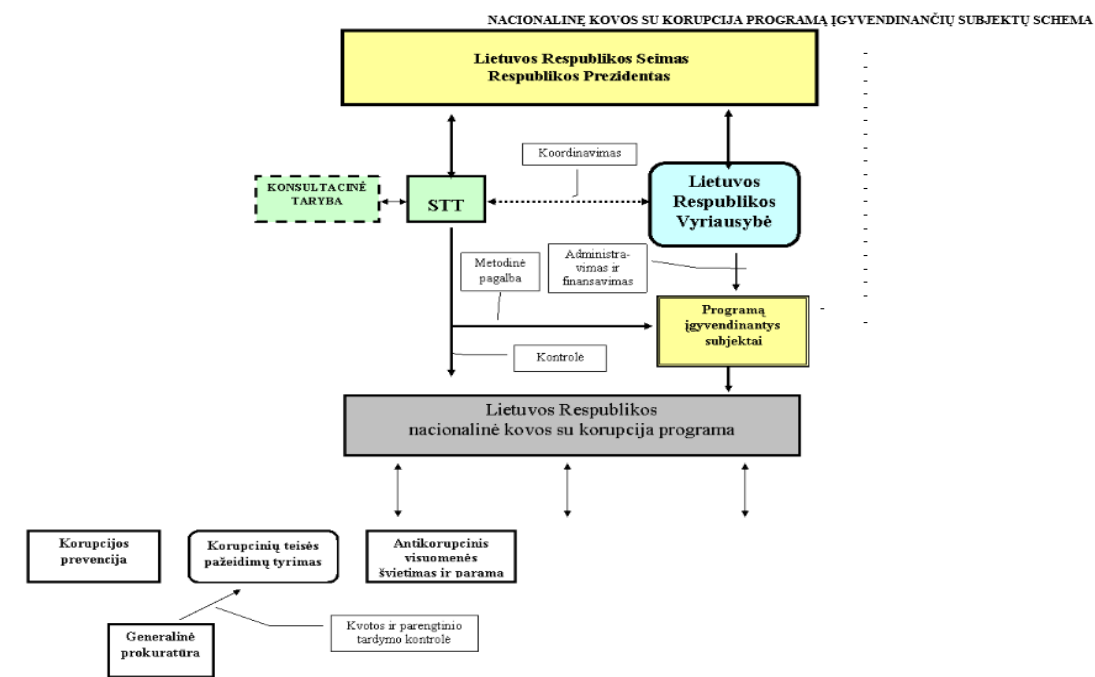
Institucines kovos su korupcija programas rengia valstybinės įstaigos, kuriose buvo atlikta korupcijos rizikos analizė ir pasiūlyta parengti tokią programą.

Kovos su korupcija programos rengiamos vadovaujantis Lietuvos Respublikos Korupcijos prevencijos įstatymu, NKKP ir kitais teisės aktais, atsižvelgiant į STT pasiūlymus ir rekomendacijas.

NKKP Vyriausybės teikimu tvirtina seimas, o kitas programas jas parengusios įstaigos vadovas, kuris, kaip numato įstatymas, įgyvendina, koordinuoja ir kontroliuoja programų įgyvendinimą, arba gali pavesti kontrolę institucijos padaliniais ar konkreitiems darbuotojams.

Remiantis įstatymu, valstybės ir savivaldybių įstaigos per visuomenės informavimo priemones ir kitais būdais, turi teikti gyventojams informaciją apie savo veiklą kovojant su korupcija.

Kaip numato įstatymas korupcijos prevenciją vykdo:

7 pav. NKKP įgyvendinančių subjektų schema. Šaltinis: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=310064

Vyriausybė (užtikrina korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimą ministerijose bei jai pavaldžiose įstaigose, numato priemonių įgyvendinimui būtinas lėšas, dalyvaujant STT, rengia Nacionalinę kovos su korupcija programą, pasiūlymus, papildymus ir teikia ją seimui tvirtinti, teikia pasiūlymus Seimui rekomendacijas ir siūlymus būtinų įstatymų ir kitų teisės aktų priėmimo, papildymo ir pakeitimo klausimais).

Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (analizuoja tarnautojų etikos problemas, teikia pasiūlymus viešųjų ir privačių interesų konflikto valstybės tarnyboje, teisės aktų priėmimo bei

tobulinimo klausimais, teikia siūlymus valstybinėms ar savivaldybių įstaigoms dėl Įstatymo nuostatų įgyvendinimo, apibendrina visų sričių tarnybinės etikos reikalavimus, taikymą bei dalyvauja juos rengiant ir kodifikuojant, kartu su kitomis valstybės ar savivaldybių įstaigomis įgyvendina jai pavestas korupcijos prevencijos priemones).

Specialiųjų tyrimų tarnyba (dalyvauja rengiant Nacionalinę kovos su korupcija programą, teikia siūlymus šio įstatymo pakeitimams, teikia Respublikos Prezidentui, Seimui, Vyriausybei pasiūlymus dėl korupcijos prevencijai įgyvendinti būtinų įstatymų ir kitų teisės aktų koregavimo, dalyvauja Vyriausybei vykdam valstybės įstaigų koordinavimo bei kontrolės korupcijos prevencijos srityje funkcijas, kartu su valstybinėmis įstaigomis įgyvendina korupcijos prevencijos priemones bei Nacionalinę kovos su korupcija programą).

Valstybės, savivaldybių ir nevalstybinės įstaigos (įstatymu numatyta tvarka steigia padalinius, arba paskiria asmenis, skirtus vykdyti korupcijos prevenciją ir kontrolę, teikia pasiūlymus korupcijos prevencijos klausimais valstybės ar savivaldybių įstaigoms, nustato priemones, skatinančias korupcijos prevencijos užtikrinimą, gauna iš korupcijos prevenciją vykdančių įstaigų metodinę informaciją korupcijos prevencijos klausimais, pagal kompetenciją valstybės politiką korupcijos prevencijos srityje, užtikrina ir kontroliuoja korupcijos prevencijos vykdymą valstybinėse, ir nevalstybinėse įstaigose, pagal kompetenciją rengia ir tvirtina kovos su korupcija programas, šalina korupcijos prevenciją reguliuojančių teisės aktų reikalavimų pažeidimus, Vyriausybės nustatyta tvarka teikia STT pareigūnams informaciją, reikalingą korupcijos analizei atlikti, savo veiksmais nesudaro sąlygų korupcinio pobūdžio nusikalstamoms veikoms, šviečia darbuotojus korupcijos prevencijos klausimais).

Lėšos korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimui skiriamos iš įstaigos biudžeto.

Pirmoji Nacionalinė kovos su korupcija programa buvo priimta 2002 metais dar prieš priimant Korupcijos prevencijos įstatymą. Programa buvo patvirtinta 2002–2007 metams. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad iki šios programos patvirtinimo Lietuvoje buvo priimta Kovos su korupcija strategija (2001), kurioje teigiama, kad norint įgyvendinti radikalias korupcijos prevencijos priemones, reikia kompleksiskai šalinti šio neigiamo socialinio reiškinio priežastis, būtina stiprinti teisėsaugos ir kitų valstybės institucijų sistemą, skatinti glaudesnę jų bendradarbiavimą su visuomene ir nevyriausybėmis organizacijomis, ugdyti visuomenės narių pilietinę sąmonę ir nepakantumą negerovėms. Korupcijos požymiai valstybės tarnyboje, kituose valstybės ir privačiame sektoriuose kenkia demokratijai, ekonomikai ir teisinei sistemai, todėl rengiamos kovos su ja priemonės turi būti nuoseklios, visapusiškos ir ilgalaikės. Jos pagrindu ir buvo parengta pirmoji nacionalinės kovos su korupcija (2002–2007) metų programa. Programą buvo numatyta peržiūrėti ir atnaujinti kas dvejus metus. Svarbiausias šios programos tikslas – sumažinti korupciją Lietuvoje, siekti, kad ji kuo mažiau trukdytų plėtoti ekonomiką, demokratiją, siekti socialinės gerovės ir stiprinti nacionalinį saugumą.

Lietuvos Respublikos Nacionalinėje kovos su korupcija programoje (2002–2007) akcentuojama, kad vykdant antikorupcinį švietimą didelis vaidmuo tenka būtent žiniasklaidai, kuri turi supažindinti gyventojus su korupcijos keliamu pavojumi, skatinti juos nesitaikstyti su korupcija, aktyviai su ja kovoti.

2 lentelė. Nacionalinės kovos su korupcija programų pokyčiai

NKKP	PRIEMONĖS	VYKDYTOJAI
2002-2007 metų Nacionalinė kovos su korupcija programa	Korupcijos prevencijai paruoštas priemonių planas su 57 priemonėmis	Programą vykdo valstybės, savivaldybės įstaigos ir nevyriausybines organizacijos. Programos įgyvendinimą organizuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė dalyvaujant Specialiųjų tyrimų tarnybai. Programos įgyvendinimą koordinuoja ir Programos priemonių plano įgyvendinimo kontrolę vykdo Tarpžinybinė komisija dalyvaujant Specialiųjų tyrimų tarnybai.
2009-2010 metų Nacionalinė kovos su korupcija programa	Korupcijos prevencijai paruoštas priemonių planas su 54 priemonėmis.	Programą vykdo 157 valstybės, savivaldybės įstaigos ir nevyriausybines organizacijos. Programos įgyvendinimą organizuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė dalyvaujant Specialiųjų tyrimų tarnybai. Programos įgyvendinimą koordinuoja ir Programos priemonių plano įgyvendinimo kontrolę vykdo Tarpžinybinė komisija dalyvaujant Specialiųjų tyrimų tarnybai.
2011-2014 metų Nacionalinė kovos su korupcija programa	Korupcijos prevencijai paruoštas priemonių planas su daugiau nei 90 priemonių.	Programos įgyvendinimą organizuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė dalyvaujant Specialiųjų tyrimų tarnybai. Programos įgyvendinimą koordinuoja ir Programos priemonių plano įgyvendinimo kontrolę vykdo Tarpžinybinė komisija dalyvaujant Specialiųjų tyrimų tarnybai. Už programos įgyvendinimą yra atsakingos valstybės ir savivaldybės įstaigos.
2015-2025 metų Nacionalinė kovos su korupcija programa	Programos strateginis tikslas – sumažinti korupcijos mastą, padidinti skaidrumą, atvirumą viešajame ir privačiame sektoriuose, pasiekti, kad: Lietuvos korupcijos suvokimo indeksas 2025 metais būtų ne mažesnis nei 70 balų (Lietuvos korupcijos suvokimo indeksas 2014 metais – 58 balai)	Tarp institucinio veiklos plano priemonės suplanuotos atsižvelgiant į prioritetines sritis: teisėkūra, teismų ir teisėsaugos institucijų veikla, ūkio subjektų veiklos priežiūra, viešieji pirkimai, sveikatos priežiūra, teritorijų planavimas ir statybos valstybinė priežiūra, viešasis administravimas ir valstybės tarnyba, antikorupcinis švietimas.

Nuo pirmos NKKP (2002–2007), prevencinių programų įgyvendinimui buvo pasitelktos įvairios priemonės. Kaip jau buvo minėta projekte, korupcijos apraiškos ir pasireiškimo sritys keitėsi, korupcinio pobūdžio nusikaltimai tapo sudėtingesni ir labiau apgalvoti, todėl antikorupcinės priemonės buvo nuolat tobulinamos (žr. 2 lentelė), paskirtos už korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimą atsakingos įstaigos bei įgyvendinimo kontrolę vykdančios institucijos.

Pagrindinis NKKP uždavinys, yra sudaryti ilgalaikės ir kryptingos kovos su korupcija planą, nustatyti paveiktas sritis ir numatyti priemonių įgyvendinimą jų atžvilgiu, efektyvus korupcinių veiksmų nustatymas ir šalinimas bei nepakantumas korupcijos reiškiniui.

NKKP priemonių plane, akcentuotas statutinių pareigūnų ir valstybės tarnautojų rotacijos principo reikalingumas, todėl numatyta parengti teisės aktus pareigūnų rotacijos principo taikymui, taip pat siekta suvienodinti visų valstybės tarnautojų etikos pažeidimų tyrimo tvarką ir reglamentuoti jos tyrimą. Priemonių plane taip pat numatyta paruošti valstybės tarnyboje priimtų ir išnagrinėtų sprendimų apskundimo tvarką.

Naujesnėje 2009–2010 metų NKKP numatyti pagrindiniai tikslai. Pagrindiniai jų: šalinti teisėkūros spragas, mažinti viešojo administravimo procedūrų neskaidrumą, kurti profesionalią valstybės tarnybą, modernizuoti žmoniškųjų išteklių valdymą jose, šalinti korupcinio pobūdžio veiksmus, trukdančius plėtoti ekonomiką, demokratiją, stiprinti nacionalinį saugumą, kurti socialinę gerovę, gerinti viešųjų paslaugų kokybę.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 2009–2010 metų NKKP, išskirti uždaviniai tyrimo ir antikorupcinio švietimo tikslams pasiekti. Šiuose uždaviniuose numatoma: teisinio korupcijos prevencijos reguliavimo tobulinimas bei prevencinis poveikis visuomenei per masines informavimo priemones ir švietimą.

Šioje programoje, kaip prevencinė priemonė kovoje su korupcija, numatomas „vieno langelio principas“ administracinių ir viešųjų paslaugų teikime, siekiama pasitvirtinti veiklos metodiką. Priemone tikimasi pagreitinti tarnautojų sprendimų priėmimą, sumažinti korupcinę riziką priimant sprendimus, užtikrinti sprendimų priėmimo žinomumą visuomenei. Taip pat naujovė 2009–2010 metų programoje buvo siūlymas parengti ir teikti Seimui svarstyti ir tvirtinti Valstybės tarnyboje dirbančių asmenų turto, pajamų ir privačių interesų viešumo (viešinimo) koncepciją.

Pažymėtina, kad 2009–2010 metų programoje ir jos įgyvendinimo plane, priemonės nebuvo susietos su tikslo efekto kriterijais ir rezultato rodikliais, todėl dalis priemonių įvykdytos formaliai, tačiau įgyvendinta daug kitų 2009 metų programoje nenumatytų, priemonių, kurios vertinant programos veiksmingumą nėra vertinamos. Tai neprisideda prie veiksmingos kovos su korupcija, todėl 2011–2014 metų programoje yra įvardijamos probleminės sritys, labiau susitelkiama į jas, tikslo efekto kriterijus, laukiamo rezultato kriterijus ir orientuojamasi ne į formalius, o į tikrąjį rezultatą parodančius veiksmus (Nacionalinė kovos su korupcija programa 2011–2014).

Nacionalinėje kovos su korupcija (2011–2014) metų programoje, pateiktas išsamus veiksmų planas ir nustatytos institucijos, atsakingos už jo įgyvendinimą. Taip pat siekiama išplėsti mokesčių inspekcijos siūlomas elektronines paslaugas, internete skelbti teritorijų planavimo projektus ir remti kovos su korupcija reklamą žiniasklaidoje.

3 lentelė Nacionalinės kovos su korupcija programų uždaviniai

NKKP (2002-2007)	NKKP (2009-2010)	NKKP (2011-2014)
• užtikrinti veiksmingą ir kryptingą ilgalaikę kovą su korupcija, veiksmingą numatytų priemonių įgyvendinimą ir būtiną jų finansavimą; • užtikrinti, kad būtų veiksmingai nustatomi įtariamai korupciniais teisės pažeidimais asmenys ir įgyvendinamas neišvengiamos teisės pažeidėjų teisinės atsakomybės principas; • nustatyti labiausiai korupcijos paveiktas sritis ir sąlygas jai atsirasti bei plisti, tobulinti galiojančius teisės aktus ir teisėkūros procesą; • visokeriopai skatinti nepakantumą korupcijos apraiškoms, šiuo tikslu glaudžiai bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis ir žiniasklaida, sukurti ir įdiegti mokomasias programas švietimo ir mokslo sistemoje; • užtikrinti korupcijos prevencijos priemonių taikymo ir korupcinių teisės pažeidimų tyrimo didesnę veiksmingumą; • užtikrinti tinkamą šios programos priemonių įgyvendinimo administravimą.	• sukurti antikorupeinės kontrolės ir prevencijos mechanizmą, užtikrinantį politinės veiklos skaidrumą; • tobulinti teisėkūros procesą, įdiegiant antikorupeinius saugiklius; • tobulinti (supaprastinti) administracinių ir viešųjų paslaugų teikimo ir administravimo procedūras, didinant jų skaidrumą bei efektyvumą ir mažinti administracinę naštą verslui ir fiziniams asmenims; • tobulinti valstybės tarnautojų atrankos, karjeros, mokymo ir tarnybinės veiklos vertinimo sistemą; • sukurti veiksmingą nepagrįsto valstybės tarnautojų ir jiems prilygintų asmenų praturtėjimo kontrolės sistemą; • stiprinti subjektų, vykdančių korupcijos prevencijos funkcijas, pajėgumus.	• didinti teisėkūros proceso viešumą ir skaidrumą; • mažinti ir šalinti korupcijos prielaidas teismų sistemoje; • gerinti teisėsaugos institucijų veiklą; • mažinti korupcijos prielaidas pertvarkant ūkio subjektų veiklą ir mažinti reglamentavimo naštą; • mažinti korupcijos prielaidas optimizuojant priežiūros institucijų veiklą; • mažinti nelegalių mokėjimų paskatas siaurinant verslo reglamentavimo apimtį; • didinti viešųjų pirkimų organizavimo ir atlikimo viešumą, skaidrumą ir kontrolę; • sumažinti korupcijos prielaidų galimybes sveikatos priežiūros įstaigose; • sudaryti sąlygas papildomojo sveikatos draudimo plėtrai mažinant nelegalių mokėjimų prielaidas; • užtikrinti skaidrų su teritorijų planavimu ir statyba susijusių dokumentų išdavimą teisės aktų nustatytais terminais; • tobulinti administracinių ir viešųjų paslaugų teikimo ir jų administravimo procedūras didinant viešųjų paslaugų skaidrumą ir efektyvumą bei tobulinti valstybės tarnautojų atrankos veiklos vertinimo sistemą; • didinti antikorupeinio švietimo sklaidą pasitelkiant visuomenės informavimo ir kitas priemones diegti ir įgyvendinti antikorupeinio ugdymo programas; • tobulinti teisės aktus, nustatančius atsakomybę už korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus ir reglamentuojančius jų atskleidimą ir tyrimą bei tyrimo efektyvumą.

Pirmoji NKKP (2002–2007), siekdama pažaboti korupciją, iškėlė labai abstrakčius uždavinius (žr. 3 lentelė), kurie skatino nepakantumą korupcijos reiškiniui, buvo numatyta nustatyti labiausiai korumpuotas sritis ir įgyvendinti prevencines priemones jų atžvilgiu. Antrosios programos (2009–2010), uždaviniai buvo labiau orientuoti į teisinės bazės, viešųjų paslaugų teikimo bei tarnautojų atrankos mechanizmo tobulinimą. Trečioji NKKP (2011–2014), uždavinius išskyrė kiekvienai valstybinei įstaigai ir uždaviniai buvo susieti su labiausiai pažeidžiamomis sritimis. Ketvirtojoje NKKP (2015–2025), išskiriamos valstybinės įstaigos, jų sektoriai ir, kiekvienam sektoriui atskirai, taikomi tikslai ir uždaviniai.

Nors naujausiose viešosiose diskusijose dažniausiai kalbama apie su korupcija susijusias bauses, taip pat derėtų skirti dėmesio jos prevencijai. Įkurta Tarpžinybinė komisija kovai su

korupcija koordinuoti, kurios funkcijos yra koordinuoti Nacionalinės kovos su korupcija programos įgyvendinimą, taip pat svarstyti strateginius kovos su korupcija klausimus bei tobulinti valstybės ir savivaldybių institucijų įstaigų veiklą korupcijos prevencijos, ir korupcinių teisės pažeidimų išaiškinimo srityse.

Nacionalinė kovos su korupcija programa 2015–2025 metams nebeapsiribojo priemonių planais ir priemonėmis. Programa įgavo strategijos stadiją ir pagrindinis jos tikslas – sumažinti korupcijos mastą, padidinti skaidrumą, atvirumą viešajame ir privačiame sektoriuose, pasiekti, kad Lietuvos korupcijos suvokimo indeksas 2025 metais būtų ne mažesnis nei 70 balų (2014 metais Lietuva įvertinta 57 balais). Atsižvelgiant į prioritetus, sudarytas tarp institucinis veiklos planas, kuris apima teisėkūros, viešojo administravimo, viešųjų pirkimų ir kitas sritis, programoje nustatyti pagrindiniai tikslai:

- 1) Siekti didesnio viešojo sektoriaus valdymo efektyvumo, sprendimų ir procedūrų skaidrumo, viešumo ir atskaitingumo visuomenei, didesnio valstybės tarnybos atsparumo korupcijai;
- 2) Užtikrinti atsakomybės neišvengiamumo principo taikymą;
- 3) Mažinti veiklos priežiūros ir administracinę naštą ūkio subjektams, pertvarkant ūkio subjektų veiklos priežiūrą atliekančių institucijų sistemą;
- 4) Užtikrinti sąžiningą konkurenciją, skaidrų ir racionalų prekių, darbų ar paslaugų pirkimą vykdant viešuosius pirkimus;
- 5) Didinti skaidrumą, mažinti ir šalinti korupcijos pasireiškimo galimybes sveikatos priežiūros srityje;
- 6) Didinti visuomenės nepakantumą korupcijai ir skatinti visuomenę įsitraukti į antikorupcinę veiklą.

Juozapavičius (2005), pateikė TILS projektų direktorės, politologės Vidūnaitės (2005), nuomonę, apie korupcijos prevencijos įgyvendinimą Lietuvoje. Mokslininkė teigia, kad Lietuvos vyriausybei neužtenka politinės valios, kad įgyvendintų kovos su korupcija politiką. Tuometiniai politikai atvirai kaltino Specialiųjų tyrimų tarnybą politikavimu, nekaltumo prezumpcijos pažeidinėjimais bei žmogaus teisių pažeidimais. Kita vertus, politikų eskaluojama informacija apie STT daromas klaidas, gali būti traktuojama, kaip dėmesio nukreipimas nuo politikoje kilusių korupcijos skandalų (Juozapavičius, 2005, p. 80-93).

Apibendrinant galima teigti, kad Nacionalinė kovos su korupcija programa, nuo 2011 metų patobulėjo ir įgavo pagreitį. Remiantis išanalizuota patirtimi, pareigūnai koregavo tikslus, keitė neveiksmingas priemones, įtraukė į korupcijos prevencijos įgyvendinimą dar daugiau gyventojų ir organizacijų. Valstybinėms įstaigoms buvo nubrėžtos gairės ilgai ir kryptingai korupcijos kontrolei Lietuvoje. Programoje išskirtos veiklos sritys ir kiekvienai sričiai nustatyti atskiri tikslai ir uždaviniai.

Tarptautinė praktika rodo, jog institucijos vadovai turi daug įtakos sėkmingam korupcijos prevencijos institucijoje įgyvendinimui. Jų nuomonė, veiksmai, matomi ir nuolat perduodami žemesniojo rango darbuotojams, turi didelę įtaką pastarųjų požiūriui į korupciją. Lietuvoje, valstybės institucijose vis dar vyrauja požiūrio į korupciją atotrūkis tarp jų vadovų ir žemesniojo rango darbuotojų (Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas, 2011).

3. KORUPCIJOS PREVENCIJOS POLITIKOS APŽVALGA LIETUVOS POLICIJOS SISTEMOJE

Korupcija valstybėje nėra paplitusi tolygiai, todėl norint sėkmingai kovoti su korupcija, svarbu išsiaiškinti paveiktas, veikiamas vietas valstybės, valdžios ir su viešuoju valdymu susijusiose srityse. Korupcijos apraiškos galimos tarp valstybės tarnautojų, pareigūnų ir neišvengiama privačiame sektoriuje. Tikrasis korupcijos mastas Lietuvoje yra nustatomas analizuojant atskirų visuomenės socialinių grupių apklausų bei teisėsaugos institucijų veiklos rezultatus (Transparency International, 2013).

3.1. Europolo tarptautinis bendradarbiavimas

Europolas – teisėsaugos agentūra, atsakinga už kriminalinės žvalgybos duomenų mainus ir analizę. Virš nacionalinė institucija, įkurta tarpvyriausybiniu lygmeniu.

Pagrindinis Europolo tikslas – gerinti kompetentingų institucijų veiklą, veiksmingumą, bendradarbiavimą užkertant kelią pavojingoms tarptautinių nusikaltimų formoms bei kovojant su jomis. Pagrindinė Europolo užduotis – didinti ES teisėsaugos institucijų veiklos veiksmingumą, gerinti bendradarbiavimą, siekiant užkirsti kelią kovoje su terorizmu ir tarptautiniu nusikalstamumu ir siekti saugesnės Europos jos piliečiams.

Europolo įkūrimas įtvirtintas 1992 m. vasario 7 d. Europos Sąjungos (Mastrichto) sutartyje. Europolas, kurio būstinė įsikūrusi Hagoje, Olandijoje, tam tikrą veiklą pradėjo vykdyti 1994 m. sausio 3 d. kaip Europolo narkotikų padalinys (ENP), kovojantis su narkotikais. Vėliau veikla pasipildė kova su kitomis nusikalstamumo rūšimis. Priėmus teisės aktus, susijusius su Konvencija, nuo 1999 m. liepos 1 d. Europolas pradėjo veiklą visose jam pavestose srityse. Europolo konvencija buvo ratifikuota visų valstybių narių ir įsigaliojo 1998 m. spalio 1 d. Nuo 2002 m. sausio 1 d. Europolo įgaliojimai išplėsti įtraukiant visas sunkias tarptautinio nusikalstamumo formas.

Lietuva ratifikavo Europolo konvenciją ir jos papildomus protokolus ir 2004 m. rugsėjo 1 d. Lietuva tapo pilnateise Europolo nare.

Europole dirbantys pareigūnai glaudžiai bendradarbiauja su 28 ES valstybių narių teisėsaugos institucijomis. Šiuo metu Europole Hagoje, dirba apie 800 įvairių sričių specialistų ir pareigūnų. 150 pareigūnų yra vadinami ryšio palaikymo pareigūnais, kurie dirba savo valstybėse, 100 Kriminalinių tyrimų ir analizės specialistų. Kasmet yra atliekama daugiau nei 18 000 tarptautinių tyrimų. Europolas glaudžiai bendradarbiauja ir su valstybėmis, ne ES narėmis.

Europolo misija – padėti Sąjungos valstybėms narėms užkirsti kelią visų formų sunkiems tarptautiniams nusikaltimams ir terorizmui bei kovoti su jais. Nusikaltėlių ir teroristų tinklai kelia grėsmę ES vidaus saugumui ir gerovei. Kaip nusikaltimus keliančius didžiausią grėsmę, Europolas įvardino: terorizmą, tarptautinę neteisėtą prekybą narkotikais, prekybą žmonėmis, prekių klastojimas,

euro ir mokėjimo kortelių padirbinėjimas, sukčiavimas, korupcija ir pinigų plovimas, taip pat kita veikla susijusi su organizuoto nusikalstamumo grupuočių dalyvavimu ekonomikoje.

Remiantis Tarybos sprendimu dėl Europolo įsteigimo, kiekviena valstybė narė paskiria savo pareigūnus ryšiams Europole. Europolo pareigūno ryšiams institucija - viena iš pagrindinių policijos bendradarbiavimo priemonių, užtikrinančių Europolo informacijos gavimo ir apdorojimo mechanizmą ir nusikaltimų tyrimų koordinavimą. Lietuvos ryšių palaikymo biure Europole pareigas eina du (1 policijos ir 1 muitinės) pareigūnai, kurie skatindami informacijos mainus yra atsakingi už Lietuvos ir Europolo ryšių palaikymą.

Policijos veiklos sritį ES lygmeniu apima šios darbo grupės ir komitetai:

- LEWP - teisėsaugos darbo grupė;
- COSI - operatyvinio bendradarbiavimo vidaus saugumo srityje nuolatinis komitetas;
- CATS - koordinavimo komitetas policijos ir teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose;
- GENVAL - bendrųjų reikalų įskaitant vertinimus darbo grupė;
- HDG - horizontalioji darbo grupė narkotikų klausimais;
- SCH-EVAL - Šengeno reikalų darbo grupė;
- DAPIX - keitimosi informacija ir duomenų apsaugos darbo grupė.

Lietuvos kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdyboje įkurtas Europolo Lietuvos nacionalinis skyrius. Šio skyriaus uždavinys - savo iniciatyva teikti Europolui informaciją ir žvalgybos duomenis, reikalingus jam savo užduotims atlikti, atsakyti į Europolo prašymus, teikti informaciją, žvalgybos duomenis ir patarimus. Europolo pareigūnai privalo nuolat atnaujinti informaciją ir žvalgybos duomenis ir pagal kompetenciją surinktus duomenis pateikti bendradarbiaujančioms institucijoms.

Europolas atskaitingas Teisingumo ir vidaus reikalų ministrų tarybai. Taryba atsako už Europolo veiklos krypties nustatymą bei kontrolę. Ji skiria direktorių ir jo pavaduotojus bei tvirtina biudžetą. Ministrų Tarybą sudaro atstovai iš visų valstybių narių, o vienbalsė sprendimų priėmimo procedūra padeda užtikrinti demokratinę Europolo kontrolę (<https://www.europol.europa.eu/>).

3.2. STT veikla korupcijos prevencijos įgyvendinime

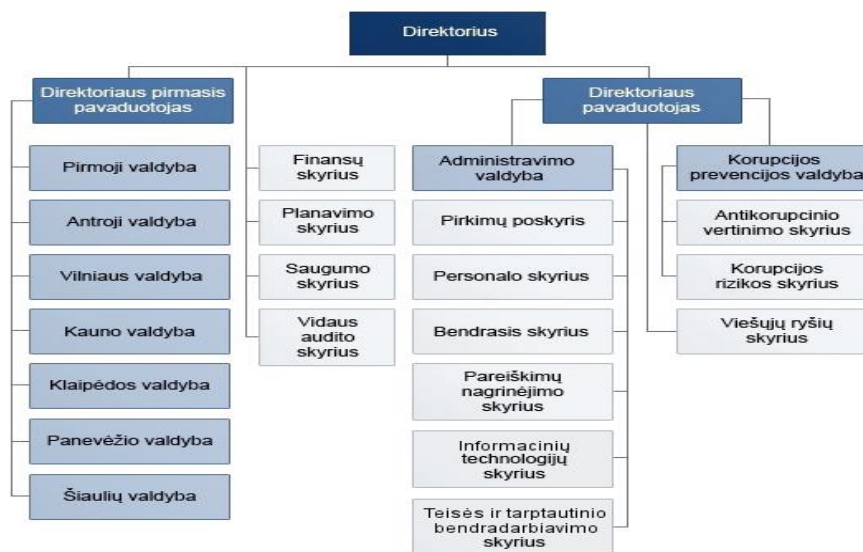
Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (LR STT) – Respublikos Prezidentui ir Seimui atsiskaitanti, statutiniiais pagrindais veikianti valstybės teisėsaugos įstaiga, kuri atskleidžia ir tiria korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, rengia ir įgyvendina korupcijos prevencijos priemones.

STT tikslas – mažinti korupciją, kaip grėsmę žmogaus teisėms ir laisvėms, teisinės valstybės principams, ekonominei plėtrai.

STT buvo įkurta 1997 m. vasario 18 d. prie LR Vidaus reikalų ministerijos. Darbuotojų kolektyvas buvo suformuotas iš žmonių, turėjusių darbo kitose teisėsaugos institucijose patirtį, aukštąjį teisinį išsilavinimą turėjusių specialistų. Tais pačiais metais rugsėjo mėnesį buvo įkurti teritoriniai STT skyriai Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje, dabar performuoti į valdybas. 2000 m. 1 d. buvo priimtas įstatymas, pagal kurį STT tapo pavaldi tik Seimui ir Prezidentui. STT pavesta užsiimti ir korupcijos prevencija, nes iki tol STT vykdė tik baudžiamąjį persekiojimą.

STT Korupcijos prevencijos valdyba, kurios funkcijos – teisės aktų antikorupcinis vertinimas, Nacionalinės kovos su korupcija programos priemonių įgyvendinimo monitoringas, korupcijos tikimybės vertinimo metodikų rengimas, galimų korupcijos apraiškų analizė, antikorupcinis visuomenės švietimas ir informavimas, buvo įsteigta 2002 metais. Tais pačiais metais STT įsteigė pareiškimų nagrinėjimo skyrių (www.stt.lt/).

Siekiant platinti informaciją apie STT veiklą, 2005 metais buvo įsteigtas Viešųjų ryšių skyrius. Pagrindinis šio skyriaus uždavinys, identifikuoti tikslines grupes ir informuoti jas apie korupcijos keliama grėsmę, skatinti aktyviai kovoti su šiuo reiškiniu. Nuo įsteigimo STT rengia mokymus antikorupcinio švietimo temomis valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų tarnautojams bei politikams, teisėsaugos institucijų pareigūnams, organizuoja antikorupcinius renginius.

8 pav. STT struktūra. Šaltinis:

http://www.stt.lt/documents/planavimo_dokumentai_2015/STT_ataskaita_maketas_geras.pdf

Šiuo metu STT dirba 240 darbuotojų, iš jų 211 statutinių pareigūnų ir 29 darbuotojai dirbantys pagal darbo sutartis. 2014 metais 150 STT darbuotojų vykdė baudžiamojo persekiojimo funkcijas, 25 – korupcijos prevencijos funkcijas, 4 – antikorupcinio švietimo ir informavimo funkcijas, 61 – vidaus administravimo funkcijas.

Remiantis 2014 metų STT veiklos ataskaita, struktūrą sudaro Administravimo, Pirmoji, Antroji, Korupcijos prevencijos valdybos, 5 teritoriniai padaliniai (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio valdybos), Finansų, Planavimo, Saugumo, Viešųjų ryšių ir Vidaus audito skyriai.

2014 metais STT įvertino 136 įstatymų ar jų projektų ir 72 įstatymų įgyvendinamuosius teisės aktus ar jų projektus. Valstybės tarnautojai dalyvauja STT rengiamose diskusijose dėl veiksmingų antikorupcinių priemonių įtraukimo į Nacionalinę kovos su korupcija programą. 2014 metais STT darbuotojų pastangomis ir bendradarbiaujant su kitomis institucijomis surengtas antikorupcines paskaitas išklause daugiau kaip 2 000 įvairių institucijų tarnautojų, kurių daugumą sudaro vadovo pareigas einantys viešojo sektoriaus darbuotojai.

STT yra valstybės antikorupcinės sistemos dalis. Ji kartu su kitomis institucijomis kuria kovos su korupcija metodus ir įgyvendina įstatymų leidžiamosios valdžios patvirtintas kovos su korupcija priemones. Be to, tarnyba, turėdama baudžiamojo persekiojimo, korupcijos prevencijos ir antikorupcinio visuomenės švietimo „įrankius“, tiesiogiai veikia ir kitus antikorupcinės veiklos dalyvius – valdžios institucijas ir visuomenę.

Remiantis STT įstatymu (2000), pagrindinis STT uždavinys, saugoti ir ginti asmenį, visuomenę, valstybę nuo korupcijos, vykdyti korupcijos prevenciją bei išaiškinimą.

Pagrindinės STT veiklos sritys:

Baudžiamasis persekiojimas. STT pareigūnai, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymu, vykdo kriminalinę žvalgybą, atskleidžia ir išaiškina korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas (kyšininkavimą, papirkimą, piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi ir kt.), griežtai laikydamiesi Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso nuostatų, atlieka šių nusikalstamų veikų ikiteisminius tyrimus.

Korupcijos prevencija. Siekiant aptikti ir šalinti korupcijos atsiradimo priežastis ir sąlygas, bendradarbiaujama su kitomis institucijomis viešajame ir privačiame sektoriuose. STT prevencinė veikla apima: teisės aktų antikorupcinę analizę, korupcijos rizikos analizę, dalyvavimą rengiant ir įgyvendinant Nacionalinę kovos su korupcija programą, informacijos apie asmenis, siekiančius eiti arba einančius pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje, teikimą.

Antikorupcinis visuomenės švietimas ir informavimas. Pagrindinis švietimo tikslas – informuoti visuomenę apie korupcijos žalą, neigiamas šio socialinio reiškinio pasekmes ir skatinti aktyviai priešintis korupcijai.

Teisingumo ministerija ir STT nutarė, kad turi būti vertinimas trijų įstatyme numatytų priemonių: korupcijos rizikos analizės, kovos su korupcija programų ir teisės aktų, ir jų projektų antikorupcinis vertinimo įgyvendinimas (Korupcijos prevencijos įstatymas, 2002).

Vertinimui iškelti šie uždaviniai:

1) įvertinti Lietuvos padėtį korupcijos ir jos prevencijos politikos srityje tarptautiniu mastu;

2) išanalizuoti korupcijos prevencijos priemonėmis spręstinas korupcijos problemas ir politikos tikslus;

3) apžvelgti korupcijos prevencijos priemonių teisinį reglamentavimą;

4) išanalizuoti korupcijos prevencijos priemonių sąnaudas ir naudą.

Įvertinusi politinės, ekonominės, socialinės – kultūrinės aplinkos veiksnius, atsižvelgusi į tarptautinių tyrimų rezultatus ir siekdama vykdyti veiklą kryptingai, STT nustatė šiuos (2014–2016) metų veiklos prioritetus vykdant baudžiamąjį persekiojimą už korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, korupcijos prevenciją ir antikorupcinį švietimą bei informavimą:

- viešųjų pirkimų (panaudojant valstybės ir savivaldybių biudžetų, Europos Sąjungos lėšas) organizavimas, vykdymas, kontrolė ir priežiūra;
- viešųjų ir administracinių paslaugų teikimas, kontrolė ir priežiūra.

STT nepriklausomumas, tapo pirmas žingsnis į priekį įgyvendinant antikorupcinę politiką. Nepriklausoma veikla stiprina kovą su korupcija ir gerina jos kontrolę vykdančių valstybės institucijų funkcionavimą bei koordinavimą. Kadangi korupcija daro įtaką daugeliui socialinio gyvenimo sričių, jos pasireiškimas galimas tarnybinės etikos pažeidimuose, individualiuose nusikaltimuose ir organizuotame nusikalstamume. Lietuvai, kaip ir kitoms šalims, siekiančioms sukurti demokratinę ir atvirą visuomenę ir išsaugoti savo valstybingumo pamatus, svarbu pažaboti korupciją, ir sunaikinti šio negatyvaus reiškimo priežastis bei sąlygas. Policija, Saugumo departamentas, Specialiųjų tyrimų tarnyba, gali identifikuoti korumpuotus valdininkus ir imtis teisėtų priemonių, kad pastarieji neišvengtų atsakomybės už padarytas korupcines veikas. Deja, tai nepanaikina pagrindinių korupcijos priežasčių. Kovojant su korupcija, reikia naikinti jos priežastis.

Ypač palankios sąlygos korupcijai, gali būti sukurtos tais atvejais, kai subjektyvus pareigūno sprendimas yra lemiamas susitarimo tarp asmens ir valstybės ar tarp dviejų asmenų galutinio rezultato veiksnys. Tiek rinkos dalyvis, kuriam reikia viešosios paslaugos, tiek valstybės pareigūnas yra suinteresuoti gauti sau didžiausios naudos. Korupcinis susitarimas prasideda nuo susitarimo dėl paslaugos už atlygį, kuris turi „atpirkti“ pareigūno riziką. Jei tokia rizika atsiperka, korupcinis susitarimas bus pasiektas. Tačiau tai nereiškia, kad kiekvienas valstybės pareigūnas yra korumpuotas, o korupcija yra geriausias būdas asmenims pasiekti savo teisėtų tikslų.

Kovos su korupcija programų įgyvendinimas rodo, jog nacionalinės kovos su korupcija programos parengiamos vis kokybiškiau, jose atsiranda įvertinimo rodikliai. Nors institucines kovos su korupcija programas turi daugelis institucijų, ir tik nedidelė jų dalis šioms programoms įgyvendinti skiria lėšų ar paskiria atsakingus pareigūnus. Dėl to programų įgyvendinimas nėra toks nuoseklus ir rezultatyvus. Pagrindinėmis priežastimis, kurios riboja kovos su korupcija programų įgyvendinimą, daug institucijų įvardija tokias problemas kaip nepakankamą finansavimą ir atitinkamų teisės aktų nepriėmimą, tačiau STT atlikta analizė rodo, jog programų įgyvendinimas galėtų būti efektyvesnis visų

pirma sukuriant aiškesnę korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimo koordinavimo institucijose modelį. Jis turėtų būti sukurtas taip, jog atsakomybė už visas priemones būtų pavesta konkrečiam institucijos darbuotojui ir būtų sudarytos galimybės (Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas, 2011).

3.3. Policijos imuniteto tarnybos veikla

Policijos sistemoje, pirmą kartą korupcijos prevencijos programa buvo paruošta ir pradėta įgyvendinti 2012 metais. Lietuvos policijos veiklos istorijoje buvo parengtos dvi Kovos su korupcija policijoje programos ir jų įgyvendinimo priemonių planai: 2012–2014 metų ir dabar aktuali, 2015–2017 metų, Kovos su korupcija policijoje programa bei priemonių planas.

Kovos su korupcija policijoje 2015–2017 metų programos strateginis tikslas – užtikrinti veiksmingą ir kryptingą korupcijos prevencijos ir kontrolės, etikos pažeidimų, tarnybinių nusižengimų prevencijos ir tyrimo sistemą bei kurti skaidrią ir patikimą policiją. NKKP teigiama, kad policija patenka tarp labiausiai korumpuotų institucijų, tačiau atlikti tyrimai rodo, kad korupcijos lygis policijoje yra mažiausias nuo 2005 metų.

Kovos su korupcija policijoje programoje teigiama, kad policijos darbuotojo administracinis pažeidimas, darbo ar drausmės nusižengimas padarytas siekiant ar reikalaujant turtinės ar asmeninės naudos, piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi, ar įgaliojimų viršijimas, laikomas korupcinio pobūdžio teisės pažeidimu.

4 lentelė Kovos su korupcija Lietuvos policijoje 2015-2017 metų strategija

Strategijos tikslas	Uždavinys
Didinti policijos darbuotojų nepakantumą korupcijai ir mažinti korupcijos apraiškas policijos sistemoje	• vykdyti Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 6 str. nuostatas dėl korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo; • tobulinti policijoje naudojamų alkoholio kiekio ir greičio matavimo prietaisų naudojimo, apskaitos ir kontrolės sistemą; • didinti policijos veikloje naudojamų registrų duomenų tvarkymo kontrolę; • mažinti tarnybinio transporto naudojimo piktnaudžiavimo riziką; • mažinti policijos darbuotojų neteisingų duomenų pateikimo, gaunant išmokas, kurių neturėtų gauti arba turėtų gauti mažesnes, riziką; • mažinti Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimų pažeidimų riziką; • mažinti galimas korupcijos grėsmes policijos darbuotojams pasirenkant antrą darbą; • kaupti, sisteminti, analizuoti policijos pareigūnų papirkimo atvejus; • mažinti korupcijos apraiškas areštinėse; • mažinti užsienio žvalgybų ir saugumo tarnybų galimo verbavimo riziką; • užtikrinti policijoje atliekamų viešųjų pirkimų skaidrumą; • sumažinti nemotyvuoto ir nesąžiningo personalo patekimo į policijos sistemą ar esančio sistemoje riziką.
Didinti eismo priežiūros funkcijas vykdančių policijos pareigūnų atsparumą korupcijai	• formuoti atsparumo korupcijai eismo priežiūros funkcijas vykdančių padalinių personalo politiką; • mažinti procesinių sprendimų administracinėse bylose dėl Kelių eismo taisyklių pažeidimų vilkinimo ir nuobaudų išvengimo riziką; • plėsti mokėjimo kortelėmis terminalų tinklą.
Didinti policijos skaidrumą ir skatinti visuomenę įsitraukti į	• vykdyti Nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programos uždavinį: stiprinti teisėsaugos gebėjimus atskleidžiant korupcinio pobūdžio nusikalstamas

antikorupcinę veiklą	veikas; • plėtoti antikorupcinį informavimą; • organizuoti šviečiamojo pobūdžio antikorupcines priemones.
Plėtoti policijos darbuotojų antikorupcinį švietimą ir mokymus	• vykdyti policijos darbuotojų antikorupcinį švietimą ir kvalifikacijos tobulinimą; • keisti gerąją Lietuvos policijos praktika korupcijos prevencijos klausimais su užsienio valstybių policijos pareigūnais.

Šaltinis: <http://www.policija.lt/index.php?id=17351>

Kovos su korupcija policijoje programa apibrėžia strategijos tikslus ir uždavinius. Lentelėje pateikiami susisteminti tikslai ir uždaviniai (žr. 4 lentelė). Kartu su programa, Lietuvos policijos generalinio komisaro (toliau LPGK) įsakymu, yra patvirtinamas priemonių planas ir numatyti vykdytojai, kurių veiklą kontroliuoja ir koordinuoja Policijos departamento Imuniteto valdyba. Policijos įstaigų ar struktūrinių padalinių vadovai, kas pusmetį teikia ataskaitą apie priemonių įgyvendinimą. Už konkrečių Programos įgyvendinimo priemonių plane numatytų priemonių vykdymą atsakingi paskirti pareigūnai.

Policijos departamento parengta korupcijos prevencijos programa ir priemonių planas yra pagrindas teritoriniams policijos komisariatams parengti apskrities VPK priemonių planą. Projekte pateikiamas Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariatas remiantis PD prie VRM korupcijos prevencijos programa, patvirtino apskrities „Kovos su korupcija policijoje 2015-2017 metų strategiją“ ir priemonių planą.

5 lentelė. Kovos su korupcija Klaipėdos policijoje 2015-2017 metų strategija

Strategijos tikslas	Uždavinys
Didinti policijos darbuotojų nepakantumą korupcijai ir mažinti korupcijos apraiškas policijos sistemoje	• vykdyti Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 6 str. nuostatas dėl korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo; • tobulinti policijoje naudojamų alkoholio kiekio ir greičio matavimo prietaisų naudojimo, apskaitos ir kontrolės sistemą; • didinti policijos veikloje naudojamų registrų duomenų tvarkymo kontrolę; • mažinti policijos darbuotojų neteisingų duomenų pateikimo, gaunant išmokas, kurių neturėtų gauti arba turėtų gauti mažesnes, riziką; • mažinti Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimų pažeidimų riziką; • kaupti, sisteminti, analizuoti policijos pareigūnų papirkimo atvejus; • mažinti korupcijos apraiškas areštinėse; • užtikrinti policijoje atliekamų viešųjų pirkimų skaidrumą.
Didinti eismo priežiūros funkcijas vykdančių policijos pareigūnų atsparumą korupcijai	• formuoti atsparumo korupcijai eismo priežiūros funkcijas vykdančių padalinių personalo politiką.
Didinti policijos skaidrumą ir skatinti visuomenę įsitraukti į antikorupcinę veiklą	• vykdyti Nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programos uždavinį: stiprinti teisėsaugos gebėjimus atskleidžiant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas; • plėtoti antikorupcinį informavimą; • organizuoti šviečiamojo pobūdžio antikorupcines priemones.
Plėtoti policijos darbuotojų antikorupcinį švietimą ir mokymus	• vykdyti policijos darbuotojų antikorupcinį švietimą ir kvalifikacijos tobulinimą.

Šaltinis: <http://klaipeda.policija.lt/lt/planai.html>

Klaipėdos apskrities VPK parengtame priemonių plane pateikiami tie patys strateginiai tikslai, tačiau uždavinių yra mažiau negu PD priemonių plane (žr. 5 lentelė). Uždavinių skaičius tiesiogiai priklauso nuo policijos įstaigoje vykdomų funkcijų, todėl teritorinėse policijos įstaigose, uždaviniai

pritaikyti aptarnaujamai teritorijai. Kiekvienos prevencinės programos priemonės įgyvendinimui paskirti atsakingi pareigūnai, kurie du kartus per metus teikia ataskaitą apie įgyvendintas priemones Klaipėdos apskrities VPK Imuniteto skyriui.

Aukštas pareigas užimančių policijos pareigūnų bei valstybės tarnautojų korupcijos pasireiškimo atvejus bei piktnaudžiavimą tarnyba tiria Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnai. STT Klaipėdos valdybos duomenis, 2013–2015 metais, tyrimų aukštus postus užimančių policijos vadovų atžvilgiu, nebuvo atlikta. STT tyrimų objektų valstybės tarnyboje yra labai daug, todėl dėl laiko bėgant, visos statutinės organizacijos įsisteigė Imuniteto tarnybas, o STT tęsė tyrimus kituose viešojo valdymo sektoriuose.

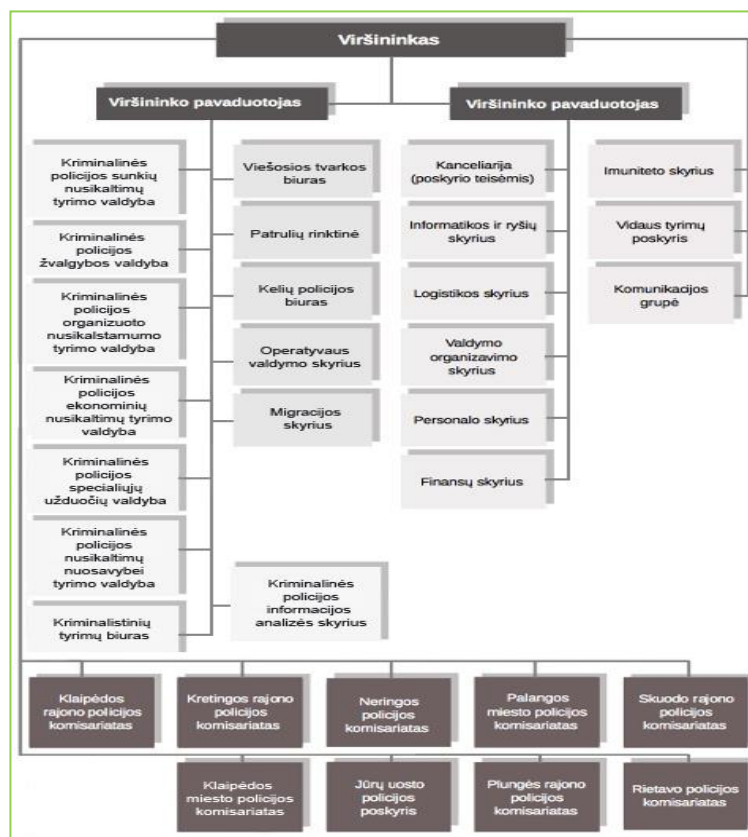
Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininkas 2011 m. gruodžio 30 dieną, patvirtino Klaipėdos apskrities VPK Imuniteto skyriaus nuostatus ir nuo 2012 metų, Klaipėdos policijoje buvo įsteigta tarnyba, kuri kovoja su pareigūnų korupcija ir nusikalstamumu įstaigos viduje.

Klaipėdos apskrities VPK Imuniteto skyriaus nuostatai reglamentuoja skyriaus veiklos tikslus, funkcijas, teises, veiklos organizavimą ir vidaus administravimo kontrolę. Imuniteto skyrius yra Klaipėdos apskrities VPK kriminalinės policijos operatyvinis padalinys, tiesiogiai pavaldus VPK viršininkui, už savo veiklą atsiskaitantis Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Imuniteto valdybos viršininkui. Imuniteto skyriaus paskirtis – padėti Klaipėdos apskrities VPK viršininkui organizuoti ir įgyvendinti VPK padalinių valdymą, organizuojant ir koordinuojant policijos darbuotojų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų prevenciją bei policijos darbuotojų daromų nusikalstamų veikų tyrimą.

Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra 2014 m. kovo 12 d., pasirašė tarp institucinį susitarimą, „Kriminalinės žvalgybos pagrindinių institucijų ir Generalinės prokuratūros susitarimas dėl bendradarbiavimo ir kriminalinės žvalgybos veiksmų koordinavimo“. Susitarimą pasirašė: Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Kalėjų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, Vadovybės apsaugos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra. Susitarimo 2-os dalies 3.9. punkte numatyta, kad aukščiau išvardintos įstaigos informaciją apie kitos Susitarimo šalies, turinčios vidaus saugumo ar imuniteto funkcijas užtikrinančius padalinius pareigūnų, valstybės tarnautojų ir darbuotojų dirbančių pagal darbo sutartis, tarnybinius nusižengimus, darbo drausmės pažeidimus, kitus

korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus perduoda tiesiogiai šiems padaliniais arba institucijos vadovui. Šalys įsipareigojo užtikrinti informacijos, kurią perdavė viena kitai slaptumą.

Tai reiškia, kad kiekviena iš sutartyje pasirašiusių institucijų, turi keistis informacija apie galimas korupcijos apraiškas, tos įstaigos pareigūnų atžvilgiu. Pvz. Valstybinės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai kriminalinės žvalgybos tyrimo metu nustatė, kad policijos pareigūnas padeda gabenti kontrabandines cigaretes savo kaimynui: lydi tarnybiniu automobiliu iki sandėliavimo vietos. Pasienio pareigūnai, nustatę policijos pareigūno galimai nusikalstamą veiką, privalo pranešti tokią informaciją policijos imuniteto tarnybai, o pastaroji pradeda savo žvalgybinį tyrimą policijos pareigūno atžvilgiu.

9. pav. Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato struktūra. Šaltinis: http://klaipeda.policija.lt/lt/test/struktura_547.html

Klaipėdos apskrities VPK sudaro: viršininkas, du pavaduotojai, šešios valdybos, trys biurai, aštuoni VPK pavaldūs žemesnės pakopos komisariatai ir kiti įstaigos administravimo padaliniai (žr. 8 paveikslas). Imuniteto skyrius, komunikacijos grupė bei vidaus tyrimų poskyris tiesiogiai pavaldūs VPK viršininkui, o jam nesant pavaduotojams. Klaipėdos apskrityje Imuniteto skyriuje dirba 7 pareigūnai.

Imuniteto skyriaus veiklos tikslai:

1) vykdyti darbuotojų apsaugą nuo neteisėto poveikio, kuriuo siekiama paveikti sąžiningą ir objektyvų pareigų atlikimą;

2) atlikti policijos darbuotojų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų prevenciją ir policijos darbuotojų daromą nusikalstamų veikų tyrimą.

Pagal kompetenciją Imuniteto skyrius vykdo priskirtas funkcijas: kaupia, tikrina, analizuoja, sistemina, apibendrina ir vertina informaciją apie Klaipėdos apskrities VPK policijos darbuotojams kylančią riziką, dėl galimo neteisėto poveikio atliekant pavestas funkcijas, taip pat informaciją apie galimai padarytas nusikalstamas veikas, vykdo korupcijos pasireiškimo galimybės nustatymą, rengia kovos su korupcinio pobūdžio nusikalstamomis veikomis ir jų prevencijos ir kontrolės programas bei koordinuoja jų įgyvendinimą, teikia kas pusę metų Klaipėdos apskrities VPK viršininkui bei Imuniteto valdybai ataskaitas bei siūlymus korupcijos prevencijos klausimais, atlieka pasirinktinių pareigūnų informacijos privačių interesų deklaracijų patikrinimą, atlieka viešųjų pirkimų dokumentų vertinimą, atlieka leidžiamų teisės aktų ir jų projektų antikorupcinį vertinimą, esant tarnybiniam būtinumui, organizuoja darbuotojų patikrinimą poligrafu, renka operatyvinę informaciją apie policijos darbuotojų nusikalstamas veikas, esant pagrindui, atlieka darbuotojų patikrinimus dėl patikimumo dirbant su įslaptinta informacija ir teikia VPK viršininkui dėl leidimo panaikinimo.

Imuniteto padalinių pareigūnai, vykdo ikiteisminių ir operatyvinių tyrimų stebėjimą, kuriuose:

- policijos darbuotojas apklausiamas arba įtariamas padaręs nusikalstamą veiką;
- policijos darbuotojo atžvilgiu atliekami ikiteisminio tyrimo veiksmai;
- policijos darbuotojo atžvilgiu vykdomos kitos teisės aktuose numatytos procesinės prievartos priemonės.

Imuniteto skyriaus pareigūnai turi teisę reikalauti VPK padalinių ataskaitų, informacijos, dokumentų bei kitų tyrimams reikalingų daiktų ar duomenų, atlikti operatyvinius ir ikiteisminio tyrimo veiksmus, siūlyti vadovybei atlikti tarnybinius patikrinimus, teisės aktų nustatyta tvarka naudotis informacinėmis sistemomis ir registrais, įspėja policijos darbuotojus dėl neteisėto priešingo visuomenės interesams elgesio.

10pav. Akcijos „Kyšis išpurvina“ socialinė reklama. Šaltinis:
<http://www.policija.lt/index.php?id=34338>

Policijos departamento ir teritorinių įstaigų interneto svetainėse, skelbiami kontaktiniai duomenys, kuriais galima pranešti apie korupciją policijos darbe, neetišką pareigūnų elgesį. Visoje šalies teritorijoje vykstančiuose visuomeniškuose švietėjiškuose renginiuose vykdoma socialinė antikorupeinė akcija „Kyšis išpurvina“, o tinklalapyje yra skelbiama informacija, kaip reikia elgtis kyšio reikalavimo atveju (<http://www.kysis-nusikaltimas.lt/>).

Klaipėdos apskrities VPK Imuniteto skyrius renka ir analizuoja informaciją apie policijos darbuotojų nusikalstamas veikas, tarnybinius nusižengimus ir korupcinio pobūdžio apraiškas policijoje ir kasmet pateikia parengtą ataskaitą.

6 lentelė. Klaipėdos apskrities VPK prevencinių priemonių įgyvendinimas

Prevencinio veiksmo pavadinimas	Aprašymas	Nustatytų atvejų skaičius
Organizuoti tikslines priemones korupcinio pobūdžio teisės pažeidimų prevencijai	Patikrinimai nuotolinės apklausos metodu;	10
	Pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl kyšininkavimo.	1
Nustatyti papirkimo atvejus, rinkti, apibendrinti ir vertinti informaciją apie papirkimo atvejus, kontroliuoti tarnybinių transporto priemonių naudojimo teisėtumą	Nustatyti policininkų papirkimų atvejus eismo saugumą užtikrinančiuose padaliniuose;	53
	Patrulių rinktinėje;	5
Nustatyti neteisėto policijos duomenų bazių naudojimo atvejus	Naudojimosi policijos duomenų bazėmis teisėtumo patikrinimai.	63
	Nustatyti pažeidimų atvejai.	10
Tarnybinių transporto priemonių naudojimo teisėtumo patikrinimai	Tarnybinių transporto priemonių naudojimo teisėtumo patikrinimas.	8
Darbo su įslaptinta informacija leidimo panaikinimas dėl susikompromitavusio pareigūno veiksmų	Leidimo dirbti su įslaptinta informacija panaikinimas.	4
Privačių interesų deklaravimas	Atsitiktine tvarka arba dėl gautos informacijos tikrinamos deklaracijos;	20
	Nustatyta atvejų apie slėptus ryšius.	5
Akcizinių apmokestinamų prekių laikymas, gabenimas ir apmokestinimas	Naminės degtinės taško dangstymo atvejis	12 kartų nuo 2013 metų
Prevencinių pokalbių pravedimas	Pravesti prevencinio pobūdžio pokalbiai	26

Imuniteto skyriaus ataskaita (viešai neskelbiama)

Lentelėje pateikti prevencinių priemonių įgyvendinimo ir nustatytų pažeidimų rezultatai Klaipėdos apskrityje už 2015 metų pirmą pusmetį.

Lietuvoje:

Lietuvoje per 2014 metus neigiamais motyvais atleisti 71 pareigūnas.

Lietuvoje greičio matuokliais užfiksuotų policijos pareigūnų greičio viršijimo – 179 atvejai.

Atlikti 52 pareigūnų, pretenduojančių dirbti Kelių policijos padaliniuose asmeninių savybių vertinimai. 4 pareigūnams surašytos neigiamos vertinimo išvados.

Kitą darbą dirbti leidimą gavo 791 pareigūnas.

Elektroniniu paštu imunitetas@policija.lt į IV buvo gauti 20 pranešimų apie pareigūnų neteisėtus veiksmus.

PD IV aktyviai dalyvauja ir teikia siūlymus dėl teisės aktų pakeitimo:

- dėl atrankos į policijos sistemą (asmenų tikrinimo tvarkos) procedūrų, kurios sumažintų galimybę įsidarbinti ir dirbti policijoje nemotyvuotam ir nesąžiningam personalui tobulinimo;
- inicijuoti policijos įstaigų Vidaus kontrolės aprašo pakeitimus, siekiant galimybę atlikti pareigūno darbo patalpų ir kitus netikėtus patikrinimus;
- sukurti tisinės prielaidas, kad nusižengusiam pareigūnui būtų apribota galimybė turėti tarnybinių šaunamąjį ginklą.

Kovos su korupcija priemonių planą nuolat papildoma nauji policijos generalinio komisaro įsakymai ir nurodymai, informacija, pasikeitus aplinkybėms nuolat atnaujinama. Paprastai policijos įstatyminę bazę, nauji įsakymai ir nurodymai papildoma po neigiamų reiškinių ar įvykių, susijusių su policijos pareigūnais, tarnyba, įvykiais šalyje sukėlusiais rezonansą.

Lietuvos policijos generalinis komisaras 2014 m. rugpjūčio 4 d. pasirašė įsakymą Nr. 5-V-690, „Dėl policijos darbuotojų ryšių deklaravimo aprašo patvirtinimo“, kuriame nustatyta policininko ryšių deklaravimo tvarka. Aprašo tikslas, padėti policijos imunitetui nustatyti policijos darbuotojų ryšius su asmenimis, kurie galimai domisi įslaptinta ar kita neskelbtina informacija bei bando daryti įtaką pareigūnų priimamiems sprendimams.

Kaip reikalauja aprašas, policijos pareigūnas privalo pranešti apie ryšį su asmeniu, jei mano, kad šis neturėdamas pagrindo domisi įslaptinta informacija, apie neviešus policijos padalinius, apie ikiteisminio tyrimo medžiagą (išskyrus žurnalistus), domisi valstybinių registrų duomenimis, neskelbtina informacija, bando daryti įtaką policijos priimamiems sprendimams. Pareigūnas, kaip numatyta apraše, turi pranešti imuniteto tarybai, jei ryšys gali sudaryti sąlygas viešų ir privačių interesų konfliktui, pareigūnas negali leisti būti šantažuojamas, visuomenėje sukelti neigiamo atgarsio, jei dirba diplomatinėje atstovybėje. Pareigūnas apie tokį galimą ryšį privalo praneštu policijos imuniteto tarnybai, nurodydamas detales (susitikimo laikas, data ir kt.), o imuniteto pareigūnai savo ruožtu atlieka patikrinimą ir imasi priemonių užtikrinti policijos vidaus saugumą.

Lietuvos policijos generalinis komisaras 2012 m. rugpjūčio 14 d., pasirašė įsakymą Nr. 5-V-574, „Dėl informacijos apie galimas korupcijos apraiškas policijoje teikimo taisyklių patvirtinimo“, kuriuo siekiama užtikrinti, kad PD prie VRM Imuniteto valdybai ir apskričių imuniteto padaliniams pavestos

funkcijos būtų tinkamai vykdomos, efektyviai analizuojant policijos gaunamą informaciją apie galima neteisėtą poveikį, kuriuo siekiama paveikti sąžiningą ir objektyvų policijos pareigūnų, nestatutinių valstybės tarnautojų ir darbuotojų pareigų atlikimą, taip pat apie policijos darbuotojų nusikalstamas veikas bei administracinius pažeidimus.

Lietuvos policijos generalinis komisaras, 2012 m. gruodžio 6 d. pasirašė įsakymą Nr. 5-V-870, „Dėl paramos gavimo, jos apskaitos ir panaudojimo policijos įstaigose tvarkos“, kuriuo siekė patobulinti policijos įstaigų finansinės paramos gavimo tvarkos kontrolę ir rizikos valdymą. Įsakyme nurodytas terminas, t.y., nuo 2013 m. sausio 2 d., policijos įstaigoms draudžiama priimti paramą turtu ir paslaugomis. Visos piniginės lėšos skiriamos paramai, turi būti pervedamos į policijos departamento sąskaitą, o lėšų skirstymą pavesta vykdyti 5 narių komisijai.

Lietuvos policijos generalinis komisaras, 2014 m. liepos 8 d., pasirašė įsakymą „Dėl policijos įstaigų darbuotojų pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas gautų dovanų perdavimo, įvertinimo, apskaitos, saugojimo ir eksponavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Apraše nurodoma, kad pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas gautų dovanų, kurių vertė viršija tuometinę valiutą 100 litų arba 28,96 eurus, ir kurios pagal Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo 14 straipsnį, kuriame reglamentuota, kad asmuo dirbantis valstybinėje tarnyboje, negali priimti dovanų ar paslaugų arba jas teikti, negali priimti dovanos jeigu tai gali sukelti viešųjų ir privačių interesų konfliktą. Straipsnis netaikomas dovanoms, kurių vertė neviršija 28,96 eurų. Jeigu dovanos vertė viršija numatytą sumą, tokia dovana bus laikoma valstybės nuosavybe. Jeigu valstybės tarnautojas vis dėlto priėmė leidžiamo dydžio dovaną iš fizinio ar juridinio asmens, tai toks pareigūnas metus laiko negali priiminėti sprendimų dovanojusio asmens atžvilgiu. Apie dovaną pareigūnas privalo pranešti per 5 dienas užpildydamas dovanos perdavimo aktą ir dovaną kartu su aktu perduoda Dovanų vertinimo komisijos sekretoriui.

Lietuvos policijos generalinis komisaras, 2014 m. rugsėjo 26 d., pasirašė įsakymą Nr. 5-V-854 „Dėl prevencinių pokalbių su policijos darbuotojais tvarkos aprašo patvirtinimo“, kuriame vadovaujantis Lietuvos respublikos policijos veiklos įstatymo 19 straipsnio 1 punktu, kuriame teigiama, kad policijos pareigūnas, vykdydamas nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją, turi teisę lankytis gyvenamosiose patalpose, taip pat kviesti į policiją profilaktiniams pokalbiams asmenis, įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka įrašytus į policijos profilaktines įskaitas, taip pat kviesti į policiją ir oficialiai įspėti kitus asmenis dėl neleistino priešingo visuomenės interesams elgesio. Aprašo tikslas – reglamentuoti policijos įstaigų imuniteto padaliniuose organizuojamų prevencinių pokalbių tvarką, užtikrinti veiksmingą prevencijos teisinį reguliavimą, policijos darbuotojų korupcinio pobūdžio veikų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją.

Prevencinio pokalbio tikslas yra apsaugoti policijos darbuotoją nuo neteisėtų veiksmų atliekant jam pavestas pareigas, atgrasyti nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų ar priešingo visuomenės

interesams elgesio. Prevencinius pokalbius organizuoja ir atlieka imuniteto pareigūnai, pagal kompetenciją, vyriausiojo policijos komisariato imuniteto tarnybos pareigūnai, pokalbius atlieka su to paties komisariato ar apskrčiai priklausančių žemesnės pakopos policijos komisariato darbuotojais. Prevenciniai pokalbiai yra būtini ir atvykti į juos privaloma. Darbuotojui surašomas įspėjimas, kuriame nurodomi konkretūs neleistini, priešingi visuomenės interesams veiksmai ar neveikimas bei teisės aktuose numatyta atsakomybė už juos. Įspėjimas dėl turinio gali būti įslaptinamas. Per tris dienas imuniteto padalinio pareigūnas surašo tarnybinį pranešimą imuniteto padalinio viršininkui, o pastarasis su surinkta medžiaga supažindina policijos komisariato viršininką.

Lietuvos policijos generalinis komisaras, 2015 m. balandžio 16 d., pasirašė nurodymą Nr. 5-N-8, „Dėl personalo patikimumo“, kuriame teigiama, kad policijos įstaigų vadovai gavę duomenų apie atsiradusias aplinkybes, dėl kurių turi būti asmeniui panaikintas leidimas dirbti su įslaptinta informacija, privalo užtikrinti, kad nusižengusio asmens atžvilgiu bus pradėta leidimo dirbti su įslaptinta informacija procedūra.

Policijos įstaigų specialiosioms ekspertų komisijoms, atlikus asmens patikrinimus, posėdžio metu priimamas rekomendacinio pobūdžio sprendimas dėl panaikinimo teisės dirbti su įslaptinta informacija. Šis nurodymas paruoštas remiantis Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nuostatomis.

Lietuvos policijos generalinis komisaras 2015 m. lapkričio 23 d., pasirašė įsakymą Nr. 5-V-1040 „Dėl Lietuvos policijos veiklos 2015 – 2020 gairių patvirtinimo“. Įsakyme numatyta, kad siekiant gerinti policijos teikiamų paslaugų kokybę ir uždavinių įgyvendinimą, skatinti visuomenės pasitikėjimą, prioritetine veiklos sritimi išliks kova su korupcija policijoje.

Apibendrinant skyrių galima teigti, kad prevencijos politikos įgyvendinimą policijos sistemoje vykdo ir kitos įstaigos, tokios kaip STT. Europolo bendradarbiavimas daugiau orientuotas į nusikalstamų veikų atskleidimą ir ištyrimą, todėl ši įstaiga negali tiesiogiai įtakoti korupcijos prevencijos įgyvendinimo politikos policijos sistemoje, bet gali atlikti tyrimus kitose bylose, kuriose organizuotu nusikalstamumu kaltinami aukšti valstybės valdininkai. Tuo tarpu STT, tvarkosi valstybės viduje: rengia antikorupcines programas, atlieka švietėjišką veiklą ir esant būtinumui taiko sankcijas viešojo valdymo pareigūnų atžvilgiu. Naujai įsteigta policijos Imuniteto tarnyba, perėmė korupcijos prevencijos politikos įgyvendinimą savo žinion. IT yra kriminalinės žvalgybos subjektas, bet tuo pačiu, taikydami prie išanalizuotos praktikos, kuria policijos prevencines programas ir policijos įstaigose įgyvendina antikorupcinę politiką.

4. TYRIMŲ METODOLOGIJOS PAGRINDIMAS

4.1. Korupcijos tyrimų apžvalga

Dėl labai skirtingų korupcijos apibrėžimų, mokslininkai nesutaria, kokia tyrimo metodologija yra efektyviausia. V. Justickis ir A. Raudonienė (2001 p. 355-362), mano, kad korupcijos lygį gali įvertinti statistiniai duomenys ir jų apibendrinimas, ekspertų apklausa, išsami korupcijos skandalų analizė, korupcijos indekso skaičiavimas ir t.t., Piliponytė, J. (2006 p. 101) remiasi korupcijos suvokimo ir asmeninės patirties tyrimais ir dar įvardina išlaidų stebėjimą, kiekybinį paslaugos teikimo tyrimą ir teisinę statistiką. Karklins (2005), nurodo specialias apklausas ir grupes orientuotas į konkrečias grupes bei atvejo tyrimus (Karklins, 2005, p. 11-12).

Korupcijos tyrinėtojai užima ne vienodas metodologines pozicijas, vadovaujasi skirtingomis teorijomis. 1994 metais pirmą kartą buvo pateiktas korupcijos suvokimo indeksas, kuris suteikė galimybę realiai išmatuoti šio reiškinių dydžius.

R. Taagepera (2002) teigia, kad komunistinis palikimas korupcijos suvokimą pakelia 0,8 balo, palyginti su kitomis šalimis. Kai kuriose šalyse, kuriuose nėra trijų (minimalus skaičius) vienas nuo kito nepriklausomų šaltinių, KSI visai neatliekamas. Apskaičiuota, kad suvokimo apie korupciją lygiui pakilus vienetu, tiesioginės užsienio investicijos sumažėja net 16 procentų. Palidauskaitė (2010) pateikė pagrindinius korupcijos tyrimus ir aprašė jų paskirtį (Palidauskaitė, 2010, p. 265-267).

7 lentelė. Pagrindiniai korupcijos tyrimai

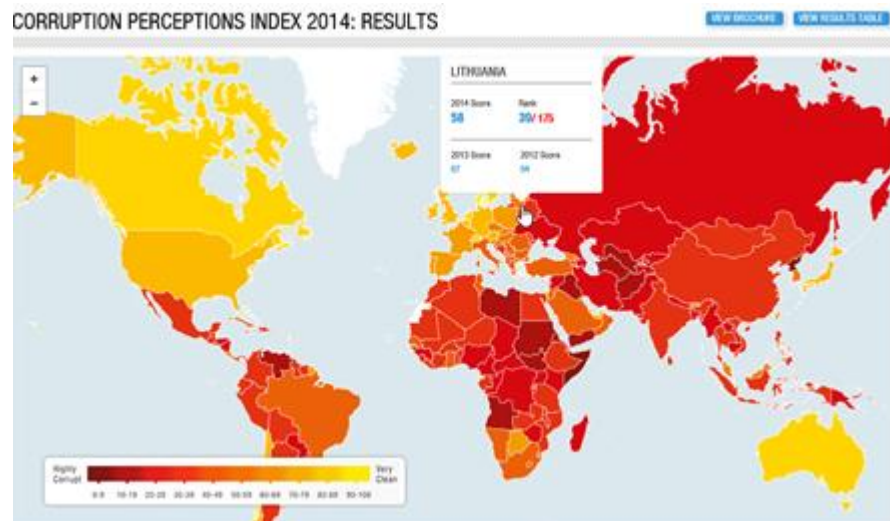
Korupcijos tyrimas	Trumpinys	Iniciatorius	Tyrimo paskirtis
Kyšio mokėjimo indeksas (<i>Bribe payers index</i>)	KMI	Transparency International	Tyrimas teikia informacijos apie daugianacionalinių korporacijų polinkį kyšininkauti ir kyšininkavimu užsikrėtusius verslo sektorius.
Korupcijos suvokimo indeksas (<i>Corruption perception index</i>)	KSI	Transparency International	Leidžia suvokti apie valstybės tarnautojų ir politikų korupciją 0-100 balų skalėje. Jeigu tyrinėjimo objektas, valstybės tarnautojai labai korumpuoti, indeksas bus – 0. Jeigu šalis yra laisva nuo korupcijos, tada indeksas bus 10.
Pasaulio korupcijos barometro tyrimas (<i>Global corruption Barometer</i>)	PKB	Transparency International Drauge su Gallup International	Nuo 2005 metų papildo korupcijos suvokimo ir kyšininkavimo indeksus. Papildo KSI ir KMI.
Verslo aplinkos ir įmonių veiklos rezultatų tyrimas (<i>business environment and enterprise performance survey</i>)	BEEPS	Pasaulio bei Europos rekonstrukcijos bei plėtros bankai	Pasaulio banko ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros tyrimas, kuriuo siekiama nustatyti korupcinio pobūdžio nusikaltimų dažnį, veikėjus ir motyvą, antikorupcinį potencialą.
Viešųjų išlaidų srauto žymėjimas (<i>public expenditure tracking survey</i>)	PETS	Transparency International	Informacija apie viešųjų paslaugų tiekėjų veiklą gaunama iš skirtingų šaltinių, stebint viešųjų išteklių srautus ir jų pasiskirstymą. Tokia apklausa padeda ištirti išteklių panaudojimo problemas.
Kiekybinis paslaugų teikimo tyrimas	QSDS	Transparency International	Tyrimo metu renkami duomenys apie sąnaudas, gamybos apimtį, paslaugų kokybę,

(qualitative service delivery survey)			kainų nustatymą, vadovavimą ir t.t.
Teisėsaugos institucijų statistika			Teisėsaugos institucijų statistika atspindi ketinimus spręsti korupcijos problemą remiantis kriminaline teise. Neišaiškinama korupcija gali būti arba profesionaliai atlikta, arba visuomenėje labiau toleruotina.

Šaltinis: Palidauskaitė (2010)

Pasaulyje korupcijos suvokimui ir mastui ištirti atliekami įvairūs tyrimai. Lietuvoje žinomiausi Transparency International tarptautinės nevyriausybinės organizacijos korupcijos suvokimo indeksas šalyje bei pasaulio korupcijos barometro tyrimas. Teisėsaugos institucijos taip pat kasmet atlieka pasitikėjimo institucija, paslaugų teikimo kokybės, korupcijos paplitimo teisėsaugos institucijose tyrimus.

Korupcijos suvokimo indeksas (KSI), atliekamas kasmet ir yra vienas žinomiausių pasaulyje. Šis indeksas yra svarbus informacijos šaltinis tarptautinėms politinėms institucijoms, verslo ir finansų struktūroms, svarstančioms investuoti ar vystyti naujus verslo projektus kurioje nors valstybėje. Vertinimas pateikiamas skalėje nuo 0 iki 100. Nulis reiškia, kad šalis labai korumpuota, 100 – visiškai skaidri.

11 pav. Korupcijos suvokimo indeksas. Šaltinis: <http://www.transparency.org/cpi2014/results>

KSI tyrime Lietuvai skirti 58 balai iš 100 galimų ir 39 vieta 175 šalių sąrašė. Pernai Lietuva gavo 57 balus ir užėmė 43 vietą iš 177 valstybių. KSI yra išvestinis kelių tyrimų balas. Nustatant 2014 m. KSI pasaulio šalyse buvo atlikta 12 tyrimų (2013 m. – 13 tyrimų).

Atlikus tyrimus, korupcijos mastą viešajame ir politikos sektoriuose, vertina įvairių sričių ekspertai ir verslo lyderiai. Ekspertai, respondentai kiekviename tyrime yra skirtingi, taip pat skiriasi jiems užduodamų klausimų turinys bei skaičius. Kiekviename tyrime skiriasi tyrimų metodika, imtis, atlikimo laikotarpiai, todėl ne visada galima palyginti skirtingus tyrimų rezultatus. Tačiau labai svarbu atkreipti dėmesį į bendrą Lietuvos įvertinimą tarp kitų valstybių. Nustatant Lietuvos 2014 metų KSI, vadovautasi 8 valstybių vertinimo tyrimais ir išvestiniais indeksais, kuriuose korupcijos masto šalyje

įvertinimas – tik sudėtinė viso balo dalis šalia bendros ekonominės, politinės, socialinės padėties įvertinimo.

Pasaulinis korupcijos barometras (Global Corruption Barometer) – tai pasaulinio masto sociologinis tyrimas, atskleidžiantis požiūrį į korupciją ir korupcijos patirtį. Pasaulinį korupcijos barometrą pagal visuomenės nuomonės apklausas atlieka tarptautinė nevyriausybinė organizacija „Transparency International“. 2013 metais tyrime dalyvavo daugiau nei 114 300 žmonių iš 107 šalių.

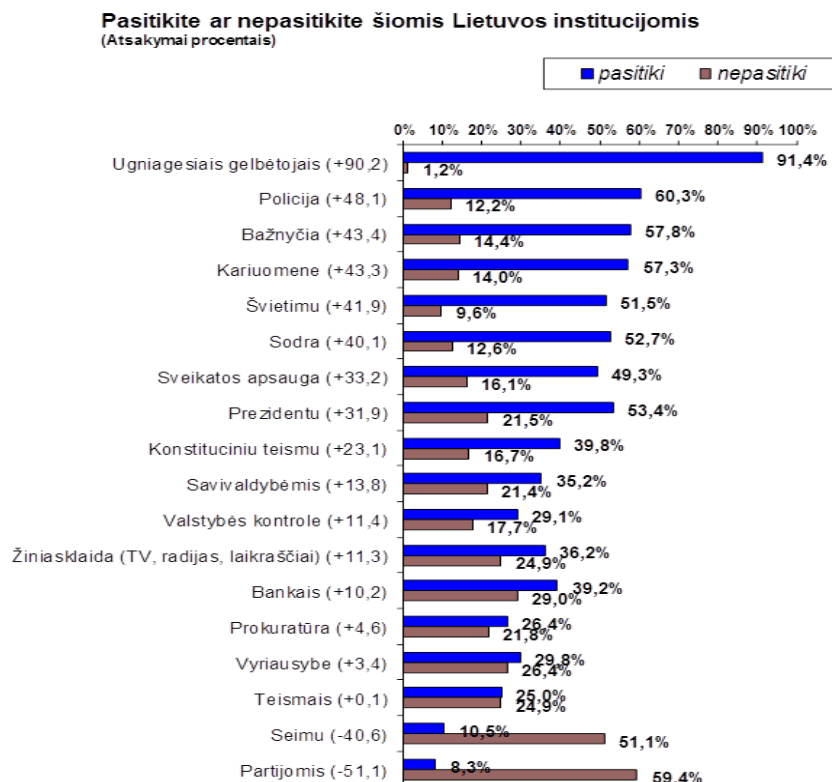
12 pav. Eurobarometro apklausos rezultatai apie korupciją policijoje. Šaltinis: <https://www.transparency.org/gcb2013/country/?country=lithuania>

Lietuva į Eurobarometro tyrimą įtraukta šeštą kartą. Transparency International Lietuvos skyrius, užsakymu, pagal patvirtintą klausimyną Eurobarometro tyrimą Lietuvoje atliko sociologinių tyrimų bendrovė „RAIT“, apklausti 1007 gyventojai. 2013 metais tyrime dalyvavo Estija ir Latvija. Latvija Barometro tyrimuose taip pat dalyvavo 2004 m. ir 2010 m., o Estija – tik 2004 m. Barometro tyrimuose išskiriamos valstybės ir probleminės sritys. Paveiksle (žr. 12 paveikslas), pateiktas Lietuvos vertinimas dėl korupcijos pasireiškimo policijoje. 2013 metais atlikto tyrimo duomenimis, 67 proc., Lietuvos gyventojų, policiją laiko korumpuota.

Nacionalinio atsparumo su korupcija sistemos tyrimas. Pirmą kartą Lietuvoje atliktas 2001 metais, 2011–2012 metais tyrimas kuris atliktas pagal patobulintą metodologiją, atliktas antrą kartą. Tyrimą atliko 15 tyrėjų ir padėjėjų. Tyrimas pagrįstas sisteminiu požiūriu į korupcijos reiškinį ir konsultacijomis su skirtingų šalių ekspertais. Tyrime buvo nagrinėta nacionalinė atsparumo korupcijai sistema, siekiama nustatyti silpnąsias sistemos vietas, problemines sritis bei pasiūlyti antikorupcinių pokyčių skatinimo gaires. Tyrimas buvo rengiamas pagal TI parengtą metodologiją, vienodą visoms 25 valstybėms, dalyvavusioms tyrime. Leidinyje nebuvo pateikta išsami kiekvienos srities analizė, tačiau buvo išskirtos probleminės sritys, galinčios tapti tolesnės, nuodugnesnės jų analizės ir itin konkrečių receptų, kaip užkirsti kelią korupcijai, paieškos orientyrais.

Projektas „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ buvo pradėtas 2001 m. Iki 2014 m. vidurio iš viso buvo atliktos 8 reprezentatyvių apklauso. Šiame tyrime pateikiamos Lietuvos gyventojų ir verslininkų apklauso, o nuo 2008 m. atliekamos ir valstybės tarnautojų apklauso. 2001–2008 m. šį tyrimą

inicijavo Transparency International Lietuvos skyrius (TILS), o 2011–2014 m. – Specialiųjų tyrimų tarnyba (STT). Tyrimus įvairiais metais atliko Baltijos tyrimai, TNS Gallup, RAIT, VISEO, Vilmorus.

13 pav. Pasitikėjimas Lietuvos institucijomis. Šaltinis: „Vilmorus“ 2015 metų spalio mėnesio apklausa.
Šaltinis: http://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/Gyventojai_BENDRAS.pdf

Paveiksle pateikti tyrimo „Vilmorus“ 2015 m. spalio mėnesio 1–10 dienomis atliktos apklausos rezultatai. Savo namuose interviu metodu buvo apklausti 1030 vyresnių negu 18 metų asmenys. Policija teigė pasitikintys 60,3 proc. gyventojų, ugniagesiais gelbėtojais, visuomenė pasitiki labiausiai – 91,4 proc. Politinėmis partijomis respondentai pasitiki mažiausiai – 8,3 proc.

Lietuvos gyventojų nuomonė apie teisėsaugą ir teismus. Tai reprezentatyvi apklausa, kurią nuo 2012 metų atlieka Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos departamentas. Apklausa atlikta ir 2014 metais. Ją pagal parengtą klausimyną atliko „Sprinter tyrimai“.

Bendrai šalyje situacija vertinama pagal informacijos apie viešąjį saugumą šaltinius, institucijų veiklos vertinimą, darbo institucijose patrauklumą, korupcijos institucijose suvokimą, vietinės gyvenamosios vietovės saugumo rodiklius, saugumo jausmo suvokimą, rizikos tapti nusikaltimo auka vertinimą, kriminogeninės situacijos vertinimą ir atskirų policijos veiklos sričių vertinimą.

Visose Lietuvos savivaldybėse individualių interviu būdu, 2014 metais, buvo apklausti 15-75 m. gyventojai (atlikti 3007 interviu). Tyrime buvo naudojama daugiapakopė tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas.

Nepasitikėjimo policija priežastys

	Atsakymų kategorijos	2013 m.	2014 m.
1	Policijos pareigūnų savybės	13	34
2	Prasta policijos darbo kokybė	24	20
3	Korupcijos apraiškos policijoje	26	18
4	Bendra neigiama nuomonė apie policiją	8	4
5	Neigiama asmeninė patirtis	7	4
6	Neteisingumo jausmo suvokimas	15	3
7	Nepatenkinamas reagavimas	6	3
8	Neigiama žiniasklaidos įtaka	5	3
9	Kita	6	5

14 pav. Nepasitikėjimo policija priežastys. Šaltinis:

<http://www.teismai.lt/data/public/uploads/2015/03/lietuvas-gyventoju-nuomone-apie-teisesauga-ir-teismus.pdf>

Tyrimų rezultatai lyginami su ankstesnių tyrimų duomenimis ir pristatomi policijos įstaigose dirbantiems tarnautojams bei visuomenei. Pateiktame paveiksle (žr. 14 paveikslas), vertinimui pateiktos nepasitikėjimo policija priežastys. Dėl korupcijos apraiškų, 2014 metais, policija nepasitiki 18 proc. respondentų.

Europos socialinis tyrimas. ESS duomenys prieinami Lietuvos HSM duomenų archyve. LiDA – virtuali skaitmeninė empirinių duomenų kaupimo, ilgalaikio saugojimo ir sklaidos infrastruktūra. Tikslas – sukurti ir užtikrinti kokybišką prieigą prie Lietuvos ir užsienio empirinių duomenų išteklių, inicijuoti ir vykdyti pavyzdinius aukščiausio tarptautinio lygmens empirinius HSM tyrimus.

Penktoji ESS tyrimo banga vykdyta 28 šalyse, taikant itin griežtas apklausų atlikimo metodikas. Europos socialinio tyrimo metu, valandos trukmės tiesioginiame interviu respondentai atsakinėjo į nuolatinis pagrindinio klausimyno klausimus, kurie kartojami kiekvienoje bangoje, o taip pat į klausimus, kuriuos kiekvienai bangai paruošia skirtingos mokslininkų grupės. Penktojoje bangoje įtraukti du kintantys klausimų blokai „Pasitikėjimas policija ir teismais“ ir „Darbas, šeima ir gerbūvis“.

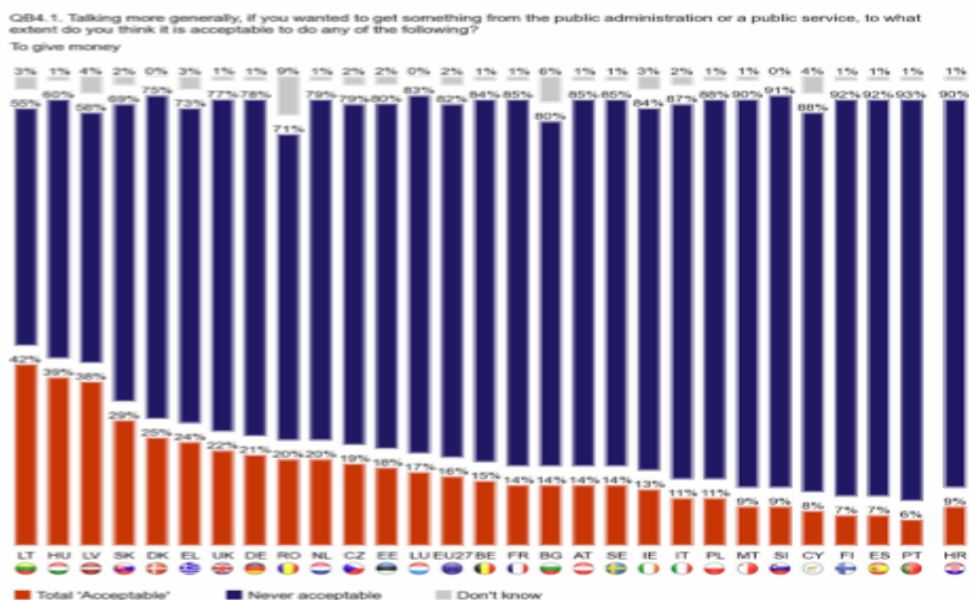
Variable **plccbrb** : D25)Ar Lietuvos policija dažnai ima kyšius

Values	Categories	N	
0	Niekada	16	1.2%
1		31	2.3%
2		50	3.7%
3		62	4.6%
4		55	4.1%
5		288	21.3%
6		147	10.9%
7		228	16.8%
8		220	16.2%
9		131	9.7%
10	Visada	126	9.3%
77	Atsisakau atsakyti	0	
88	Nežinau	323	
99	Nėra atsakymo	0	
Summary Statistics			
Valid cases		1354	
Missing cases		323	
This variable is numeric			

15 pav. Ar policija dažnai ima kyšius. Šaltinis: http://www.lidata.eu/data/quant/LiDA_ESS_0240.

Apklausoje dalyvavo 1354 respondentų. Remiantis pateiktu paveikslu galima teigti, kad 2011 metais, apklausos metu nustatyta, kad 1,2 proc. gyventojų mano, jog Lietuvos policininkai niekada neima kyšių. Kad visada ima kyšius, galvoja 9,3 proc. gyventojų. Atsisakiusių atsakyti nebuvo.

Eurobarometras 397. Europos Parlamentas reguliariai užsako visuomenės nuomonės tyrimus valstybėse narėse. Iš šio tyrimų rezultatų siekiama sužinoti europiečių požiūrį į korupciją – kiek visuomenei priimtina atsilyginti pinigais, paslaugomis ir dovanomis už viešojo sektoriaus subjektų teikiamas paslaugas. Tyrimo duomenimis, maždaug 1 iš 4 europiečių mano, kad jam yra priimtina atsilyginti dovana ar paslauga.

16 pav. Eurobarometro 397 tyrimas apie atlygio toleravimą pinigais. Šaltinis: http://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/Korupcijos_tolerancija.pdf

Remiantis pateiktu paveikslu, daugiausia manančių, kad atlyginimas už gautas paslaugas yra Lietuvoje – 42 proc. gyventojų. Latvijoje atlygį už paslaugas pinigais toleruoja – 38 proc. gyventojų. Mažiausiai – 6 proc. gyventojų, už atlygį pinigais, pasisako Portugalijos piliečiai. Pagal pateiktus

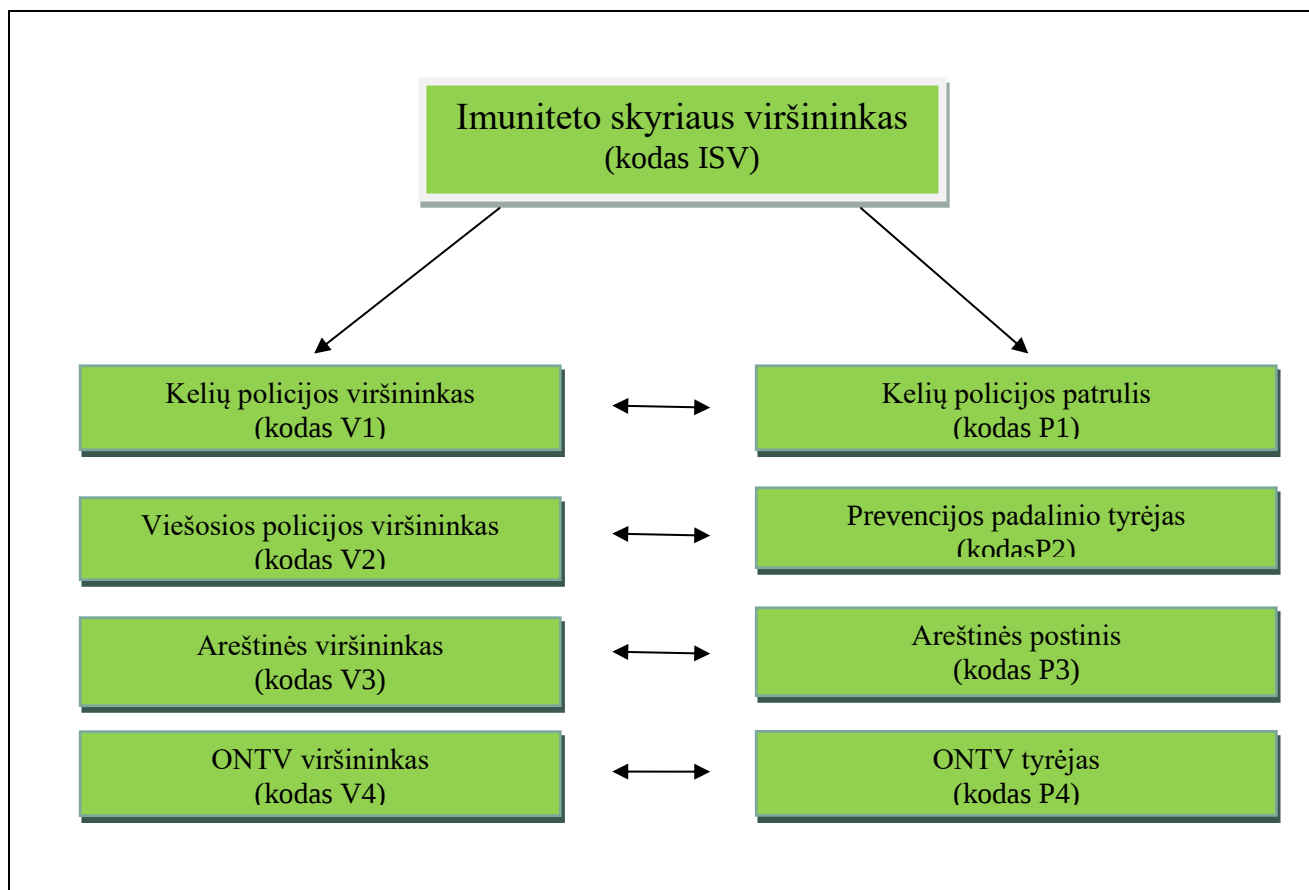
rezultatus, galima teigti, kad tolerancija kyšininkavimui Lietuvoje pakankamai didelė lyginant su kitomis ES valstybėmis narėmis.

Apibendrinant galima teigti, kad kovoje su korupcija Lietuvoje atliekama nemažai korupcijos pasireiškimo tyrimų. Vieniinga sistema, kaip paskaičiuoti korupcijos reiškinių paplitimą, dar neišrasta. Kiekviename tyrime skiriasi metodika, laikotarpis, imtis, todėl atlikti vieningą išvestį sunku. Tačiau kiekvienas atliktas tyrimas pateikia naujus duomenis, kurie tampa korupcijos reiškinių pažabojimo rodikliais rengiant korupcijos prevencijos programas. Remiantis apklausomis ir tyrimų išvadomis Policijos departamento atsakingi pareigūnai tobulina strateginius veiklos planus, perskaičiuoja kriterijus ir korupcijos prevencinių programų pavidalą, formuoja kovos su korupcija policijoje prevencijos politiką. Analitikai teikia siūlymus dėl pakeitimų policijos veiklos strategijoje, apklausų analizės pagalba atnaujinami tikslai ir uždaviniai, turi įtakos sėkmingai korupcijos prevencijos politikos įgyvendinime Lietuvos policijoje.

4.2. Tyrimo metodologijos pagrindimas

Tyrimas „Korupcijos prevencijos politikos įgyvendinimas Klaipėdos apskrities vyriausiąjame policijos komisariate“ buvo atliekamas Klaipėdos apskrityje. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas giluminis pusiau struktūrizuotas interviu. Tyrime dalyvavo devyni ekspertai: vienas pareigūnas Imuniteto skyriaus viršininkas, vadovaujantis Imuniteto skyriui, kuriame atliekama kriminalinė žvalgyba, ikiteisminiai tyrimai, taip pat šis skyrius rengia korupcijos prevencijos programas apskrities policijos komisariatui. Remiantis projekte surinkta ir išanalizuota medžiaga, buvo nustatytos probleminės policijos sistemos sritys: eismo priežiūra, akcizinių prekių kontrolė, neteisėtas daiktų ir informacijos perdavimas į/iš areštinę bei ikiteisminio tyrimo metu padaryti korupcinio pobūdžio nusikaltimai ar pažeidimai. Atitinkamai, pagal šias sritis buvo pasirinkti ekspertai, kurie dirba probleminiuose sektoriuose. Tyrime dalyvavo 9 ekspertai, turintys ne mažesnę kaip 5 metų tarnybos policijoje stažą. Į klausimus atsakė 3 moterys ir 6 vyrai.

Tyrimo metu siekiama sužinoti, ar policijos kovos su korupcija politika veiksmingai įgyvendinama Klaipėdos apskrities vyriausiąjame policijos komisariate. Interviu metu bus užduodami papildomi klausimai siekiant išsiaiškinti, kokios kontrolės priemonės šiuo metu veikia, arba veiktų korupcijos reiškinių policijos sistemoje labiausiai.

17 pav. Tyrimo schema

Apklausos scheme pateikta informacija, kokių principu bus apklausiami pareigūnai. Imuniteto skyriaus viršininkas kontroliuoja korupcijos prevenciją Klaipėdos apskrityje. Tyrimu siekiama įvertinti viršininko ir jo pavaldinio nuomonę tuo pačiu klausimu, skalėje nuo 1 iki 5. Ekspertai atsakinėję į klausimus bus įvardinti kodais. Vadovai: V 1 – 4, jų pavaldiniai: P 1 – 4. ISV – imuniteto skyriaus viršininkas.

8 lentelė. Respondentams pateikti klausimai

Klausimas	Norima sužinoti
Kurios veiklos sritys yra labiausiai pažeidžiamos korupcijos Lietuvos policijoje?	Siekiama sužinoti, kurias klausimyne pateiktas Lietuvos policijos veiklos sritis, respondentai laiko labai pažeidžiamomis, o kurias visai nepažeidžiamomis.
Kurios veiklos sritys yra labiausiai pažeidžiamos korupcijos Klaipėdos apskrities policijoje?	Siekiama sužinoti, kurias klausimyne pateiktas Klaipėdos apskrities policijos veiklos sritis, respondentai laiko labai pažeidžiamomis, o kurias visai nepažeidžiamomis.
Įvertinkite efektyviausius kovos su korupcijos apraiškomis būdus Lietuvos policijoje?	Siekiama sužinoti, kuris iš kovos su korupcija būdų, korupciją Lietuvos policijoje pažabotų labiausiai.
Įvertinkite efektyviausius kovos su korupcijos apraiškomis būdus Klaipėdos apskrities policijoje?	Siekiama sužinoti, kuris iš kovos su korupcija būdų, korupciją Klaipėdos apskrities policijoje pažabotų labiausiai.
Statistika rodo, jog 69 proc. gyventojų linkę pasitikėti policija. Kaip Jūs manote, koks policijos imuniteto padalinių vaidmuo skatinant visuomenės pasitikėjimą policija?	Siekiama iširti, ar naujai įsteigta policijos Imuniteto tarnyba turi tiesioginės įtakos policijos įvaizdžio formavimui ir

	pasitikėjimo policija politikos įgyvendinimui.
Klaipėdos apskrities VPK Korupcijos prevencijos priemonių plane numatytas policijos darbuotojų antikorupcinis švietimas korupcijos prevencijos klausimais. Ar Jums yra tekę dalyvauti tokiuose mokymuose?	Antikorupcinis švietimas labai svarbus formuojant korupcijos prevencijos politikos įgyvendinimą, todėl tyrimu siekiama nustatyti, ar pareigūnams teko dalyvauti mokymuose skirtuose korupcijos prevencijai įgyvendinti.

Siekiant įvertinti respondentų nuomonę apie Lietuvos atvejį, tyrimo 1–4 klausimai buvo taikyti Lietuvos ir Klaipėdos atvejui. Taip pat apklausos metu, siekiama sužinoti, ar Imuniteto tarnybos įkūrimas turėjo įtakos visuomenės nuomonės apie pasitikėjimą policiją, formavimui. Kadangi, viena iš kovos su korupcija policijoje priemonių yra antikorupcinis švietimas, ekspertų buvo klausiama, ar teko dalyvauti tokiose mokymuose ir paprašyta įvertinti mokymų kokybę. Nenumatyti klausimai, kurie išsivystė pokalbio metu, aprašyti tyrimų rezultatų analizėje.

5. TYRIMO „KORUPCIJOS PREVENCIJOS POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS KLAIPĖDOS APSKRITIES VYRIAUSIAJAME POLICIJOS KOMISARIATE“ REZULTATŲ ANALIZĖ

Pirmu klausimu respondentų buvo paprašyta įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kurios veiklos sritys yra labiausiai pažeidžiamos korupcijos Lietuvos policijos sistemoje? (1 reiškia visai nepažeidžiamos, 5 – labai pažeidžiamos). ISV ekspertas labai pažeidžiamomis įvardino saugaus eismo priežiūra ir akcizinių prekių kontrolę. Iš pateiktų grupių pareigūnas nei vienai sričiai neskyrė 1 taško, todėl galima teigti, kad visos išvardintos sritys eksperto nuomone yra probleminės. Ekspertas, paklaustas apie dar galimai problemines sritis, paminėjo vadovaujančių pareigūnų Lietuvoje korupciją, kurie turėdami atitinkamas galias, gali duoti pavaldiems pareigūnams neteisėtus nurodymus, proteguoti į aukštesne pareigas lojalius sau pareigūnus, neteisėtą pašalpų ir išmokų gavimą. Ekspertas teigė: „*Mano nuomone, kalbant apie problemines sritis Lietuvos policijoje, būtina įvardinti vadovaujančias pareigas užimančių pareigūnų korupciją, protekcionizmą, nepotizmą, neteisėtų nurodymų davimas pavaldiniams*“.

Kiti kalbinti ekspertai sutiko, kad sritys išvardintos klausime yra labiausiai problemiškos. V2, V4 ir P3, taip pat labiausiai pažeidžiamą įvardino saugaus eismo priežiūra ir įvertino 5 taškais. Visai nepažeidžiamomis sritimis, ekspertai P1, P2 įvardino daiktų patekimą į areštinę ir ikiteisminio tyrimo sritis. P2 ekspertas paklaustas, kodėl minėtos sritys jo nuomone nėra probleminės atsakė: „*Su šiomis sritimis per 20 metų darbo patirtį neteko susidurti, todėl negalėčiau įvardinti jų problemėmis*“.

9 lentelė. Pareigūnų nuomone labiausiai pažeidžiamos korupcijos sritys Lietuvos policijoje

SRITIS	ISV	V1	V2	V3	V4	P1	P2	P3	P4	VID
Saugaus eismo priežiūra	5	3	5	3	5	3	2	5	4	3,9
Akcizinių prekių kontrolė	5	3	3	3	4	2	2	3	5	3,3
Daiktų ir informacijos pateikimas iš/į areštinę	2	3	2	2	3	1	1	2	3	3,1
Kriminalinė žvalgyba ir ikiteisminis tyrimas	3	4	2	2	2	3	1	4	2	2,5

Lietuvos atveju galima teigti, kad labiausiai problemiška laikoma saugaus eismo priežiūra. Jai ekspertai skyrė – 3,9 taško. Mažiau problemine Lietuvoje įvardinta akcizinių prekių kontrolė – 3,3 taško, areštinę įvertino – 3,1 taško, o mažiausiai pažeidžiamu ekspertai laikė ikiteisminį tyrimą ir kriminalinę žvalgybą – 2,5 taško. Ekspertas V1, paklaustas, kodėl skyrė pakankamai aukštą rizikos rodiklį ikiteisminiam tyrimui – 4 taškus, atsakė, kad jo nuomone, tiriant nusikaltimus, pareigūnai klastoja įrodymus, daro poveikį įtariamiesiems ir nukentėjusiesiems: „*Yra tekę girdėti atvejų, kada policininkai bendrauja su nusikaltėliais ir dalinasi informacija*“. Eksperto P3 taip pat buvo paklausta, kodėl Lietuvoje lyg ir mažiau probleminę sritį – ikiteisminį tyrimą ir kriminalinę žvalgybą jis įvertino pakankamai aukštu rizikos tašku – 4. Ekspertas atsakė, kad ikiteisminio tyrimo ir kriminalinės

žvalgybos pareigūnai, tirdami nusikaltimus susitinka su areštuotais asmenimis, todėl tiesioginio kontakto metų nesąžiningų pareigūnų pagalba į areštinę gali patekti draudžiami daiktai.

Respondentai skalėje nuo 1 iki 5 įvertino, kurios veiklos sritys yra labiausiai pažeidžiamos korupcijos Klaipėdos policijoje.

10 lentelė. Pareigūnų nuomone labiausiai pažeidžiamos korupcijos sritys Klaipėdos policijoje

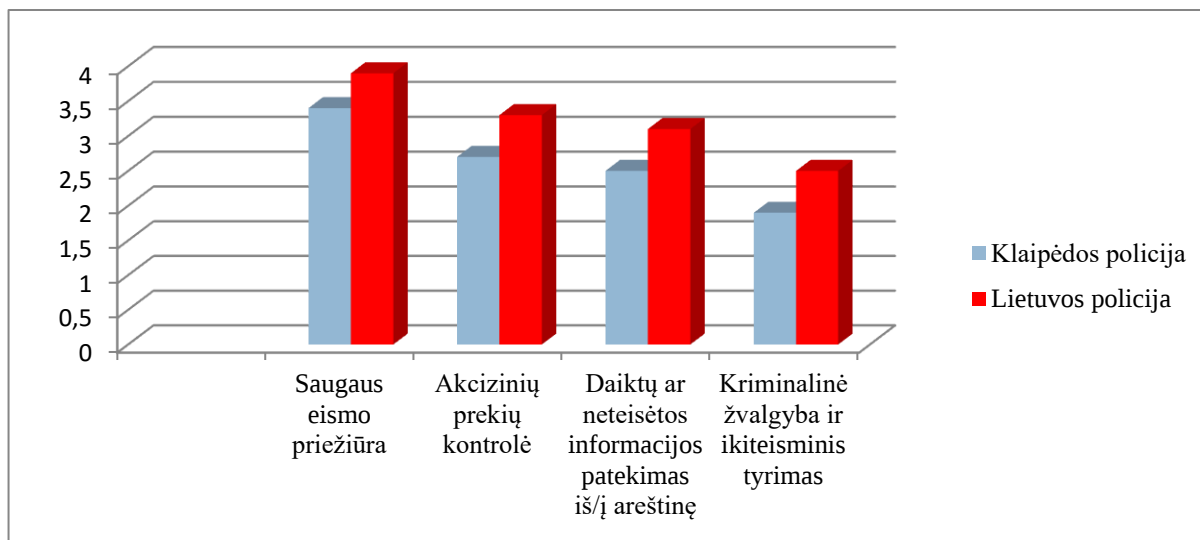
SRITIS	ISV	V1	V2	V3	V4	P1	P2	P3	P4	VID
Saugaus eismo priežiūra	4	3	5	2	5	3	1	3	5	3,4
Akcizinių prekių kontrolė	4	3	4	2	4	2	1	2	2	2,7
Daiktų ir informacijos pateikimas iš/į areštinę	1	3	3	2	3	2	1	1	3	2,5
Kriminalinė žvalgyba ir ikiteisminis tyrimas	2	4	2	1	2	1	1	2	1	1,9

Klaipėdos atveju galima teigti, kad labiausiai problemiška laikoma saugaus eismo priežiūra. Jai ekspertai skyrė – 3,4 taško. Mažiau problemine Lietuvoje įvardinta akcizinių prekių kontrolė – 2,7 taško, daiktų ar informacijos patekimą į areštinę įvertino – 2,5 taško, o mažiausiai pažeidžiamu ekspertai laikė ikiteisminį tyrimą ir kriminalinę žvalgybą – 1,9 taško.

Ekspertai V2, V4, P4, labiausiai pažeidžiama įvardino saugaus eismo priežiūra. Paprašyti patikslinti, kodėl būtent šią sritį įvardino kaip probleminę, visi įvardino, kad Klaipėdoje daugiausia tenka girdėti apie korupcijos apraiškas ir piktnaudžiavimą patikėtomis pareigomis, eismo priežiūros padalinyje. Keturi ekspertai: V3, P1, P2, P4, atsakė, kad kriminalinė žvalgyba ir ikiteisminis tyrimas neprobleminės sritys Klaipėdos policijoje. Daiktų ir informacijos patekimą į areštinę, neproblemine sritimi įvardino trys ekspertai: ISV, P2, P3. P3 eksperto dirbančio areštinėje, buvo paklausta, kodėl jo nuomone, areštinė nelaikoma problemine sritimi, ekspertas atsakė: „*Per 10 metų, kai dirbu areštinėje neteko susidurti su tokiu atveju, todėl areštinės nelaikau problemine sritimi*“. Tada pareigūno paklausta, ar jis gali garantuoti, kad tokių veiksmų neatlieka jo kolegos. Ekspertas pasakė: „*Negaliu garantuoti už kitus*“. Todėl galima manyti, kad informacija nėra tiksli. Tai subjektyvi pareigūno nuomonė. ISV ekspertas, teigė, kad Klaipėdos apskrities komisariatuose, nepradėtas nei vienas tyrimas dėl neleistinų daiktų ar informacijos patekimo į areštinę, todėl jis šią sritį įvertino kaip neprobleminę.

ISV ekspertas Klaipėdos policijoje, labiausiai pažeidžiamomis sritimis įvardino eismo priežiūra ir akcizinių prekių kontrolę. Eksperto buvo paprašyta įvardinti kitas Klaipėdos policijoje pastebėtas problemines sritis. Pareigūnas teigė, kad pagrindines sritis išvardino Lietuvos atveju, tačiau, Klaipėdos policijoje fiksuoti atvejai, kada pareigūnai naudojami tarnybiniu turtu asmeniniais tikslais. Ekspertas teigė: „*Vis dar problema išlieka vadovaujančias pareigas užimančių pareigūnų korupcija, kaip jau minėjau problema, kaip ir Lietuvos atveju yra protekcionizmas bei nepotizmas, neteisėtų nurodymų davimas, probleminėmis sritimis dar laikomos – neteisėtos paramos gavimas, naudojimas tarnybiniu turtu asmeniniais tikslais*“. Eksperto V1, buvo paklausta, kodėl ikiteisminio ir kriminalinės žvalgybos tyrimo sritį, Klaipėdos atveju, įvertino taip pat – 4 taškais, kaip ir Lietuvos atveju.

Pareigūnas teigė, kad kol visi eskaluoja eismo priežiūra kaip probleminę sritį, ikiteisminio ir žvalgybinio padalinių pareigūnai „ilsisi“. Ekspertas V1 teigė: *“Saugaus eismo priežiūrai, o konkrečiai korupcijos prevencijai šioje srityje, jau keletą metų skiriamas didelis dėmesys. Tobulinama specialioji technika, kontroliuojama alkotesterių atmintis, filmuojamas specialiųjų transporto priemonių vidus, mašinose įdiegtos maršruto kontrolės sistemos, sustabdęs pažeidėją pareigūnas privalo nedelsiant informuoti komisariato budėtoją, ir dar aibė kitų saugiklių, kurie iki minimumo sumažina korupcijos apraiškų grėsmę”*.

18 pav. Labiausiai pažeidžiamos sritys. Lietuvos ir Klaipėdos policijos atvejis

Paveiksle matoma, kad Klaipėdos apskrities ekspertai situaciją Lietuvoje vertina blogiau negu aptarnaujamoje teritorijoje. Galimai taip yra todėl, kad pareigūnai geriau žino su savo darbo aplinką, geriau žino apskrities problemas ir yra susipažinę su korupcijos rizikos rodikliais apskrityje.

Respondentų paprašyta skalėje nuo 1 iki 5 įvertinti efektyviausius kovos su korupcijos apraiškomis būdus Lietuvos policijoje (1 reiškia mažiausiai efektyvus, 5 - labai efektyvus).

11 lentelė. Efektyviausi kovos su korupcija būdai Lietuvos policijoje

SRITIS	ISV	V1	V2	V3	V4	P1	P2	P3	P4	VID
Baudžiamasis persekiojimas	5	2	3	2	5	2	3	5	5	3,5
Preveninės priemonės	4	5	5	4	3	4	4	2	4	3,9
Antikorupcinis švietimas	4	5	4	5	3	4	3	3	3	3,8

Gauti rezultatus, parodė, kad visi lentelėje išvardinti kovos su korupcija būdai ekspertų palaikomi vienodai. Lietuvos atveju, ekspertai teigia, kad efektyviausiai korupciją veiktų prevencinės priemonės – 3,9 taško, antikorupcinis švietimas nežymiai mažesnis – 3,8 taško, mažiausiai, kaip būdas įvertintas – baudžiamasis persekiojimas. Jam ekspertai skyrė – 3,5 taško.

Ekspertai ISV, V4, P3, P4, labai efektyviu įvardino baudžiamąjį persekiojimą. Paklausti, kodėl pasirinko tokį prevencijos būdą, visi paminėti ekspertai atsakė panašiai. Jie teigė, kad antikorupcinis

švietimas ir prevencijos priemonės ne visada veikia efektyviai, todėl kartais geriau naudoti prievartos priemonės. Kaip teigė ekspertai, viskas priklauso nuo to, kaip pareigūnas suvokia situaciją. ISV ekspertas: *„Baudžiamosios priemonės yra realiausia galimybė nustatyti korupcijos apraiškas, kurios veikia kaip prevencija ir gali būti naudojamos švietėjiškoje veikloje“*. Ekspertas V1 kaip efektyviausius būdus įvardino prevencines priemones ir antikorupcinį švietimą ir teigė, kad: *„Prevencija ir antikorupcinis švietimas, tai pamatiniai dalykai, kuriuos tinkamai įgyvendinus, korupcijos apraiškos policijos sistemoje sumažės“*. Ekspertas V2, kaip efektyviausią priemonę įvardino prevencines priemones ir teigė: *„Manau, kad vykdant prevencines priemones bei betarpiškai bendraujant su pareigūnais yra didesnė galimybė pasiekti teigiamų rezultatų“*. Ekspertas P2 efektyviausiu būdu įvardino prevencines priemones ir teigė: *„Vykdant prevencinius renginius, pareigūnams galima paaiškinti, kokie jų veiksmai yra nederami, ar tai galima traktuoti, kaip teisės pažeidimą. Todėl išsiaiškinus priežastis, dėl kurių pareigūnai yra linkę (ar galimai daro) neteisėtas veikas, yra efektyviau ir veiksmingiau kovoti su pasekmėmis“*.

Ekspertas V3 kaip prioritetą įvardino antikorupcinį švietimą ir teigė, kad: *„Svarbiausias yra antikorupcinis švietimas. Reikia kovoti su priežastimis, o ne su pasekmėmis“*. Ekspertas V4, efektyviausią būdą kovoje su korupcija įvardino baudžiamąjį persekiojimą. Pareigūnas savo apsisprendimą paaiškino taip: *„Visų pirma, baudžiamojo persekiojimo pasekoje, korumpuotas pareigūnas dažniausiai patraukiamas baudžiamojon atsakomybėn, nušalinamas nuo tarnybos, vėliau – atleidžiamas. Dėl šių priežasčių jis netenka galimybės vykdyti korupcinio pobūdžio nusikalstamų policijoje. Be to, tokie paviešinti atvejai, turi didelę prevencinę reikšmę kitiems pareigūnams“*. Ekspertas P4, taip pat efektyviausiu būdu įvardino baudžiamąjį persekiojimą ir teigė, kad: *„Kylanti baudžiamoji atsakomybė, labiausiai efektyvi, dėl galimų pasekmių: paskirtos laisvės atėmimo bausmės, baudos, galimo turto arešto ir konfiskavimo“*.

Laikomų mažiausiai efektyvių priemonių pareigūnai neįvardino, nes ekspertų nuomone visos priemonės mažiau ar daugiau yra svarbios.

Respondentų paprašyta skalėje nuo 1 iki 5 įvertinti efektyviausius kovos su korupcijos apraiškomis būdus Klaipėdos policijoje (1 reiškia mažiausiai efektyvus, 5 - labai efektyvus).

12 lentelė. Efektyviausi kovos su korupcija būdai Klaipėdos policijoje

SRITIS	ISV	V1	V1	V3	V4	P1	P2	P3	P4	VID
Baudžiamasis persekiojimas	5	2	4	2	5	2	3	2	4	3,2
Prevencinės priemonės	4	5	5	4	3	3	4	3	3	3,8
Antikorupcinis švietimas	4	5	4	5	3	2	4	2	2	3,2

Efektyviausių kovos su korupcija būdu Klaipėdoje, ekspertai įvardino: prevencinės priemonės – 3,8 taško, antikorupcinis švietimas ir baudžiamasis persekiojimas įvertinti vienodai – 3,2 taško.

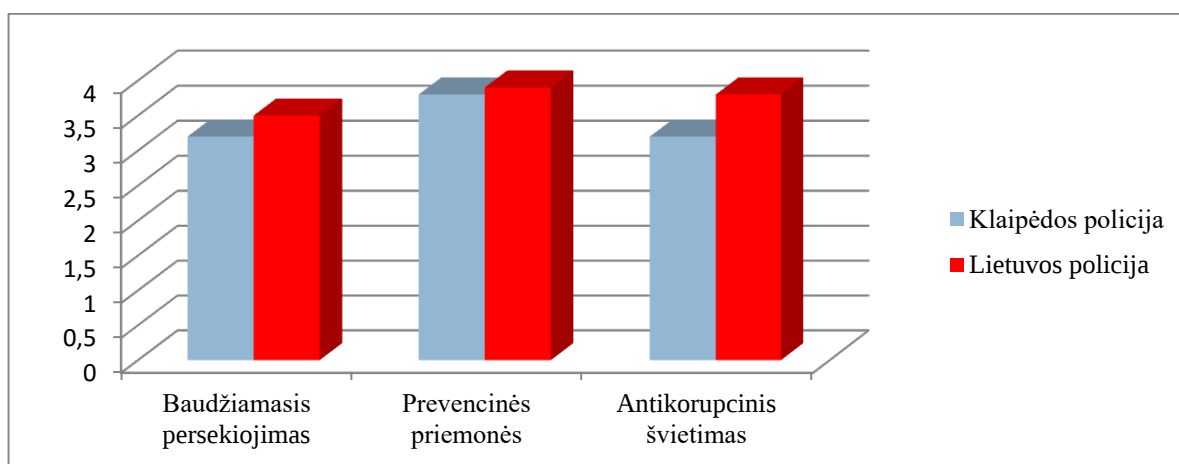
Ekspertas ISV teigė, kad Klaipėdoje situacija panaši kaip ir visoje Lietuvoje: „Kovos su korupcija būdai yra panašūs. Baudžiamosiomis priemonėmis nustačius tam tikras apraiškas vėliau reikia didelio prevencinių priemonių įdirbio bei antikorupcinio švietimo tam, kad situacija pasikeistų iš esmės“. Prevencines priemones ir antikorupcinį švietimą, ekspertas vertina truputi mažiau.

Ekspertas V1 teigė, kad Klaipėdos Imuniteto skyriaus pareigūnai atlieka daug prevencinių ir antikorupcinių priemonių, jo nuomone baudžiamasis persekiojimas nebūtinas, todėl kaip efektyviausią priemonę kovos su korupcija politikos įgyvendinime įvardina antikorupcinį švietimą.

Ekspertas V2 nurodė, kad jo vadovaujamame biure, pagal išlanksto patvirtintą priemonių planą, reguliariai yra vykdomos prevencinės ir antikorupcinio švietimo priemonės: „Atliekami įvairūs netikėti patikrinimai, analizuojami bei aptariami, kituose padaliniuose nustatyti pažeidimai“. Ekspertas P2, pirmenybę teikė prevencinių priemonių įgyvendinimui ir antikorupciniam švietimui. Savo pasirinkimą pareigūnas apibūdino taip: „Pagal Klaipėdos apskrities VPK viršininko įsakymu patvirtintą korupcijos prevencijos priemonių planą, yra reguliariai vykdomos antikorupcinio švietimo priemonės. Tai yra nuolatinė ir kontroliuojama veikla“.

Ekspertas V3, prioritetu įvardino antikorupcinį švietimą, P3 teigė, kad: „Prevencinės priemonės yra svarbiausiais būdas, nes prevencinių priemonių taikymas skatina būti drausmingiems ir atsakingiau žiūrėti į savo pareigas“.

Ekspertas V4 mano, kad Lietuvos ir Klaipėdos atvejai panašūs, todėl, kaip ir Lietuvos atveju siūlo taikyti baudžiamąjį persekiojimą. Ekspertas P4, taip pat Lietuvos atvejį pritaikė Klaipėdai ir pasiliko prie nuomonės, kad baudžiamasis persekiojimas efektyviausia kovos su korupcija priemonė.

19 pav. Efektyviausi kovos su korupcija būdai Lietuvos ir Klaipėdos atvejai

Paveiksle matoma, kad Klaipėdos apskrities ekspertai situaciją Lietuvoje vertina kitaip negu aptarnaujamoje teritorijoje. Tačiau veiksmingiausiu kovos su korupcija būdu, pareigūnai įvardino korupcijos prevenciją. Galimai taip yra todėl, kad pareigūnai geriau žino savo darbo aplinką, susipažinę su apskrities problemomis ir korupcijos rizikos rodikliais apskrityje.

Ekspertams buvo pateiktas klausimas, ar jų nuomone, policijoje įsteigta imuniteto tarnyba prisidėjo prie gyventojų pasitikėjimo policija rodiklių teigiamų pokyčių.

13 lentelė. Ekspertų požiūris apie Imuniteto tarnybos veiklą

Ekspertas	Eksperto požiūris
ISV	<i>Vien atliktų tyrimų pavišėjimas žiniasklaidos priemonėse visuomenei rodo, kad policija savo viduje kovoja su korupcija, taip formuodama įvaizdį skaidrios institucijos. Labai efektyvi korupcijos prevencijos politikos įgyvendinimo priemonė „Kyšis išpurvina“.</i>
V1	<i>Policijos sistema keičiasi natūraliai: keičiasi požiūris į profesiją, keičiasi personalas, sistema „valoma“ nuo nemotyvuotų pareigūnų. Policijos imuniteto tarnyba, padeda „apsispręsti“ rinktis kitą gyvenimo kelią, jeigu pareigūnas nenori keisti požiūrio į tarnybą. Imuniteto tarnyba prisideda prie tinkamos prevencinės politikos įgyvendinimo bei atlieka švietėjišką veiklą.</i>
V2	<i>Imuniteto padalinio darbas tiesiogiai neįtakoja visuomenės pasitikėjimo policija, tačiau imuniteto tarnybos pagalba „valant“ policijos pareigūnų gretas nuo pareigūnų žeminančių policijos vardą, akivaizdi. Kuo mažiau policijos sistemoje bus nesąžiningų pareigūnų, tuo bus didesnis pasitikėjimas policija.</i>
V3	<i>Imuniteto padalinio atliekamas pareigūnų antikorupcinis švietimas, įtakoja pasitikėjimo policija rodiklius.</i>
V4	<i>Imuniteto padalinių darbas pastaraisiais metais prisidėjo prie visuomenės pasitikėjimo policija didėjimo. Pastaraisiais metais atskleista visa eilė pareigūnų įvykdytų įvairaus pobūdžio nusikaltimų, sistemingai vyksta kova su korupciniais nusikaltimais ir piktnaudžiavimu. Tokie atvejai nebedangstomi, o atvirai – viešinami, kas turi prevencinę reikšmę kitiems pareigūnams, taip pat visuomenė mato, kad vyksta reali kova su blogybėmis policijoje, kad policija „valosi“, kad ja galima vis labiau pasitikėti, kad policijoje mažėja įdarbintų atsitiktinių žmonių ar norinčių pasinaudoti tarnybine padėtimi neteisėtais tikslais.</i>
P1	<i>Su imuniteto tarnyba per ištarnautus metus susidurti neteko. Tačiau manau, kad ši tarnyba dirba teisinga linkme.</i>
P2	<i>Imuniteto padalinių darbas visiškai neįtakoja pasitikėjimo policija rodiklių. Priežastys, kodėl žmonės nepasitiki policija yra kitos (rezonansiniai įvykiai, pranešimai žiniasklaidoje apie pareigūnų vairavimą išgėrus). Imuniteto pareigūnai padeda kovoti su nesąžiningais pareigūnais. Kita vertus policijoje yra ir kitų padalinių, kurie vykdo panašias į imuniteto skyriaus funkcijas.</i>
P3	<i>Imuniteto tarnyba vykdo policijos prevencijos įgyvendinimo politiką įstaigos viduje. Švietimas šioje srityje, tvarkos tarp pareigūnų palaikymas, tarnybinių nusižengimų analizė, daro įtaką pasitikėjimo policija rodikliams.</i>
P4	<i>Pasitikėjimas policija didėja dėl policijos veiklos viešumo, grįžtamojo ryšio tarp visuomenės ir policijos.</i>

Iš 9 apklausoje dalyvavusių ekspertų, 7 (77,8 proc.) teigė, kas imuniteto tarnyba prisidėjo prie policijos įvaizdžio formavimo ir gerinimo. 2 (22,2 proc.) ekspertai manė, kad policijos imunitetas neturi tiesioginės įtakos policijos įvaizdžio formavimui. Dauguma ekspertų įsitikinę, kad Imuniteto tarnybos prevencinė veikla, antikorupcinis švietimas, atvirumas visuomenei ir žiniasklaidoje skelbiama neigiamo ir teigiamo turinio informacija apie pareigūnų veiklą, priartina visuomenę prie policijos įstaigų ir didina pasitikėjimo rodiklius.

Apklausoje dalyvavusių ekspertų buvo klausiama, ar dalyvavo Klaipėdos apskrities VPK Korupcijos prevencijos priemonių plane numatytuose policijos darbuotojų antikorupcinio švietimo ir korupcijos prevencijos mokymuose ir prašoma įvertinti mokymų kokybę skalėje nuo 1 iki 5.

Pareigūnai V3 ir P2 nurodė, kad yra dirbę Lietuvos policijos mokykloje, todėl su švietėjiška korupcijos prevencijos įgyvendinimo politika, susipažinę labai gerai.

Visi kiti ekspertai dalyvavo mokymuose ir įvertino mokymų kokybę skalėje nuo 1 iki 5. ISV ir V1, mokymų kokybę įvertino – 5 taškais. Ekspertai V2, V4, P1 ir P4, mokymus įvertino – 3 taškais ir priežastį nurodė, kad mokymai neatitiko lūkesčių. Tokią pačią priežastį įvardino ir ekspertas P3 ir mokymus įvertino dviem taškais.

Apibendrinant mokymus ir jų vertinimą, galima teigti, kad visi apklausti ekspertai yra dalyvavę antikorupcinio švietimo mokymuose. Mokymų vertinimo vidurkis - 3,4 taško.

IŠVADOS

1. Mokslinėje literatūroje (Ackerman (2001), Groose (2000), Klitgaard (2005), Gaycar (2013), Palidauskaitė (2005, 2010), Gaivelis (2001), Raudonienė (2004), Heidenheimer (2002)), gana plačiai nagrinėjamas korupcijos reiškiny, tačiau vieningo jo apibrėžimo iki šiol nėra pateikta. Korupcija - sudėtingas visuomeninis reiškiny, trukdantis valstybės ekonomikos, kultūros bei socialinės politikos efektyviam vystymuisi, jos formos nuolat kinta, taikosi prie socialinės aplinkos, veikimo sąlygų, vystantis informacinėms technologijoms, socialinėms aplinkybėms, korupcijos pasireiškimo sritys įgauna naujas formas, korumpuoti pareigūnai tapo atsargesni. Ne išimtis policijos sistema, nes policijos pareigūnai yra puikiai susipažinę su informacinėmis technologijomis, teisės aktais ir galimomis išimtimis priimant sprendimus asmenų atžvilgiu.

2. Europos sąjungos valstybės narės, Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba bei Lietuvos policijos Imuniteto tarnybos pareigūnai sukūrė ir įgyvendino daug teisinių priemonių, skirtų korupcijos prevencijos politikos formavime viešajame valdyme, tačiau pasiekti rezultatai tenkina tik iš dalies, nes taisyklės turinčios pažaboti korupciją – laužomos, kartais jų laikomasi aplaidžiai, o į korupcijos prevencijos programų įgyvendinimą žiūrima formaliai.

3. Remiantis atnaujinta Nacionalinės kovos su korupcija programa 2015 – 2025, visos viešojo valdymo įstaigos kūrė savo korupcijos prevencijos programas. Valstybinėms įstaigoms buvo nubrėžtos gairės korupcijos kontrolei Lietuvoje. Policijos įstaigos, rėmėsi išanalizuota patirtimi, nusikaltimų daromų policijoje rūšimis, labiausiai pažeidžiamomis policijos sritimis, koregavo tikslus, keitė neveiksmingas priemones, įtraukė į korupcijos prevencijos įgyvendinimą dar daugiau gyventojų ir organizacijų. Programoje buvo išskirtos policijos veiklos sritys ir kiekvienai sričiai nustatyti atskiri tikslai ir uždaviniai.

4. Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, dauguma ekspertų teigė, kad labiausia korupcijos paliestos probleminės sritys policijoje yra saugaus eismo priežiūra ir akcizinių prekių kontrolė. Tyrimas parodė, kad ši problema aktuali Lietuvoje ir atitinkamai Klaipėdos apskrities vyriausiajame policijos komisariate. Pagrindinė kovos su korupcija priemonė, ekspertai įvardino korupcijos prevenciją ir antikorupcinį švietimą. Remiantis tyrimu Klaipėdos apskrities vyriausiajame policijos komisariate, siekiant įgyvendinti Kovos su korupcija policijoje 2015-2017 metų programos prevencines priemones, nuolat vykdomas pareigūnų antikorupcinis švietimas. Mokymu metu, policijos darbuotojai mokomi identifikuoti korupcijos apraiškas, tinkamai įvertinti konkrečias situacijas ir priimti teisėtus ir teisingus sprendimus. Dauguma į klausimus atsakinėjusių ekspertų teigė, kad policijos sistemoje, taip pat kaip ir Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato atveju, Imuniteto tarnybos pareigūnai, labai prisidėjo prie visuomenės pasitikėjimo policija vertinimo rodiklių. Respondentų nuomone, atvirumas, skaidrumas, rezonansinių įvykių, susijusių su policijos veikla

viešinimas masinėse informavimo priemonėse, socialinės akcijos, dar labiau priartino visuomenę prie policijos.

Klaipėdos apskrities policija, atsižvelgdama į kintančias sąlygas, patobulino prevencines programas, išanalizavo tikslus ir uždavinius atskiriems policijos sektoriams ir pritaikė prevencijos priemones korupcijos apraiškų užkardyme. Imuniteto skyriaus pareigūnai nuolat analizuoja konkrečius korupcijos pasireiškimo atvejus ir teikia siūlymus Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Imuniteto valdybai. Klaipėdos apskrities policijos struktūrinių padalinių vadovai, du kartus metuose, teikia ataskaitas Imuniteto skyriaus pareigūnams, apie įgyvendintas prevencines priemones. Išanalizavus tyrimo metu gautus rezultatus, galima teigti, kad korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimas, Klaipėdos apskrities vyriausiame policijos komisariate, vykdomas tinkamai. Kad korupcijos prevencija būtų tinkamai įgyvendinama policijos sistemoje, būtina sudaryti nepakantumo sąlygas korupcijos pasireiškimui.

REKOMENDACIJOS

- Kovos su korupcija policijoje politikos įgyvendinimas, turi būti suvokiamas kaip tęstinis daugiaplanis veiksmas. Norint tobulinti antikorupcinį švietimą, būtina į jį įtraukti visuomenę. Apie šio reiškinio žalą ir neigiamą įtaką Valstybės demokratijai bei ekonomikai, turi būti mokomi vaikai mokyklose.

- Kitas svarbus aspektas – informacinių technologijų ir specialiųjų policijos priemonių tobulinimas. Jeigu pareigūno neįmanoma įtikinti elgtis tinkamai prevencinio pokalbio metu, sekantis etapas turėtų būti – baudžiamasis persekiojimas, kurio metu taikomos specialiosios priemonės. Surinkus korupcinio pobūdžio įrodymus, viešojo valdymo pareigūnas bus teisiamas už piktnaudžiavimą patikėta galia.

- Į prevencinių programų policijoje įgyvendinimo priemonių planą, atsakingais už vykdymą ir kontrolę, turi būti įtraukiami ne tik policijos įstaigos vadovai ar imuniteto tarnybos pareigūnai, bet ir kuo daugiau eilinių policijos pareigūnų. Policijos įstaigose reikia ugdyti atsakomybės ir atskaitingumo jausmą prieš kolegas ir visuomenę.

LITERATŪRA

1. Ackerman, R. S. (2001). *Korupcija ir valdžia: priežastys, padariniai ir reforma*. Vilnius: Vaga
2. Dobryninas, A. (2001). *Virtuali nusikaltimo tikrovė*. Vilnius: Eugrimas.
3. Dzegoraitis, A. (2001). Kova su korupcija Lietuvoje. Vilnius: konferencijoje skaitytas pranešimas.
4. Eigen, P. (2006). *Korupcijos tinklas. Kaip pasaulinio masto judėjimas kovoja su papirkinėjimu*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas.
5. Gavelis, V. (2001). *Korupcija: esmė, rūšys, veiksniai. LR STT*. Vilnius: Vaga.
6. Gavelis, V. (2006). Korupcija - objektyvus valstybės veiklos mechanizmo kliuvins. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir prspektyvos*, 2(7), 55-61.
7. Graycar, A. (2013). *Understanding and Preventing Corruption*. Crime Prevention and Security Management Series Editor: Martin Gill.
8. Groose, T. G. (2000). *Antikorupciniai veiksniai ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) šalyse*. Florencija: p.4.
9. Heidenheimer, A. J. (2002). "Terms, Concepts, and Definitions" in Arnold Heidenheimer, Michael Johnston (ed.). *Political Corruption. Concepts&Contexts*. New Brunswich and London: Transaction Publishers.
10. Juozapavičius, R. (2005). *Skaidrumas ir korupcija Lietuvoje*. Vilnius: Pasviręs pasaulis.
11. Justickis, v. (2001). *Kriminologija. 1 dalis*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
12. Karklins, R. (2005). *The System Made my Do it: Crruption in Post Communist Societies*. New York: ME Sharpe.
13. Klitgaard, R., Mac Lean-Abaroa, R., & Paris, H. L. (2005). *Korumpuoti miestai*. Vilnius: Eugrimas.
14. Krupavičius, A. (1996). *Politika ir politologija: vakar ir šiandien. Valstybės pagrindai II dalis*. Kaunas: Technologija.
15. Michael, B., Kennon, E., & Hansen, J. K. (2006). The future of Anti-corruption measures in Lithuania. *Viešojo politika ir administravimas*, Nr16, p.8.
16. Misevičius, V., & Urbonienė, R. (2006). *Dalykinio bendravimo pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
17. Neild, R. (2002). *Public Corruption. The Dark Side of Social Evoiution*. . London:Anthem press: p.13.
18. Palidauskaitė, J. (2001). *Viešojo administravimo etika*. Kaunas: Technologija.
19. Palidauskaitė, J. (2005). Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje. *Viešojo politika ir administravimas*, Nr.13, p 25.
20. Palidauskaitė, J. (2005). Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje. *Viešojo politika ir administravimas*, p. Nr. 13 p.25.
21. Palidauskaitė, J. (2010). *Etika valstybės tarnyboje*. Kaunas: Technologija.
22. Palidauskaitė, J., & Didžiulienė, R. (2002). Viešojo administravimo etikos aspektai Lietuvoje. *Viešojo politika ir administravimas*, Nr.1; 62-65.

23. Palidauskaitė, Raudonienė. (2004). Antikorupcinės kultūros gairės Lietuvoje. *Kultūrologija*, 11, 55-76.
24. Piliponytė, J. (2004). Korupcija: teoriniai bandymai apibrėžti ir paaiškinti. *Sociologija Nr.2 Viniaus universitetas*, p.84-90.
25. Pope, J. (2000). *TI Source Book Confronting Corruption: The Elements of a National Integrity System*. Germany: Transparency International.
26. Steponavičienė, G. (2005). *Elektroninės valdžios galimybės mažinant korupciją viešajame sektoriuje. Kaip pažaboti korupciją?* Vilnius: Eurgrimas.
27. Šatienė, G. (2005). Kriminalistinio korupcijos apibūdinimo ypatumai. *Jurisprudencija*, 113-121.
28. Vaisvalavičiūtė, A. (2007). Antikorupcinis švietimas:Lietuvos atvejis. *Viešojo politika ir administravimas*, 70-77.
29. Vaitiekus, S. (2002). *Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje:organizacijos ir veiksmų apžvalga*. Vilnius: Transparency International Lietuvos skyrius: p.278.
30. Vilmorius. (2014). *Korupcijos žemėlapis*. Vilnius: STT.
31. Vingevičiūtė, R. (2007). *Kovoti su korupcija gali tik skaidriai ir viešai savo veiklą vykdanči žiniasklaida*. Vilnius: Laisvosios rinkos institutas.
32. Pasaulio Bankas, (2000). *Anticorruption in Transition. A Contribution to the policy Debate*. Washington: The World bank.
33. Europos socialinių tyrimų institutas, (2011). *Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas*. Vilnius: LR Ministro Pirmininko tarnyba.

ŠALTINIAI

34. Atviros visuomenės institutas (2002). Europos Sąjungoje dominuojančios “Kriminalinės ir administracinės kontrolės“ perspektyvos p. 23-26. [žiūrėta 2015 10 05] Prieiga per internetą: https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/euaccesscorruptionlithuaniantrans_2002_060_0.pdf.
35. Measures to Prevent Corruption (1999). Study of European Centre for Parliamentary Research and Documentation in the EU Member States. – Strasbourg, p.29.
36. Europos Komisijos „Kovos su korupcija ataskaitą ES“ 2014 metų vasario 3 d. ataskaita [žiūrėta 2015 10 26]. Prieiga internete: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-86_lt.htm, anglų kalba: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_en.pdf.
37. Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui tarybai ir Europos Ekonomikos ir Socialinių reikalų komitetui. „Kova su korupcija ES“ Briuselis, 2011.6.6. [žiūrėta 2015 09 26]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0308:FIN:LT:PDF>

38. Korupcijos prevencijos įstatymo poveikio vertinimas. Galutinė ataskaita 2011. Vilnius: Estep, [žiūrėta 2015 10 30]. Prieiga per internetą: http://www.stt.lt/documents/korupcijos_prevencija/Korup_preven_ist_ex-post_vertinimas.pdf
39. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas, 2002 m. gegužės 28 d. Nr. IX-904 (Žin., 2002, Nr. 57-2297).
40. Lietuvos policijos veiklos įstatymas, 2000 m. spalio 17 d. Nr. VIII-2048// Žin., 2000, Nr. 90-2777 (aktualus iki 2016.01.01)
41. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas, 1997 m. liepos 2 d. Nr. VIII-371, (Žin., 1997, Nr. 67-1659);
42. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. IX-711 „Dėl Lietuvos Respublikos Nacionalinės kovos su korupcija programos patvirtinimo (Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2011–2014 metų programos patvirtinimo)“ (Žin., 2002, Nr. 10-355; 2009, Nr. 60-2346; 2011, Nr. 77-3727). [žiūrėta 2015-11-30]. Prieiga internete: <http://www.infolex.lt/ta/56616?ref=3>.
43. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. IX-711 „Dėl Nacionalinės kovos su korupcija programos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2002, Nr. 10-355.
44. Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. kovo 10 d., nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programos patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2015, Nr. XII-1537.
45. 2001 m. rugsėjo 4 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1059 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija strategijos“//Valstybės Žinios, Nr.77-2702.
46. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 38–1657.
47. Vyriausybės nutarimas 1999 m. sausio 15 d. Nr. 62 „Dėl organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos patvirtinimo“.
48. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. Nutarimas Nr. 2115, „Dėl Elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo“// Valstybės žinios, 2003-01-08, Nr. 2-54.
49. 2002 m. birželio 6 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ (2010 m. rugpjūčio 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 1220 redakcija).
50. Lietuvos Respublikos Policijos veiklos įstatymas Nr. VIII-2048, Valstybės žinios, 27.10.2000, Nr. 90-2777
51. Nr. VIII-2048, 2015 m. birželio 25 d. pakeitimo įstatymas Nr.XII-1856.
52. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2014 m. rugpjūčio 4 d. įsakymas Nr. 5-V-690, „Dėl policijos darbuotojų ryšių deklaravimo aprašo patvirtinimo“.
53. Lietuvos policijos generalinis komisaras 2012 m. rugpjūčio 14 d., įsakymas Nr. 5-V-574, „Dėl informacijos apie galimas korupcijos apraiškas policijoje teikimo taisyklių patvirtinimo“.

54. Lietuvos policijos generalinis komisaro 2015 m. balandžio 16d., nurodymas Nr. 5-N-8, „Dėl personalo patikimumo“.
55. Lietuvos policijos generalinis komisaro 2012 m. gruodžio 6 d. įsakymas Nr. 5-V-870, „Dėl paramos gavimo, jos apskaitos ir panaudojimo policijos įstaigose tvarkos“.
56. Lietuvos policijos generalinis komisaro, 2014 m. liepos 8 d., įsakymas „Dėl policijos įstaigų darbuotojų pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas gautų dovanų perdavimo, įvertinimo, apskaitos, saugojimo ir eksponavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
57. Lietuvos policijos generalinis komisaro 2014 m. rugsėjo 26 d., įsakymas Nr. 5-V-854 „Dėl prevencinių pokalbių su policijos darbuotojais tvarkos aprašo patvirtinimo“.
58. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2015 m. lapkričio 23 d., įsakymas Nr. 5-V-1040 „Dėl Lietuvos policijos veiklos 2015 – 2020 gairių patvirtinimo“.
59. Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininko 2011 m. gruodžio 30 d., įsakymas Nr. 30-V-897 „Dėl Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato Imuniteto skyriaus nuostatų patvirtinimo“.
60. Europolo internetinė svetainė [žiūrėta 2015 11 19]. Prieiga per internetą: <https://www.europol.europa.eu/content/page/europol's-priorities-145>
61. ES specialusis Eurobarometras 397, 2014. [žiūrėta 2015 12 06]. Prieiga per internetą: http://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/Korupcijos_tolerancija.pdf.
62. Reprezentacinė VRM apklausa „Lietuvos gyventojų nuomonė apie teisėsaugą ir teismus. [žiūrėta 2015 11 25]. Prieiga per internetą: <http://www.teismai.lt/data/public/uploads/2015/03/lietuvos-gyventoju-nuomone-apie-teisesauga-ir-teismus.pdf>.
63. Lietuvos korupcijos žemėlapis 2014 Gyventojų apklausa 2014 m. balandis – gegužė. [žiūrėta 2015 10 24] Prieiga per internetą: http://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/Gyventojai_BENDRAS.pdf
64. LiDA apklausa. KTU Politikos ir viešojo administravimo institutas. ESS5, pagrindinio ir papildomo klausimyno duomenys, Lietuva, 2011 m. gegužė - rugpjūtis: LiDA [platintojas], 2013. (Kaunas : Lietuvos HSM duomenų archyvas (LiDA), 2012). (ESS: Europos socialinis tyrimas). [žiūrėta 2015 12 03] Prieiga per: http://www.lidata.eu/data/quant/LiDA_ESS_0240.
65. Policijos departamento parengta „Sąžiningo vartotojo atmintinė“ [žiūrėta 2015 10 20]. Prieiga per internetą: Kyšis išpurvina: www.kyšis-nusikaltimas.lt.
66. Transparency international Lietuvos skyrius (2012), „Lietuvos Nacionalinės atsparumo korupcijai sistemos tyrimas“ [žiūrėta 2015 11 25]. Prieiga per internetą: http://transparency.lt/media/filer_public/2013/01/23/lietuvos_nacionalines_atsparumo_korupcijai_sistemos_tyrimas.pdf.
67. Kovos su korupcija stiprinimas. Elektroninė valdžia (2008). [žiūrėta 2015 10 26]. Prieiga per internetą:

- <http://www.stt.lt/documents/es_projekto_dokumentai_elektronine_valdzia.pdf 2015-10-26>
68. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2014: Results [žiūrėta 2015 12 06].
Prieiga per internetą: <<http://www.transparency.org/cpi2014/results>>.
69. LR STT ataskaita už 2014 metus. [žiūrėta 2015 10 21]. Prieiga per internetą:
<http://www.stt.lt/documents/planavimo_dokumentai_2015/STT_ataskaita_maketasgeras.pdf>
70. Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato struktūra [žiūrėta 2015 11 17]. Prieiga per internetą: <http://klaipeda.policija.lt/lt/test/struktura_547.html>.
71. Kovos su korupcija Klaipėdos AVPK 2015-2017 metų priemonių planas [žiūrėta 2015 10 27].
Prieiga per internetą: <<http://klaipeda.policija.lt/lt/planai.html>>.
72. Imuniteto skyriaus pareigūnai su korupcija kariauja ne žodžiais [žiūrėta 2015 09 30]. Prieiga per internetą:< http://klaipeda.policija.lt/lt/imuniteto-skyrius_652/imuniteto-skyrius-ne-29ab.html>.
73. Europolo internetinė svetainė [žiūrėta 2015 11 11]. Prieiga per internetą:
<https://www.europol.europa.eu/>>
74. Policijos Departamento prie vidaus reikalų ministerijos Kovos su korupcija policijoje prevencinė programa (2015-2017) ir priemonių planas. [žiūrėta 2015 10 08]. Prieiga per internetą:
<<http://www.policija.lt/index.php?id=17351>>.
75. Imuniteto valdybos ataskaita už 2012-2015 metus. Visuomenei neskelbiamas.
76. Transparency International. Visualising The Corruptions Perceptions Index 2014.Lithuania [žiūrėta 2015 11 29]. Prieiga per internetą:
<<http://www.transparency.org/cpi2014/infographic/global>>.
- 77.Straipsnis Plungės laikraštyje „Nebus duodančių, nebus imančių“ [žiūrėta 2015 11 29]. Prieiga internete:< <http://laikrastisplunge.lt/nebus-duodanciu-nebus-ir-imanciu>>.
78. Straipsnis dienraštyje Lietuvos rytas „Policininkus įklampino naminė degtinė“ [žiūrėta 2015 12 08].
Prieiga per internetą: <http://lietuvosdiena.lrytas.lt/kriminalai/sulaikyti-sesi-traku-policininkai-iklampino-namine-degtine.htm>.

GERBIAMAS RESPONDENTE,

Esu Kauno technologijos universiteto Viešosios politikos magistro studijų programos studentė ir atlieku kokybinį tyrimą, kuriuo siekiama įvertinti korupcijos prevencijos programų Klaipėdos apskrities vyriausiam policijos komisariate įgyvendinimą. Apklausa yra anoniminė, gauti rezultatai bus analizuojami ir pateikiami apibendrintai magistro baigiamajame darbe. Jūsų nuomonė yra labai svarbi.

1. Skalėje nuo 1 iki 5 įvertinkite, kurios veiklos sritys yra labiausiai pažeidžiamos korupcijos Lietuvos policijoje? (1 reiškia visai nepažeidžiamos, 5 – labai pažeidžiamos)

SRITYS	TAŠKAI
Saugaus eismo priežiūra	
Akcizinių prekių kontrolė	
Daiktų ar informacijos neteisėtas pateikimas iš/į areštinę	
Kriminalinė žvalgyba ir ikiteisminis tyrimas	

Kita (įvardinkite)

2. Skalėje nuo 1 iki 5 įvertinkite, kurios veiklos sritys yra labiausiai pažeidžiamos korupcijos Klaipėdos policijoje? (1 reiškia visai nepažeidžiamos, 5 – labai pažeidžiamos)

SRITYS	TAŠKAI
Saugaus eismo priežiūra	
Akcizinių prekių kontrolė	
Daiktų ar informacijos neteisėtas pateikimas iš/į areštinę	
Kriminalinė žvalgyba ir ikiteisminis tyrimas	

Kita (įvardinkite)

3. Skalėje nuo 1 iki 5 įvertinkite efektyviausius kovos su korupcijos apraiškomis būdus Lietuvos policijoje? (1 reiškia mažiausiai efektyvus, 5 - labai efektyvus)

BŪDAI	
Baudžiamasis persekiojimas	
Preveninės	

priemonės	
Antikorupcinis švietimas	

Trumpai pagrįskite būdą, kuriam skyrėte daugiausia taškų, įvardinkite kodėl taip manote?

4. Skalėje nuo 1 iki 3 įvertinkite efektyviausius kovos su korupcijos apraiškomis būdus Klaipėdos policijoje? (1 reiškia mažiausiai efektyvus, 5 - labai efektyvus)?

BŪDAI	
Baudžiamasis persekiojimas	
Prevencinės priemonės	
Antikorupcinis švietimas	

Trumpai pagrįskite būdą, kuriam skyrėte daugiausia taškų, įvardinkite kodėl taip manote?

5. Statistika rodo, jog 69 proc. gyventojų linkę pasitikėti policija. Kaip Jūs manote, koks policijos imuniteto padalinių vaidmuo skatinant visuomenės pasitikėjimą policija?

6. Klaipėdos apskrities VPK Korupcijos prevencijos priemonių plane numatytas policijos darbuotojų antikorupcinis švietimas korupcijos prevencijos klausimais. Ar Jums yra tekę dalyvauti tokiuose mokymuose?

Taip. Įvertinkite mokymų kokybę skalėje nuo 1 iki 5.

Ne. Kodėl neteko dalyvauti mokymuose?

Dėkoju už bendradarbiavimą.

Korupcinių apraiškų nustatymas Lietuvos policijoje.

Korupcijos rūšis	Korupcijos forma	2012 m. I pusm.	2012 m. II pusm.	2013 m. I pusm.	2013 m. II pusm.	2014 m. I pusm.	2014 m. II pusm.	2015 m. I pusm.
Smulkioji Korupcija	Smulkus kyšininkavimas	X	X	X	X	X	X	X
	Dovanos ir nemokamos paslaugos	X		X	X	X	X	X
	Informacijos apie tyrimus pardavimas arba perdavimas	X		X	X	X	X	X
	Įrodymų praradimas ar klastojimas	X	X	X	X	X	X	X
	Vagystės kratų metu	X		X		X		X
	Daiktų išimtų iš nelegalios apyvartos įsisavinimas	X		X	X			X
	Tarnybinio turto naudojimas asmeniniais tikslais	X	X	X	X	X	X	X
	Susitikimų tarp sulaikytųjų ir suinteresuotų asmenų neteisėtas organizavimas	X						
	Tarpininkavimas tardomojo kalinimo terminui (sumažinti už kyšį)	X		X	X			X
	Policijos informacijos teikimas suinteresuotiems asmenims	X		X	X	X		X
	Konsultavimas ar tarpininkavimas siekiant sumažinti bausmes ar baudas	X		X	X	X		X
	Daiktų ar informacijos neteisėtas pateikimas iš /į areštinę	X		X				X
	Neteisėtas specialiųjų priemonių taikymas	X						
	Neteisėtas įvairių kompensacijų gavimas	X	X	X	X	X		
Biurokratinė korupcija	Komercinių sutarčių sudarymas siekiant asmeninės naudos	X	X	X	X	X		X
	Policijos resursų grobstymas, įskaitant atlyginimus, socialines išmokas ir pan.	X		X	X	X		
	Informacijos pardavimas		X	X				
	Dokumentų/įrodymų praradimas							
	Neteisėtas licencijų, leidimų išdavimas		X	X		X		X
	Kenkimas vidaus tyrimams ar darbo tvarkai							
	Kyšiai už priėmimą į darbą, paskatinimą, paaugštinimą pareigose, perkėlimą į pageidaujamas pareigas	X	X					
Kriminalinė korupcija	Kyšiai iš nusikaltėlių		X	X	X			
	Pagalbos teikimas nusikaltėliams	X		X				X
	Tiesioginis dalyvavimas nusikaltimuose (narkotikų gabenimas, pagrobimai reikalaujant išpirkos	X		X	X	X		X
	Konfiskuotų prekių nusavinimas		X	X		X	X	
	Nelegalaus verslo dangstymas	X	X	X	X	X	X	X
	Naudojimasis tarnybine padėtimi		X	X	X	X	X	X
	Poveikis proceso dalyviams		X	X	X	X		
Politinė korupcija					X			